437

CENTURIA QUAESTIONUM ETHICO-POLITICARUM

NOBILISSIMARUM ET MAximè controversarum,

ex

CELEBERRIMIS PHILOsophis, Jureconsultis & Historicis comportata, & ad seriem 10. libr. Nicomach. Aristot. accommodata.

à

JOANNE CRüGERIO

BERLINENSI.

MARPURGI,

Apud Casparem Chemlinum.

ANNO 1626.

AD

NOBILISSIMOS ET FLOrentissimos Iuvenes

DNN.

JOANNEM PROIT, ERNESTUM, & CAROLUM von der Linden/ Patritios Dantiscanos: GEORGIUM Krieger/ Torunienſem, BORUSSOS.

TULLIUS *multa & magna Philoſophiæ moralis elogia, ab aliis prolixis ambagibus paſsim decantata, in unum quaſi faſciculum redacturus, eam vocat magiſtram morum, virtutum indagatricem, expultricem vitiorum. Iſthoc non faſtuosè*

ſ. ctari, ſed veriſsimè dici: fatebuntur omnes, quotquot unquam ſtudiis incaluerunt. Fatebuntur Romani, Lacedæmonii, Athenienſes, Perſæ &c. *qui ideò juventutem ſuam præceptis Moralibus publicè curârunt imbui, ne πονηρίπολιν experiri cogerentur, qualem* Philippus *quondam conſtituit. &* Megarenſes, Rhodienſes ac Sibaritæ, *magno cum damno ſenſerunt.* Nec *abludent* Heroes *temporum antegreſſorum.* Alexander Magnus *ille totius orbis domator,* Octavinus *Britanniæ,* Guilielmus Ruffus *Angliæ Rex,* Bretislaus *Princeps Bohemorum &c. qui omnes & ſinguli ductu moralis inſtitutionis tanquam fili Ariadnes ex tortuoſis & ſalebroſis vitiorum Labyrinthis in regiam virtutis viam redierunt, ejusq; aureum clivum & collem attigerunt, ut rectè exclamaverit iſte ordine eminentiâ & celebritate primus:* Nil tam altè conſtituit natura, quo virtus non poſſit eniti. *Quid de* P*olemone Philoſtrat. filio dicam homine planè corrupto, & impudico? ille cum*

aliquan-

aliquando circumcursitaret totus vino obrutus, & fortè in scholam Xenocratis irrumperet, auditâ oratione de temperantiâ, ex intimo Ethices sinu depromptâ, tãquam œstro perculsus ad frugem rediit, & ut antea plerosque voluptatibus, ac vitiis, ita postmodum omnes industriâ, & virtute superavit, adeoque vocem illam pravi appetitus æternum voluit obolitam:

Fertur equis auriga nec audit currus habenas.

Tanta est vis & efficacia disciplinæ moralis, perfectissima morum Magistra, sagacissima indagatricis virtutum, potentissima expultricis vitiorum! Ea certè me etiam allectavit, & in sui amorē pertraxit, imo fecit ut quicquid hoc est meditationis, horis furtivis & à Theosophiæ studio liberis, susciperem, & ad Aristotelis methodum accommodarem. Quâ in re quorum usus sim operâ, minimè dissimulavi, sed singulis fermè sententiis suos autores adjeci: Neque enim ignarus sum alie-

næ laudis occultatorem furi æquipararit, *ut cum Baldo loquar, & illud mihi quoq; dictum opinor*: Benignum, ingenuique pudoris est, per quos profeceris, fateri. *Cæterùm diu multumq; cum Cyrenæo illo Carneade anceps hæsi, an hic Hortus (ut disquisitiones nostras vocare libuit) in apertam lucem producendus? Dissuadebat illud Momorum colluvies, & censorum vafrities, tum etiam copiosa ejusmodi scriptorum series, quæ ut plurimum parit fastidium. Firmiora autem prælum urgebant, quorum illud principale, quod vobis tandem*, juvenes Nobilissimi, florentissimi *animus meus propensissimus, & faventissimus publicè erat declarandus, quæ potissima causa, cur nomini vestro hoc quicquid est studiorum, vel otiorum potius juvenilium offeratur, & nuncupetur.*

Et tu quidem (cum singulis sigillatim loquar) Nobilissime Proiti, *verâ pietate, vitæ integritate, morum dexteritate, in studiis solertiâ, in amore constantiâ (rem leviter tango, omnia apponere nequeo) dudum*

merui-

meruisti, ut aliquis tibi constituatur Pericles, *qui publicè canat*

Dignarum encomia laudum.

Ipse dulcissime istius συμβιώσεως *memor, qua quondam in Francofurtano Lyceo, apud celeberrimum illum totius Marchiæ Archiepiscopum* DN. D. Pelargum *arctissimè connectebamur, non possum non publicam amoris arrham ponere, ac ita te affari:*

JAN-PROITHI juvenum salve mellitgo virorum,
Prende, datur fidei pignus, & artha meæ.

Nec vos indictos dimitto, Juvenes lectissimi, ERNESTE & CAROLE, *vernantissimi Prutenicæ tiliæ surculi; tot, & tanta profectò vestra, & Amplissimi parentis vestri in me exstant beneficia, ut si ea dissimulare, ingratitudinis, si enumerare velim, dementiâ incuser merito: Hoc igitur vobis pono gratissimi, & fidelissimi animi, ac reciproci amoris monumentum: Tibi mi* ERNESTE,

quem mater virtutum pietas, vera animi probitas, & singularis modestia præ multis aliis ornatiorem constituerunt; & Tibi inprimis mi CAROLE, *quem illa ad omnes honestos conatus laudata cupiditas, temperata in moribus comitas, commendata in studiis sedulitas (plura adderem nisi illo objecto quaterer:* Domesticus testis) *mihi semper amabiliorem, gratioremq; reddiderunt, de quo illud aliquando Borußia (ut mens mihi certè præsagit) ingeminabit:*

Qui tanti talem genuere parentes!

Vestrum est, ô dilectißimi juvenes, in Hortum vobis apertum exspatiari, & si quid amœnitatis occurret, eo uti jugiter, ita facite, & tiliam vestram quotidie florentiorem reddite;

Germina Prussiaci tilieti pandite ramos
Et facite hoc multo flore virere nemus.

Te quoque compellandum mihi sumo, florentißi-

rentißime juvenum KRIEGERE, *qui & ipse amicißimè & conjunctißimè mecum Francofurti vixisti, & talem omninò (ut paucis multa comprehendam) te exhibuisti, ut eruditionis tuæ nitor, virtutis fulgor, humanitatis decor æternam tui memoriam omnibus indiderit convictoribus, quæ meo præsertim animo tam tenaciter est infixa, ut illam inde nulla unquam evulsura sit oblivio, quod ipsum publicà hac inscriptione testatum facio.*

Tu modo magnanimûm flos & spes ampla Borussûm
Fac nostra in vestro vivat imago animo!

Accipite igitur (ut vos conjunctim denuò alloquar) Iuvenes nobilißimi, florentißimi, politißimi & mente & manu favente levidense hoc munusculum amoris mei gnesii, fidelißimi, constantißimi τεκμήριον *& indubitatum argumentum: Occupate Hortum honori & odori vestro consecratum & facite, ut ille benignitatis vestræ radiis illustratus a-*

tus amœnius vireat, latius floreat & cumulatius fructificet: Ita facite & diutissimè florete ac felicissimè valete Iuvenes lectissimi, cultissimi.

Subbm Gissæ ex Musæo meo,
d. 19. Maji, anno 1609.

V. Studiosiss.

M. Ioannes Crügerius Berlinensis.

DO-

Doctrina & virtute præstanti

Dn. M. JOHANNI CRüGERIO

AMICO SUO DILECTO.

CUM tibi nectareo, *Crügeri*, flumina fonte
Ampla fluant, mentemq́; rigent linguaq́; disertam [vos,
Quid juvat exiguos nostros exposcere ri-
Et latices ambire novos, succosq́; recentes?
Nempe tibi varias spatiari dulce per artes,
Et flores legere insignes, atq; ordine pulcro
Areolas formare sacras, hortosq́; beatos
Construere, Ambrosiâque animos hilarare juventæ.
Hoc virtutis iter, pietas cui conscia rerum
It comes, & Christi Verbũ clarissima lãpas
Præit, & à Christo nũquã permittit abire,
Sed mediâ jubet ire viâ, duce numine sancto.
Sic Sophiam tractare piam, sic pingere mores,
Et cursum humanæ pergas describere vitæ,
Consiliisq́; modũ, rebusq́; examẽ agendis,
Et normam factis apponere, cuncta referre
Ad summi laudẽ Domini, populiq́; salutẽ.
Gloria sic nomen, doctorumq́, ora virorum
Extollent, Sophe clare, tuum, & tibi carmina dicet,
Quisquis ab hac carpet generosos arbore fructus.

Τ᾽ ἁμέτερον καλλίω.

Balthasar Mentzerus.

ALIUD.

ALIUD.

Cum prius inciperet viridem ostentare Iuventam
Veris honor, gelidos exsueretq; situs:
Tunc tuus in Solem se debuit Hortus apricum
Pandere, & in Florae sese animare sinu.
Nunc istas praedantur opes Viridaria Hygeae
Ille Meditrinae campus, & hortus Opis.
Dum tuus Aestatis se distulit Hortus in horas,
Serius has Flora natus ad illecebras.
Hora, Flora, Venus Medicum servate Viretum
Vester ibi curet praedia opima labor.
Hortus ab ingenio GRUGERI *natus & arte*
In curâ & studio Pallados unus erit.
Hunc Musae & Charites coluêre, & Apollo rigavit,
Semina in hoc crescunt ex Helicone sata.
Quando aliis vel Bruma nocet nivibusq; geluq;.
Vel Canis aestatis aestibus immodicis:
Non feret huic damnũ vis ulla infesta, nocebit
Non aestas aestu: non fera bruma gelu.
Immò perpetuos ager hic vernabit in annos;
Ad genium ingenii semper herilis erit.
At tu CRUGERI *quinam haec peccata piabis,*
Quòd non ad vernos struxeris ISTA *dies?*

Conradus Bachmannus Poët. & Histor. Professor.

DEO

DEO AUSPICE

HORTI VIRTUTUM AREOLA PRIMA,

Sive

DISQUISITIONUM ETHICO-POLITICARUM

Ζήτημα I.

An Philosophia practica nobilior sit speculativâ?

AUSPICABIMUR, Deo propitio, à dignitate theorias, & praxeos, utra ex his præstet, consideratur. Sententiarum hic occurrunt divortia. *Plato* enim *Euthyd. Aug.* 11. *de Civ. Dei c.* 28. *Scot.* 4. *Sent. d.* 49. *Henric. de Ganday. quodlib.* 12.

 Iamblic.

Iamblic. de myst. Aegypt. sect. 2. c. 11. Senec. e 89. & alii pugnant pro philosophiâ practicâ, eamque contemplativæ præferunt. 1. Quod illud cujus oppositum est deterius, debeat judicari præstantius: imprudentia verò & vitium, tanquam oppositum prudentiæ. Sit deterius quid, quam inscitia, vel ignorantia, quæ opponitur sapientiæ. 2. Quod non sapientia, sed prudentia efficiat, ut Deo accepti simus, quippe benè agendo mandata Dei exsequimur, non nudè contemplando. Consimiles rationes alias congessit *Piccol grad. 5. phil. moral. c. 44. & 45.* easdem etiam refutavit *eod. grad. cap. 49.* Ad 1. Resp. negando assumptum: duplex enim est ignorantia, negationis, & pravæ dispositionis, hæc posterior vitio deterior est, ut ipse agnoscit. *Plat. in Alcibiad.* Hinc *Philosophus* dicebat 3. *Eth.* 1. Omnem vitiosum esse ignarum. Secunda ratio ex eo dijudicatur erronea, & insufficiens,

quod

quod nemo actionem aliquam suscipere possit, nisi contemplatio præcesserit: Nemo igitur Deum amabit, vel proximum diliget, nisi anteà ad amorem & dilectionem illam à mente cõtemplante, & cognoscente fuerit commotus, quandoquidem ignoti nulla cupido; ut decantatum habet proverbium. Conjunge *Scalig.exerc.303.sect. 24.* In altera turma pugnant *Thom.2. secunda q.182. Alcin.de doctr.Plat.c.2.Tyr. Max.serm.6.Bachm.cent.1.exerc.Philos.q. 15.* qui omnes theoreticæ philosophiæ decernunt palmam, quorum clypeos à rubigine vindicavit *Piccolo.d.loc.p.484. & seqq* Huic turmæ nostra quoq; vexilla submittimus; Sola enim sapientia est sui gratiâ *1.Meta.§.35.* absolutè optima *12. Meta. §.39.* divorũ propria, *Plot. ennead.4.l.2.* immortalitatis datrix *Marsil Ficin.in 1.Plat.de Repub.* nullius rei indiga *Laert.l.6.c.1.* prudentiæ gubernatrix *Stob.sermon.33.* & Dei quasi filia, ut

nuncupavit illam invictissimus Arra-gonum Rex Alphons. referente *Panormitan. in proœm. lib. de reb. gest. Alphons.* & exinde *Conrad. Lycosth. in apopht. tit. de sapient. p.* 969. Quin *Plato* (licet *in Euth* pro prudentia faciat) alibi etiam testatur prudentiam ex sapientiâ manare. Ita in *libr. de Regn.* ubi duo regna nominat: unum Jovis, per quod actionis vitam intelligit; alterum Saturni, quo contemplationem innuit: regnum Saturni regno Jovis præferendo manifestè prodit, se contemplationem actione digniorem æstimare. Rectè igitur *Piccol. d. l. p.* 497. sapientiam Soli, prudentiam autem Lunæ æquiparat, cum per illam mentes ad divina eleventur 10. *Ethic.* 8. per hanc actiones inferiores expediantur *Laërt. l.* 4. *c.* 7. *Plutarch. in Lacon.*

II.

An Philosophia practica discenda ante Theoreticam?

Piccolom.

P*iccolom.in introd. ad phil. moral. c. 25. p.* 52. refert rationes quorundam Philoſophorum, qui practicam Philoſophiam ante theoreticam diſcendam eſſe ſuadere conantur. Ex illorum numero ſunt *Diogenes Babylonius, Ammonius, & Simplic.* qui præſertim moventur hiſce ſequentibus. 1. Quod major ſit familiaritas illarũ rerum, quas philoſophia practica continet. 2. Quod hæc Philoſophiæ pars dignior ſit. Verum iſthæc facilimo ictu poſſunt ſubverti. 1. Nullum eſt, concludit enim de confuſa duntaxat, craſſa, & à ſcientificâ tractatione aliena, cognitione. 2. Præſupponit falſam hypotheſin, jam enim clarum fecimus Philoſophiam practicam quoad dignitatem cedere theoreticæ. Quin etiamſi dignitatem illam practicæ parti tribuas (quod vix tentaveris) non tamen confeſtim licebit inde argumẽtari ad prioritatem ordinis, quæ non à nobilitate

rei, sed ab aliis requisitis dependet, quæ posita ab *Arist.* 5. *Meth.* 1. 1. *Eth.* 4. 1. *de histor. an. c.* 6. 2. *de part. c.* 10. *Zabarell.* 1. *de method. c.* 8. Nos ergò contrariæ favemus sententiæ & philosophiæ speculativæ prius incumbendum esse cum *Averr. in proœm. phys. Laert. in vit. Zenon. Aristot. in* §. 2. 1. *de anim. Plat. in Alcibiad. Piccol. d. l. c.* 26. firmiter concludimus, & quia theoria praxin dirigit, & quia disputationes morales intelligi nequeunt, nisi primum aliqua acquiratur cognitio rerum physicarum. Hinc præclarè *Philopon.* Non possumus humanis moribus ornari, nisi prius potentiam animæ noverimus, ideò *Arist.* 1. *Eth.* 13. requirit in civili philosopho cognitionem eorum, quæ de anima disputantur.

III.

An juvenis sit idoneus auditor Ethicæ?

ARistoteles duriusculè cum juvenibus videtur agere, quando illos 1. *Eth.* 3.

Eth 3 & 6.*Eth*.8. ab Ethices fano arcet, ὁ νέος, inquit, ἄπειρος τῶν κατὰ τὸν βίον πράξεων οὐκ οἰκεῖος τῆς πολιτικῆς ἀκροατής: Ait benè est, quod de οἰκείῳ & perfecto Ethices auditore disputat; ita enim non omninò juvenes exulare jubet, sed illos saltem non ita perfecto esse asserit, atq; debebant (adolescentes enim adhuc ad lasciviam & voluptatem proclives sunt, unde veteribus adolescentiari fuit luxuriari *M. Varr. in fragment.*) qui verò studio adhibito perfectiores evadere possunt, quod ipsum studium in educatione, & institutione legitimâ suas experitur vires, unde tam sollicitus est in præscribendâ ratione educandi *Plutarch. de educ. puer.* ideò pueros à puritate dictos putat *Bernhard. in lib. de ord. vit.* quod nil fœdum dictu visuq; hæc limina tangere debeat, intra quæ puer est, ut canit *Iuvenal. satyr.* 14. Et quia, ἡ φύσις ὀλίγους ἡ δὲ ἐπιμέλεια ἀγαθοὺς ποιεῖ πολλοὺς secund.

Maur.de milit. imò τέχνη καὶ φύσις οἶδε βιάζεσθαι, ut opinatur *Heliod. in AEthiop. Aristot.* requirit ut auditor Ethices sit πεπαιδευμένος ne naturalis illa δεινότης turpius degeneret, & reipubl. magis noceat *6. Ethic. cap. ult.* Quandoquidem homo à virtutis tramite omnimodò exorbitans, & in veritatis labyrinthos incidens, omnium animalium deterrimum efficitur *7. Eth. 6. 1. Polit. 2. Plat. 6. d. ll. fol. 23. Scalig. exerc. 33.* Conjunge cum prioribus *Arist. 10. Eth. 10. 8. polit. 1. Piccol gr. 5. c. 13.* Concludimus hic cum *Schöpffer. disp. 1. Eth. q. 1.* ut æger habet opus curatore medico: Ita juvenis indiget informatore Ethico. Annecte ea quæ habet *Camerar. cent. 1. hor. success. c. 19.*

IV.

An Ethica Aristotelis scripta sit ordine Resolutivo?

ARistoteles Ethicen suam à fine orditur, nullam ob causam aliã, quam quod

quod hîc in actionibus & artibus obtineat rationem principii, *6. Eth. 5. 7. Eth. 8.* Cōsultatio quippe omnis suscipitur ob finem propositum, *3. Eth. 3.* unde firmissima desumitur ratio: Libros hosce morales ordine analytico esse scriptos, *Piccol. in introd. c. 31. p. 62. Magir. 71. Eth. in pr.* Illa nimirum artium & disciplinarum practicarum natura est, ut fine tāquam principio præsupposito, *7 Meta. §. 23.* instrumenta monstrent, quorum ductu finis attingatur, quod *Galenus 9. Meth. c. 7.* exemplo artis medicæ satis superq; demonstravit, imò idem *in 1. c. de const. art. med.* conceptis verbis scribit: omnium consensu artes resolutivâ methodo debere tradi, sicut eundem ordinem præ reliquis etiam acriter urget *Averr. in pr. collig.* & alibi. Ita ipse *Aristoteles* non tantum præcepto multis in locis expresso, sed & exemplo proprio docuit summè necessarium esse, ut analyticus ordo in artibus observe-

tur. Ideo *l.3.politic.* initium fecit à Republic. *in priorib. analytic.* à Syllogismo, *in topic.* à Syllogismo topico, ut hæc omnia accuratè & prolixè tractat Cl. Philosophus *Arnisaus in doct. pol. c. 1. per tot.* Et quis genius occupavit mentes *Zvvinger. in præfat. Cas. 1. polit. 1. Bachm. cent. 1. exerc. philos. q. 75.* qui *Arist. in Ethic. & Politic.* ordinem syntheticum adhibuisse absque ratione clamitant?

V.

An libri moralium Nicomachiorum *ab Aristotele sint scripti?*

ANSAM dubitandi nobis præbet *Tull. in 5. de finib.* ubi Nicomachum Aristotelis filium horum librorum facit authorem. Et *Diogen. Laert.* ut illi asscribit *Piccol. c. 13. introd.* quatuor tantum libros morales ab Aristotele scriptos enumerat, cum *libri Nicomachii* sint decem. Alii ex locis Aristotelicis id evincere conantur: dicũt enim *in 2. Polit.*

Polit. 1. ſcriptum eſſe: Æqualitatem talionis conſervare civitates, contra verò 5. *Ethic. Nicom.* aſſerit: Talionem neque convenire ad legitimum, neq; ad civile: unde eliciunt: Ariſtotelem utriuſque operis non eſſe autorem. Verùm cum ipſe *Ariſtot. in calce hor. libror.* ad libros politicos nos remittat, nec conſentaneum ſit, Nicomachum ejus fuiſſe ſapientiæ, ingenii & judicii, ut tàm perfectum, & omnibus numeris abſolutum opus ſcribere potuerit: rectius ſtatuitur ipſum Ariſtotelem horum librorum eſſe autorem, quod præterea ipſa ſtyli cum cæteris ſcriptis Ariſtotelicis evincit conformitas, & hæc eſt communis ſententia *Simpl. Alexan. Euſtrat. Aſpaſ.* & aliorum interpretum. *Ciceronis* autoritas hac in re nos non percellit, cum ille in referendis philoſophorum opinionibus non raro ſoleat hallucinari, unde parum æſtimationis in iſtiuſmodi philoſophicis con-

flictibus eidem tributum à *Scalig. exerc.* 256. *&* 369. *sect.* 4. Quod objiciebatur de Talione, nos non ferit, scimus enim quâ ratione philosophus jus illud talionis damnaverit, uti nimirum ex Pythagoræorum sententiâ æstimabatur.

VI.

An Ethica definienda?

CELEBRE est apud JCtos: Omnem definitionem esse periculosam *Vlpian. in l.* 202. *ff. de reg. jur.* Ergone Ethicæ definitio prætermittẽda, ne in periculum incidamus? Non ita: nullum hic timendum periculum. Quod Themidos cultoribus in ore est, alio more & modo acceptandum. Definitio illis dicitur regula, in quâ generalitas sententiæ legis facilè subverti potest casu ejusdem speciei diverso allato, ut me erudit *Sturc. l. d. Bar. in rub. de acquir. hæred. jus l. Alexand. in rubr. ff. sol. matr. Vlpian. in l. sum* 4. *§. puto ff. de hæred. inst.*

inst. Imò quia definitio ἐ γνωρίζαι χάριν affertur 6. *top.*1. meritò ea in qualibet tractatione primitus investigatur, quod volunt, *Arist.*3. *Meta.c.*8. 6. *top.*3. 8. *top.*8. *Scal.*3. *de re poet. cap.*30. *Schegk.*8. *top.p.*1159. *Cic.*1. *off. Zabarell.*2. *de Meth. c.*9. *Bodin.*1. *de Repub.c.*1. Hinc solenne & familiare esse JCtis à definitione ordiri ex *l.*1. *ff. de ll. l.*1. *ff. de pact. l.*5. *C. de collat. Goedd. ad l.*1. *de just. & jur.* scribit *Bartholom. Muscul. in concl. civil. de success. convent. & anom. class.*1. *memb.*1 *num.*11. *l.a.* Libet ergo ex *Alcin. de doct. Plat. cap.*33. *Cic.*1 & 2. *de fin. Arist.*1. *Eth. Eustrat. ibid. Piccol. c.* 6. *intr. p.*13. *Paul. ab Eiz.*1. *Eth. c.* 7. talem Ethicæ subjungere definitionem, quod sit pars philosophiæ, quæ humanas actiones dirigit, ad honestũ disponit, & hominem per actionem virtutis ad summum bonũ civile perducit. Addimus hic: Ethicam posse dividi in Aretographiam & Eudæmonographiam.

VII.

An homo sit subjectum Ethicæ?

SUNT qui hominem beabilem, sive (ne Latini manes nobis dicam scribant) beari natum pro Ethices subjecto venditant, è quorum numero est *Bachman.cent.1 q.53.* Alii ipsam εὐδαιμονίαν pro subjecto accipiunt. *Stoici* deniq; virtutem urgent, eamq; pro legi imo Ethices subjecto agnoscunt. Hominem autem non esse subjectum Ethices, ita concludo: Subjecti definitio & principia in scientiâ debent explicari; Sed hominis definitio & principia in Ethicâ non traduntur: Ergo, &c. Summum bonum sive εὐδαιμονία est scopus & finis Ethicæ non aliter ac sanitas medicinæ, quomodo ergò ejusdem subjectum erit? nonne scopus scientiæ ab ejusdē subjecto, toto quod ajunt cœlo, differt? Virtus in morali doctrina explicatur non & πρώτως ac

per

per se,sed δευτέρως propter aliud,nempe propter adeptionem summi boni: Sed subjectum in scientiis debet primò, principaliter, & sui ipsius gratia explicari. Nos veram viam insistentes cum *Piccol. c.4. introd.* actiones humanas secundum virtutis normam conformandas subjectum Ethices statuimus,idq; ideo quod *Philos.6.Eth.8.* expressè scripsit: prudentiam & sciẽtiam civilem esse rem eandem, unde concludere licet, quod sit unum utriusq; subjectum. Humanæ autem actiones ad honestum dispositæ prudẽtiæ subjectum sunt. *1.M.M.c.35 5.Eud.5.* Addo quod *in pr.l.1. M. M.* à philosopho dictum sit: Tractationem & ibi & hic institutam esse de moribus, ut etiam titulus horum librorum & res ipsa edocet, quid verò mores aliud sunt, quam actiones humanæ certo modo conformatæ, *Piccol.d.loco.*

VIII.

An in ETHICA *detur exquisita demonstratio?*

DEmonstrationem ἀκριβῶς ita dictam requirere materiam necessariam, immutabilem, & æternam ex 1.*post*.§ 7.5. *Met*.§.2. *Meta* § 21.6. Eth.3. *Averr*. 1. *post.comm*. 173. *Zabarell. de specieb. demonstrat.c*.7.1.*post.p*.565.*it.p*.70. *d.libr. de propos. necess. Zimar*. 1. *post*. §.45. *Savanarol*.58.*c.logic conclus*.32. *Taurell.de æternit.pagin*.387. *Libav.contr. Bisterfeld. Crell.l*.1.*part.prop.&c*. notissimum est; talis verò in Ethicis non datur: Actiones enim humanæ sunt in perpetuo fluxu, & quotidianis subjacent mutationibus, unde philosophus circa contingentia Ethicam occupari scribit *l* 2. *Ethic.cap*.2.& *l*.1.*cap*.3. ac ibidem palam fatetur exquisitam ἀπόδειξιν in eâ non dari, qualis præsertim in Mathematicis scientiis obtineri potest, quod abs-

que

que ratione impugnat *Perer. l.1. de Philosoph. c.12. Plat. 3. de Rep. f. 412. secutus.* Proinde hoc sensu rectè negat clarissimus *Dn. Finckius* amicus meus summoperè colendus Ethicam esse scientiam in *schediasm.* 37. Sed quid dicemus ad *text. Arist. 2. Eth. 6.* ubi virtutem dicit omni arte certiorem? Respond. cum *Cas. in specul. philos. moral. c. 3. p. 17.* Aristotelem ibi loqui de mirâ influentiâ virtutis in habitu confirmato, quo sensu virtus omni arte certior est, nō quoad demonstrationem rei, ut concludatur, sed quoad directionem animi, ut ille in honestis actionibus confirmetur.

IX.

An detur aliquod summum bonum civile?

Bonum obtinet rationem finis, ut est apud philosoph. *2. post. cap. 9. Averr. 2. Meth.* § 9. Sicut ergo in finium diversitate, cum intermedii propter aliud

aliud posterius desiderentur, oportet tandem perveniamus ad aliquem finem ultimum, qui propter se, ac propter quem omnia expetantur 7. *Eth*. 2. Ita necessum est in diversitate bonorum, detur aliquod bonum ultimum, ut habeat appetitus humanus in quo tandem acquiescat, ne in infinitum progrediendo vanus, ac irritus reddatur. Hoc summum bonum cęteris prę-fertur omnibus à philosopho nostro, vocatur optimum & perfectissimum 1. *Eth*. 5. pulcerrimum & jucũdissimum 1. *Eth*. 9. firmissimum, & constantissimũ 1. *Eth*. 10. sibi ipsi sufficiens ἐνέργεια βελτίονος ἀνθρώπου 10. *Eth*. Hujus boni & finis ultimi tractatio ad politicen spectat, hæc quippe est ἀρχιτεκτονικὴ 6. *Eth*. 8. 1. *M M. cap*. 25. aliis imperat, & τὴν στρατηγικὴν, ῥητορικὴν & οἰκονομικὴν, facultates ἐντιμοτάτας sub suis habenis complectitur. Hinc homo civilis vocatur architectus vitæ humanæ 7. *Eth*.

11. quo-

11. quomodo verò sic dici posset, nisi universe ultimum finem cognoscere teneretur, quæ verba *Piccolo.gr.9.c.10. p.771.* Sed quis tandem est iste ultimus actionum humanarum finis? εὐδαιμονία est politica *1.Eth.4.* sive μακαρισμὸς, & εὐτυχία. *Piccolom gr.9.c.2.* εὐζωία & εὐπραξία, *2 Phys.§.58.1.Ethic.8.* ubi non opus est cum *Marsil. Ficin. in Euthydem Plat.* operose distinguamus inter εὐτυχίαν, & εὐπραξίαν, & illam adeptionem, hanc utilitatem boni nũcupemus, quandoquidem rebus intellectis in verbis non facilè movenda controversia, præponendæ nimirum res sunt verbis, ut eleganter exprimitur in *l. scire oportet. §. 2. ff. de excus. tut. l. 47. ff sol. matr.* & verba rebus sunt subjecta, non contrà, *Waremund. ab Erenb. in megit. pro fœder. c.3. n.7.* Hic, hic, quem modo nominavimus, finis ille est ἄριστος & πλειότατος *1. Eth 6.* qui in quanam re sit collocandus ex Aristo-

telis

telis mente paulò post videbimus, dummodo prius ex uno, & altero dubio nos expediverimus.

X.

An bonum rectè dicatur quod omnia appetunt?

ARistoteles in frontispicio Ethicor. præmittit generalem boni finitionem, qua dicitur οὗ πάντα ἐφίεται; illam reiteravit 10. *Ethic.* 2. 1. *M. M* c. 1. 1. *Rhet. ad Theod.* c. 6. 1. *pol.* 1. Sugillare ceperunt illam *Ocham*, & *Seneca* c. 119. a'gıendo, quod non sit adæquata, cum multa mala appetantur sub specie mali, & ideo præferunt illam, quâ ex *Plat. Lysid.* affert *Alcin. de doct. Plat.* c. 30. quâ finitur *bonum, quod naturâ absolutum est.* Ast, inquam vanum est horum aurorum objectū; ἀδύνατον quippe omninò rem malam appeti sub ratione mali, necessum enim est, ut facultas animæ appetitiva moveatur ab

aliquo

aliquo bono, sive hoc jam sit verum, sive saltem apparens, ita enim bonum distingui debere ex 7. *Ethic.12. & Scal. exerc.307.f.2,* edocti sumus. Addo quod voluntas illud duntaxat possit velle, cui intellectus assentitur; jam impossibile est intellectum assentiri falso ut falso, similiter ergò impossibile erit voluntatem velle malum, ut malum, quippe *quod in intellectu falsum, id in voluntate malum est*. Et ex hoc fundamento disputant JCti quod credibile sit, nos ne quidem illa facere posse, quæ mala & contra bonos mores sunt *l.filius 15.C.de cond.institut.* Malum igitur, quia secundum *Plotin.ennead.1.l.8.c.1.& Aug.11.de C.D.c.9.Dion.cap.9. de div.nom.* privatio est, nullam obtinebit vim ad voluntatem commovendam. Hinc ipsi Senecæ accidit, quod veteribus illis philosophis apud *Arist.1.phys.c.4.* qui inviti etiam veritati suffragium dederunt: Nam veritatis vi constrictus

fateri cogitur in 4 *de benef.c.*17. In sceleribus & injuriis opinionem quandã bonitatis reperiri. Ita nimirum veritas conculcata resurgit, invitos ad assentiendum sibi compellit, *Piccol.gr.5.phil. mor.c.*46. Hæc dum ita disputamus, non approbamus sententian *Thomæ*, qui 1.*p.q.a.*1. *contr.gent.cap.*4. vocis *ex* 1. *Eth.*1.*&* 10 *Eth.*2. abusus, omnem boni naturam, essentiam, & existentiam collocat in appetibilitate, quamvis enim τὸ appetibile tantum cadat in bonum, eodem tamen posterius quid est, cum bonum prius sit, & existat, antequam appetatur, non aliter atq; color suam habet essentiam, antequam oculis cernatur. Vide disputationem hanc prolixius excussam apud *Fonsec.*4. *Metaph.c.*2. *Capreol.*2.*sent. d.*2.*q.*3. *Ferrar.*2. *contr.gent.c.*37. *Piccol.gr.*8.*phil.moral. c.*1.*& seqq. Magir.in* 1.*c.*1. *Eth. Dn.Finck. schediasm.*77. *part.*1.

XI.

XI.

An opinio philosophorum de summo bono civili à Christianis possit tolerari?

NE simus adeò rigidi Catones, ut illa etiã damnemus, quæ in Ethnicis fuere pretiosa: Commendemus potius virtutes, & agnoscamus dona naturæ. Quis non admiretur continentiam *Scipion. African.* de quâ *Liv. l. 7. dec. 3. Val. Max. l. 4. c. 3.* Constantiam & patientiam *Mutii Scævolæ*, quam ab oblivione vindicarunt *Liv. l. 1. Dion. Halic. l. 5. antiq. Rom. Lactant. l. 5. inst. c. 1. Senec. de prov. l. 7. c. 3. August. 4. de C. D. cap. 20. Flor. l. 1. cap. 10.* Fortitudinem *Agesilai*, quam memorat id, *Liv. & Agathyr. Sam. l. 4. rer. Persi.* Humilitatem *Philip.* Reg. Maced. cujus meminit *Aelian. l. 8. var. histor. c. 15.* *M. Attilium Regulum* ad astra usque extollit *August. 1. de Civ. Dei c. 24.* *Polemonis* continentiam donum Dei

vocat c.130. Et Romanorum facta Heroica passim deprædicat *l.5.de C.D.c.15. l.4.contr.Iul.c.3.* Hinc virtutes politicas per se non esse vitiosas præclarè disputat. *Magnus Chemnitius in exam. 6. sess.Conc.Trid.can.1. & 7.p.(mihi)107.& seqq.* Conjunge *Bas. hom. 9.op. 6.dier. Damasc.l.3.orthod.fid.c.4.* & cum grano salis *Robert. Bellar.tom.3. disp.p.463.526. 781.759.1063.784.486.489. Benedict. Perer.com.& disput.in Gen. pag.162.1261. 1049.* Et quare bonum illud suppressum eamus, quod ex fœcundissimâ illâ virtutum segete enascitur? Quin adhortemur potius omnes ad virtutis studium εὐδαιμονίαν illam politicam obtinendam, firmiter propagandum. Multum enim interest Reipublicæ, ut magistratus virtute exornetur *5.Polit.p. 446.* & cives viri boni sint *5.Ethic.1. Alesss.Piccol.l.8.inst.Moral.c.1.* Et quis sanus probaret Rempubl.Milesior. quorum legem ex Suid. recitat *Camerar. cent.1.*

l.39. *Nemo nostrum frugi esto?* Quis sine justâ animi commotione legeret constitutionem Ephesiorum, qua homines virtute excellentes è Repub. ejiciuntur *Cic.5.Tusc. Arnis.1.polit.c.1.* Meritò observatur & inculcatur discrimen inter civem,& virum bonum,cum hic ex præscripto virtutis,ille ex coactione legum bonitati studeat:imò quia multæ sunt leges quarum ratio ignoratur *l. non omnium 20.ff.de ll.* & multa olim sunt permissa,à quorum exemplis meritò hodié abstinemus,*c.quod autem 22. q.2.* vel ut apertius dicam, multa quidem per tenorem legum licent, quæ tamen honesta non sunt *l. non omne. ff. de Reg.Iur.*ultrò sequimur regulam *Modestini in l.Semper 42.ff de Rit. nupt.* Non tantum quid liceat, sed quid deceat considerandum, adeoq; ad solam virtutem totum negotium deferimus, quæ in quantum decet actiones nostras amussitabit, & nos ad politici bo-

ni fruitionem habiles ac idoneos reddet: Unde ex intima Philosophiâ (practicâ præsertim) rationem legũ (quam earundem animam esse constat, ex *l. cum mulier 47. ff. solut. matr. Eberh. in top. legal. loc. à par.*) petendam scribit *Cic. 1. de ll.* Sed ad quid tandem hæc? Ad illud inquam, ut quis videat, quantum ponderis situm sit in virtute, & quantum intersit omnes ejus amore flagrare, & quomodo nil officiat conscientiis beatitudinẽ quandam asserere politicam, ad quam sola virtus viam sternit *Scalig. exerc. 254.* Hæc dum ita decidimus, omni diligentia evitamus horrendum errorem, *Andradii in defens. Concil. Trident. Bellarm. loc. quibusd. supr.* allegatis *Thammeri Francisci Pucci*, & aliorum, qui virtutes Ethnicorum faciunt meritorias vitæ æternæ, & ob earum possessionem Philosophos salvatos fuisse somniant, cujus abominand paradoxi cineres in *Iustin. l. 2. apol. Clem*

Alex

Alex.6.strom. delitescentes, novis flammis hodiè vegetare incipiunt *Theologi deformati* (quomodo enim reformatos vocares illos, qui opinionem suarum deliriis cœlestem veritatē deformare quotidiè audent & à formâ ὑγιαινόντων τῶν λόγων, *2.Tim.1.v.13.a.S.S.* præscriptâ sunt alienissimi) *Zvvingl. in expos. fid. Christ. Bulling. in præfat. Gualther. in apol. an.1545. edit. fol. 52. & seqq.* Qui & ipsi nimis prodigi sunt in decernendâ salute etiam impiis, ac Ethnicis, dum *Numam Pompilium, Socratem, Aristidem, Senecam* & alios ex Ethnicismo, Reipublicæ cœlestis cives constituunt, imitati illud *Apellis Marcionitæ*: Quemque in illo quod crederet salvandum, apud *Euseb.l.5.c.13.* Sed horum anima sit cum Philosophis secundum votum *Averrois* nos scimus neminem posse placere Deo sine Deo, *Ambros. de vocat. gent. l.1. c.3.* & virtutes nisi ad Deum referantur non esse virtutes, *Aug. de Civ. Dei, l.19.*

 c.25.

c.25. Hinc ἀδύνατον pronunciatur χω-
ρὶς πίστεως εὐαρεστῆσαι, Hebr.11.v.6. Hin
Paul. πᾶν ὃ οὐκ ἐκ πίστεως ἁμαρτία ἐστὶν
inquit, Rom.14.v ult. Et tota scriptur
extra Christum salutem nullam quæ
rendam esse passim dictitat, Ioh.3.v.
c.5.v.23.c.14.v.6.c.17.v.3. Actor.4.v.12.1
Cor 3.v.11.&c.

XII.

An Aristoteles summum bonum collocaveri in actione virtutis?

VAriæ occurrunt Philosophorun de hoc bono civili, eæque diver sissimæ opiniones, ut *Cicero 3. de finib* scribere non vereatur: de nulla ferm re inter summos etiam viros tantã ess dissensionem, quam de summo bono & *August.l.19.de C.D.* cumque eo *Piccol gr.9.c.4.p.760.* asserit Varronem su tempore *ultra 288.sententias* Philoso phorum de civili felicitate numerasse quas quidem omnes ad vivum reseca

re haud operæ pretium judicamus, aliquas paulò post examinabimus: jam in quonam civilis ista εὐδαιμονία ab Aristotele locata sit, inquiremus. Illud v. perspicuum est ex 7.*c.*1.*Eth.* ubi discussis & remotis opinionibus falsis (à nobis jam jam sub disquisitionis incudē revocandis) ad suam thesin confirmandam accedit, & duplicem εὐδαιμονίας hujus finitionem affert. Unam τῆς ποιότητος, alteram τῆς οὐσίας: Ista & hic, & 10. *Eth.* 9.2. item *Eudem.c.*1. talis est: εὐδαιμονία ἐστὶν ἄριστον, καὶ πλεῖστον τῶν πρακτῶν ἀγαθόν: Hæc similiter & hic, & 1. M. M. c. 4. 2. *Eud.*1. ita proponitur: εὐδαιμονία ἐστὶν ἐνέργεια τῆς ψυχῆς λογικῆς κατ' ἀρετὴν ἀρίστην καὶ τελειοτάτην ἐν βίῳ τελείῳ. Quæris jam in quanam re felicitatem politicam collocaverit ambulātor noster, respondebit ipse ex definitione datâ, ἐν ἐνεργείᾳ κατ' ἀρετὴν ἀρίστην, in nobilissima virtutis actione: quid verò Philosophus sibi velit no-

minando virtutem optimam & perfectissimam, vitam item perfectam fusius te edocebit, *Piccol.gr.9.c.28.p.815.* An non ergò soli tenebras offundere conantur illi, qui in tantâ sententiæ Aristotelicæ claritate fingunt Philosophum in voluptate summum hoc bonum reposuisse, ex quorum numero est *Episcopus Caserta*, relatus, & refutatus à *Piccol.gr.9.c.20.in pr.* Quid enim ille de voluptate senserit nemini ignotum esse potest, qui vel leviter respexerit, ad 1.*Eth.c.5.2.Eth.c.3.7.Ethic.3.1 M.M.c.3.&c.*

XIII.

An homini in hac vitâ quadam contingat felicitas?

PAulo ante satis de hoc quæsitum & responsum, quia verò frequenter admodum & quotidie aporia ista solet ventilari, & verò frequentiora a quotidiana plenius pertractāda, W

rem.ab Erenb.med.pro fœd.n.137.c.1.p.99. ex l.legavi 25.ff. de liber. leg. non pigebit ulterius ceptam telā pertexere, τυφλὸν καὶ δύστηνον ἀνθρώποις βίος dicitur in *Menandfra.* Quisque enim suos patimur manes,ut inquit *Virgil.*

Scilicet ex illa quâ primum nascimur hora
Prorepunt juncto vitaq; morsq; pede,

Thom.Mor.apud Camerar. cent.1.c.12. Ita misera est conditio hominum in hac mortalitate; Homo nihil aliud est quā sperma fœditum, saccus stercorum,& cibus vermium *D. Bernhard. in medit.c.3.Arist.apud Stob.sermon.66.*eum nominat imbecillitatis exemplum, temporis spolium,fortunæ lusum,inconstantiæ imaginem, invidiæ, & calamitatis trutinam. Quæ ergò poterit hominis in hac fortunæ lubricitate esse felicitas,quænam bona exspectanda à fugaci hac vitâ *Lact.l.6.c.9.de ver.cult.cum multa cadant intra calicem supremaq; labra,qui sensus in l.naturalem 5.§.1.in fin.ff.*

de acquir. rer. dom. & mox ima summis, ac summa imis misceantur *Lucian. in Charont.* adeò ut hæc vita navi simili mi sit, *Greg.c.71.* Hinc Solon, omnem omninò felicitatem in hac vitâ ab homine sustulit, *Laert.l.6.c.1. Bruhon.l.2.c.36. Conrad. Lycost. in apophi. tit. de felic. p. 359.* Versus ejus recitat, *Angel. Monosin. l.3. flor. p. 130.*

ὐ μάκαρος ὐδεὶς πέλεται βροτὸς, ἀλλὰ
πονηροὶ
πάντες, ὅσους θνητοὺς ἠέλιος καθορᾷ.

Et responsum Crœso ab illo datum memorat, *Ovid. 3. Met.*

Ultima semper
Expectanda dies homini est, dicique beatus
Ante obitum nemo supremaque funera debet.

Eandem sententiam *Boet. esse 2. de consol.* testatur, *Piccol. gr. 9. c. 4. p. 759.* Elegantissimè eandem exprimunt Itali dicentes:

Anci morte non lice
Chiamar alcum felice.

Quid

Quid verò ad hæc Aristoteles? Ille 1. *Ethic.* 10 contra Solonem hominem hac in vitâ beatitudinem consequi posse concludit, fortunæ inconstantia & lubricitate nihil obstante. Ita autem arguit: posita causa ponitur effectus, E. posita actione virtutis ponitur ipsa beatitudo, Quoniam igitur de viro bono dum in vivis est verè dici potest, quod vivat, & agit secundum virtutē, de eodem etiam poterit affirmari quod sit felix, & beatus: Ex eodem fundamento impugnat Solonē, ita enim concludit ex definitione beatitudinis? Beatitudo est actio secundum virtutē. Mortui non agunt secundum virtutem. E. mortui non sunt beati. Quid verò dicendum ad inimicos vultus, ac insultus fortunæ? Respond. *Aristot.* Fortunæ tantam vim non esse, ut virum bonum ab honesta sua actione possit dimovere, & ex beato miserum facere; Ille enim in quavis fortuna est τετρά-

 γωνος,

γων@,sive ergo Zephyrus blandiatur, sive Boreas fremat, animum gerit ille præsentissimum: Imò ut nocturno tẽpore flamma emicat, quæ die non videbatur: ita virtus in rebus angustis plus elucet, quam in rebus secundis, ut rectè dixerit *Ambros. in Hexam.* virtutem in infirmitate confirmari:

Scilicet adversis probitas exercita rebus
Tristi materiam tempore laudis habet.

Ovid.5.Trist. à quo non multum abludit Sillius Italicus, ita scribens:

Explorant adversa viros, perq; aspera duro
Nititur ad laudem virtus interrita clivo.

Huc pertinet ænigma illa apud *Agell. l.18.c.11.*

—*VIRESCIT VULNERE VIRTUS.*

Hactenus ex sententia Aristot. Sed enim in S.S. schola beatitudinem post mortem exspectãdam esse monemur, quam indigitat sacra pagina *Sap.3.v.9. Esa.25.v.9.c.60.v.18.& seqq. Ierem.31.v.3. Dan.12.13. Matth.13.43. Marc.12.25.*

Luc.9.

*Luc.*9.13.*Ioh.*16.20.*Rom.*8.30.1.*Cor.*2.9. 2.*Tim.*4.8.*Iac.*1.12.*Apoc.*2.3.6.21.10. verè enim dicitur: *ὁ θάνατος λοῖσθος ἰατρὸς νόσων* à *Stoph. ap. Stob.* & convenientissimè consideratio mortis vocatur sapientia Christianorum: E ô utinam ille mos adhuc observaretur, quem apud Ægyptios obtinuisse prodit, *Plutarch.in conviv.sapient.*ut in conviviis simulacrum mortis circumferretur, quẽ & in *Trimalcionis* convivio fuisse observatum recitat *Lipſ.* citatus à *Camer.cent.* 1.c.12. (adjunge c.37.*centur.*2. ubi selecta invenies) certè homines novissimorum memores non ita securè in peccata ruerent, *Ecclesiaſt.*7.v.40.

XIV.

An homini tantum competat summum bonum?

AFfirmamus hoc constantissimè: Solus enim homo rationis capax, & ad virtutũ actiones subeundas ido-

neus est, ne quid addamus de ejusdem præ creaturis omnibus præeminentiis quarum aliquas persequitur *D. Luth. in c. 9. Gen. & Lact. l. 2. c. 9. Arist.* eum vocat finem *ἀπάντων* 2. *phys.* §. 24 parvum mundum 8. *phys.* §. 17. *Scalig.* sanctum animal *exerc.* 254. miraculum in naturâ *exer.* 250. Delirium proinde judicamus, velle brutis rationem, & consequenter participationem hujus de quo loquimur boni assignare, quod ex *Porphyr. l. 3. de abstin. Plutarch. dial. quot brut. rat. insit Val. dial. c. 9. Valles in sacr. philos.* non nemo attentavit: Quid verò poterit brutis ratione destitutis persuaderi, 2. *de an.* §. 157. Qualis erit actio virtutis ubi carentia rationis? Ex hoc principio disputant JCti bruta non posse inferre injuriã, *l. 1. §. 3 ff. si quadrup. pauperiem fecisse dicatur*, quia nimirũm carent animo injuriãdi, qui hic maximopere requiritur & spectatur per *t. in l. si cum servo 4. ff. de injur. l. qui servum 34. in pr ff. de O. & A.*

O. & A. l. si non convitii 5. *C. de injur. latissimè Didac. Covarruv. l. 1. var. resolut. c. 11. n. 6.* delictum enim sine animo delinquendi non committitur. § *furtum. Instiut. de oblig. quæ ex delict.* in illis autem non est animus sed impetus *Senec. 2. de ira. c. 16.* unde non immeritò dubitatur: Num brutum damnum enorme pariens jure possit puniri morte ut sentit, *Muscorn. de jurisdict. nu. 46 & seq.* & exemplum adducit *Guid. Pap. q. 128.* Contrariam verò sententiam veriorem verè scribit, *Iul. Clar. l. 5. recept. sent.* §. *final. q. 99. nu.* 8. conjunge *Vasq. 3. illustr. qq. c. 96. n. 11. Modestin. Pistor p. 2. q. 64 num. 1. Camerar. cent. 2. med. histor. c. 79. & cent. 1. c. 21.* Aliæ verò sunt rationes quare brutum, cum quo homo carnaliter se cõmiscuit naturam suam omninò exutus *c. hoc ipsum* §. 133. *q. 2.* flammis addicendum, secundum tenorem legis divinæ *Lev. 20. v. 15.* quem sequitur *Carol. V.* 𝔓. 𝔋. 𝔒. *a. 116.* quas

lege apud *Nicol. Vigel. in Meth. consl. Carol. c. 6. fol. 237. Dambud. in pract. crimin. c. 96. num. 15.* Sed ubi sumus? Vide quæ contra Vall. & Vallef. disputant *Dd. Conimbric. 2. Phys. c. 9. q. 3. Tolet. 2. de an. q. 7. Casm. in Psychol. cap. 1. quæst. 3. Gocl. l. 6. disp. phys. disp. 34. Libav. de intell. best. Dn. D. Pelarg. l. 2. comm. Damasc. c. 21. Dn. D. Gregor. Horst. in nob. exerc. de an. exerc. 9. quæst. 5.*

XV.

An summum bonum consistat in voluptate?

TAndem accingimur ad examen opinionem diversarum de bono nostro civili, quas Aristot. nominatim in Ethicis tetigit, ordiamur ergò à voluptate. *Alexand. ab Alex. l. 3. Gen. dier. c. 21.* de Attalo scribit, quod pro oblectamento habuerit, elleborum, aconitum, & cicutam aliasq; venenosas herbas plantare: Quid aliud faciunt Epicuræi,

curæi, nõne in eo occupantur toti, ut amœnissimum virtutum hortum fœda & venenosa voluptatem colluvie inquinent, ac collutulent. In tantum enim idolum illud suum *voluptatem* evexerunt, ut eam summi boni titulo salutare non erubuerunt, *Cic. l. 3. Tusc. qq.* quæ ipsa tamen animos à virtute omninò detorquet, *Petrarch. de remed. utr. fort. dial.* 110. usq; adeò verum est, quod ex *Cicer. 2. de divin.* scribit *Perer. de antiq. philosoph. l. 4. c. 10. p.* 243. *Nihil tam absurdum exstitisse unquam, quod non aliquis Philosophorum defendendum susceperit*, si modo philosophi & non potius pecudes philosophorum, dicente *Hieronymo*, homines illi appellandi, quibus insanire volupe est. Quomodo in eo summum bonum tuto reponetur, quod hominem bestiis æquiparat, 2. *Eth. 3.* Omnes vires animi corrumpit *Plutarch. in vit. Annib.* plus angit, quam delectat *Boissard. embl.* 38. & nihil aliud est

est quam venenum commixtum mulso *Diogen. ap. Laert. l. 6.* malum dulce *Claudin. in laud. Stillicon.* ut verè dixerit, *Scip. ad Masinissam* plus esse timendum à voluptatibus, quam armatis hostibus *Liv. l.* 10. *dec.* 3. voluptate enim & otio utitur diabolus ad regnum suum propagandum *Bodin. l.* 3. *daemon. c.* 3. Meritò ergò cum *Cic.* 1. *de fin.* statuimus. Nihil homini indignius videri debere voluptate; meritò detestamur vocem illam cujusdam Atheniensis suadentis ne quid aliud homines, quam voluptatis gratiâ facerent cum *Fabric. Lucin. apud Val. Max. l.* 4. *c.* 3. & meritò philosophus noster 1. *Eth.* 5. Epicureos illos porcos tanquam φορτικοὺς & ἀνδραποδώδεις rejecit, quippe qui supplicio potius quã rationibus coercendi, ut cum eodem ex 1. *top.* 9. loquamur. Vid. *Henric. Salmuth in utiliss. not. ad Pancir.* & ante omnia *Cam. in op. subcis. cent.* 1. *c.* 19 & 20. & *cent.* 2. *c.* 35. 36. Num verò voluptas

sit

ſit de exiſtentia ſummi boni, exaudieris à *Thom.* 4.*ſ.d.*48.*a.*1.*q.*3.

XVI.

An in honore ſummum bonum rectè collocetur?

HOnor externorũ bonorum maximum 4.*Eth.*3. *Th.* 2.2.*q.*129.*a.*1. Et omnibus rebus pretioſior eſt, *l. Iulian.* 26. *ff. ſi quis omiſſ. cauſ.* adæquatur vitæ *l. juſta cauſa* 9. *ff. de man. miſſ. vind. Gerert. de Petr. ſanct. ſing.* 1. *num.* 10. *Iaſ. in l. in actionib. n.* 24. *de in lit. jurand* adeò ut pro defenſione famæ aliquem occidere liceat, *Clariſſ. Clar. l.* 5. *ſent.* §. *homicidium num.* 26. *Gail. lib.* 2. *obſerv.* 100. *n.* 8. *Weſenb. in parat. ff qui not. inf. n.* 3. *Borch. de feud. c.* 7. *num.* 43. *Ioh. Boleg. ad l.* 3. *ff. de juſt. & iur. nu.* 95. *& Dd. communiter* teſte *Obrecht. tr. de neceſſ. defenſ. c.* 9. *n.* 7 *& ſeq.* licet hic cum *Bocer. de bell & duell. l.* 2. *c.* 7. & aliis contrarium teneat. Vid. eleganter hæc tractantem *Fernand. Vaſ. l.* 1. *ill. qq. c.* 11. *n.* 9. *& ſeq.* Hinc cauſa honoris dici-

dicitur ardua à *Bl. in l. ex ratione col. 2. C. appel.* & crudelis declaratur qui famam suam negligit, *c. si quis Presbyter extr. de purg. can. c. nolo 12. q. 1. c. facta 11. q. 3. l. infamia 8. C. de decurionib.* Quid illo vulgatius:

Omnia si perdas, famam servare memento,
Quâ semel amissâ posteà nullus eris.

Ut ita meritò honoris, & gloriæ cupiditas præclaræ indolis signum æstimetur, *Iun. in Meth. eloquent. c. 3. p. 13.* omnis quippe labor optat præmium *c. quicunque 12. q. 2. c. cum secundum deprehend. & dignit. Pacian consf. 153. num. 27.* & cuivis homini appetitus quidam immortalitatis innatus est *Petr. Crinit. l. 2. de honest. disciplin.* exiguum nimirum curriculum vitæ natura nobis circumscripsit, immensum gloriæ *Cic. pro Cai. Rabir.* Sed hæc omnia nondum evincunt in honore bonum nostrum esse collocandum: Honores periculosi sunt, levitatem inducunt animis, ut se jam tales

esse

esse putent, quales prædicantur *Natta de princ. l.* 5. *p.* 169. *Warem. ab Erenb. c.* 8. *verisim. n.* 5. Rectè arguit Aristoteles in hunc modum: Summum bonum debet esse οἰκεῖον & δυσαφαίρετον: Neutrum verò horum potest dici de honore; Hîc enim non honorati, sed honorantis est, & præterea facilimo labore ab homine quopiam potest auferri. Conjunge *Piccol gr.* 8. *c.* 32.

XVII.

An in divitiis locandum?

Ο πλούσιος ἢ ἄδικος, ἢ ἀδίκου κληρονόμος, inquit *Eunap. in Iamblic.* Dives aut iniquus, aut iniqui heres, ut vertit *Hiero. ad Hedib.* οὐκ εἰσιν παμπλούσιοι ἀγαθοὶ *Plato de ll.* Divitiæ videlicet plærumq; ad justa & honesta præcludunt aditum, ut ex *Socrate* dicit *Perer. l.* 3. *comm. in Gen. p.* 637. & ex luxu & mollitiæ (quæ rarò absunt ab opibus) omnis generis mala enasci ex solo Sybaritarum exemplo videre est, de quo

AElian.

Ælian l.1. var. histor. c.19. & l.9. c.24. Athen. in dipnosoph. Plutarch. in conviv. 7. sap. Hinc passim malè audiunt divitiæ, velamenta malitiæ illas vocabat *Diogen. Cyn apud Laert. l.6. c.5.* ἐγὼ θεοσεβὴς, καὶ δίκαιος ὢν ἀνὴρ, πένης ἦν, ait *Chremyl. ap. Aristophan in Plut.* Et ipse Salvator testatur eas plerumque officere saluti: δυσκόλως πλούσιος, inquit, εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν; Matth. 19.23. Quid damni liberis afferant opes & fiducia paternarum divitiarum pulcrè ostendit, *Franc. Petrarch. de remed. utr. fort. l.1. & 2.* Item *Anton. Herng. de fidejuss. cap.8. num.77. & seq.* adjunge *horol. princip. l.2. c.36.* Quomodo ergò in divitiis summum bonum fixam sedem obtinebit? Sunt certè bona fluxa, & mutabilia ad vacillantis fortunæ flatum, qui lubricus, & incertus est *l. sancimus 34. §. ult. C. de donat.*

ita hinc apicem rapax
Fortuna cum stridore acuto
Sustu-

Sustulit, hic posuisse gaudet.

Horat. *od. 34. l. 1.*

Nempe dat, & quodcunq; libet fortuna, rapitq;
Irus & est subitò qui modo Crœsus erat.

Ovid. 3. Trist. eleg. 7. Ita σφάλλει ἐκείνους οὓς ἂν ὑψώσῃ τύχη, *Menand in fragm.* ut rectè de quovis divite dicas: *Aurum habet Tolosanum Agell. l. 3. noct. Att. c. 9. & Plotin.* adhuc dubitat *enn. 6. l. 7.* cumque eo *Alcin. de doct. Plat. c. 30.* num divitiæ boni nomine cohonestandæ sint: Rex Arrag. & Scil. ditissimus *Carolus* paupertatem præfert divitiis *in orat. paul. ante mortem habit.* quam recitat *Lucius Marineus l. 18. de reb. Hispanic.* imò *Bellar. l. 2. de Monach. c. 2.* in paupertate summum bonum locandum autumat, de quâ monachali paupertate vid. *Carol. Molin. de abus. Cur. Rom.* Porrò si divitias cum aliis bonis contulerimus, earum vilitas manifestò apparebit. Quid libertate preclarius? *La libertà è la piu bella cosa,*

cosa, che sia dicunt Itali ex *l. libertas* 106. *ff. de reg jur.* & omnes homines naturâ libertati studere asserit *Cæs. l. 1. de bell. Gall.* unde *Papin.* de philosophis scribit in *l. in honoribus* 8. § 4 *ff. de vacat. & excusat. mun.* eos pecuniam spernere, ut nempe libertatem sartam, tectamque retineant, quæ in divitiis facilè amittitur ut proprio exemplo ostendit, *Demenoet. apud Plaut. in Asin. act. 1. scen. 1.* de bonis moribus etiam constat illos divitiis omnibus præferendos, *§ final. instit. de susp. tut. l. scire oportet* 21. § 5. *ff. de tutor. & curat. dat. l. nec ei* 17. § 4. *ff. de adopt. Lauterb. tr. de arm. & li. nu.* 88. Ita concordia quoque omni lucro præferenda *t. in l. reprehendenda* 5. *C. de institut. & substitut.* Ne quid dicamus de bonâ famâ, & existimatione, de qua paulò ante; *è meglior aver buon nome, che molte richezze*, ajunt rursum Itali ex *cap.* 22. *Prov. v. 1.* Sed quæ est ἔμφυτος πᾶσιν ἀνθρώποις κάκη, *Eurip. in Beller. ap. Sto.*

e non

e non e un per cento
Di sua sorte contento

ut denuo ad Italicas delicias abripiamur. Quemque suæ pœnitet fortunæ, Cic.1.Verr.& *pleno cum turget sacculus ore*
Crescit amor nummi,
Juven. *Satyr.*14. usque adeo verum est illud *Hesiod.& Antiphon.ap.Stob.in serm. de laud. divit* χρήματα ψυχὴ πέλεται βροτοῖσιν, ut rectè dixerit *Solon* citante *Aristotele* 1.*polit.* πλούτου δ' οὐδὲν τέρμα πεφασμένον ἀνδράσι κεῖται. Sed nonne hoc est φέρε δὴ ἐκτὸς τῶν ἐλαιῶν; *Aristoph.in Batrach.* Quid opes ad felicitatem conferant videbimus infrà: hic ita concludemus: Divitiæ sunt bona externa, timore conservata, dolore perdita, fluentia, & refluentia, bonis, & malis cōpetentia: in bonis ornamenta virtutis, in malis instrumenta sceleris. *Cas.*1.*Eth.c.*5.*p.*23.

XVIII.

An in pulchritudine corporis?

Pul-

PUlchritudo per se est res amabilis, & facies formosa est muta commendatio *Aristot. cap. Laert.* pulchriora enim semper sunt gratiora *Aristanet. l. 1. c. 119.* & pulchritudinis aspectus vel prædonum ingenium sibi subjicere potest, *Heliod. in AEthiop.* Unde *Q. Curt.* meminit *l. 16. de gest. Alex. M.* homines barbaros in corporum majestate singularem agnoscere venerationem, nẽpe: *Gratior est pulcro veniens de corpore virtus.* Hinc multis passim encomiis honoratur formositas, præclaræ animæ creditur indicium, οἵα γὰρ ἡ μορφὴ, τοιάδε καὶ ἡ ψυχή *Plan. in vit. AEsop.* & turpes animi turpia inhabitant corpora, *Ant. Panor. in facet. Alphons.* quod de Juliano Apostata suspicatus est *Nazianz.* referente *Socrat. l. 3. hist. Eccl. c. 19.* Et quia amor est desiderium pulchri *Plat. in Sympos.* cujus rationem reddit *Scal. ex 300. s. 3.* rectè disputant *Thom. 4. s. d. 31. q. 1. a. 2. Major. ibid. q. 26. q. 2. Ca-*

jetan.

ietan.tom.2.q.3.de matrimon. licere contrahere matrimoniũ propter pulchritudinem, cum quibus consentit *text.in c.tua de sponsal.& Benedict. Perer. l.9. disp. in Gen.p.1119.n.19.* ubi tractat exempla *Iacobi, & Rahelis*: modò principalis finis in ea nō collocetur, aliâs mali quid interserpere deducit, *Ambr.Cathar.l.5. contr.Cajet.c.de matrim.* Quomodò virgo oppidó pauper pulchritudinis gratia dotem compenset eleganter edisseruit amicus noster summus *Frid.Taubm. in Plaut. Mostell. Act.1.scen.2.* Italorum illud est: *Chi nasce bella, non nasce povera.* Verum hæc omnia tantum non habēt ponderis, ut persuadere queant, summum bonum pulchritudini esse asscribendum: Res caduca & fragilis admodum est forma hominis,

nimium ne crede colori
Alba ligustra cadunt vaccinia nigra leguntur:

ait *Coridon. ad Alex. ap. Virgil.eclog.2.* Vi-

de præclarè hæc tractantem *Camerar. cent.1.op.subcis.c.10. & seqq.* Literarum studiosi, cum ut juvenes multum desiderent formosas puellas, *Bl. in l. desiderium C. de posi. citante Petr. Rebuff de privil. scholast privil.* 20. (neq; enim libenter aspectant cornua ista spinturnitia & pitacea ut vocat *Arnis.1.polit.c 3.p.91.* quippe hæc pertinent *ad S Ctum Turpilianum*, ut jocatur Angel. Monosin. *lib. 9. flor. p.* 423.) & vehementius amant ob facultatis imaginatricis robur *Cardan. leg.* 13. ne capti amore virginis omne fas, & nefas misceant, ut dicitur in *l. necessarium 2. §.24. ff. de orig. jur.* adjungant *c.19. cent.1. & 38. cent.1.* & invenient forsan quippiam, quo juvenilis æstus existinguatur. Cæterùm nil juvat pulchritudo, nisi quis bonam mentem habeat *Eurip. in Oedip.* & felix est nigredo quæ mentis candore induta est *Bernh. serm. 2. in cant. cantic.* Quanto cum periculo pulchritudo sit conjun-

cta c

cta ex historiis passim innotescit. Mittemus Helenam, & Lucretiam, quid periculi Abrahæ ex pulchritudine Saræ obortum fuerit, loquitur Mos. *Gen.* 12. & 20. de quo *Ambr. l. 1. & 2.* agens ita inquit: Quo docetur non magnoperè quærendum decorem conjugis, qui vero necem plærumq; gignere soleat: Uxor enim pulcra est res suspicionis plena *Chrysostom. ad pop. Ant. hom. 67. & hom. 22. in gen.* Difficilis est provincia uxor formosa, venenum dulce, compedes aurei, splendida servitus, semperque in eo vigilandum, quod à multis cum appetatur, difficiliter custoditur *Perer. tom. 3. disp. in Gen p. 660. b. n. 83.* Et apud JCtos etiam tritum est: In muliere formosiori semper esse majorem impudicitiæ suspicionem, *Bart. in l fin. ff. de hæred. instit. Menoch. l. 5. præsum. præs. 41. n 19. Tiraquell. de ll. connub. gl. 1 p. 2. n. 33. Polyd. de Rip. tr. de nocturn. temp. c. 35. n. 10. 11.* Cum forma libidinis sit incita-

mentum *Heliod. in AEthiop. hist. p. 14. &* 117. Quod olfaciens *Spurina* juvenis formosissimus, ne à multis appeteretur, & parentibus suspectus fieret vulneribus faciei inflictis seipsum deformem reddidit *Valer. l. 4.* Proinde quilibet sit sollicitus, ut non tantum oculis, sed auribus potius ducat uxorem, ne audire cogatur illud, quod *Olympias* mater Alexand. M. aulico cuidam objecit: Stulte, cur solis oculis duxisti uxorem *Athen. l. 13. c. 32. D. Thom. Sagittar. de civ. convers. disp. 1. th. 50.* Vid. eund. *in templ. virtut.* rationes proponentem; quî fiat, quod

Lis sit cum formâ magna pudicitiæ.

XIX.

An in habitu virtutis?

STоici summum bonum in solo virtutis habitu locatum agnoverunt, *1. Ethic. 5. 1. Eud. 5. 10. Nic. 6.* ideò illud semper in oře habuerunt: Nihil homini ex-

ni expetendum præter virtutem, nihil fugiendum præter vitium *Erasm. 6. apophtegm.* Et Gorgias cum à Socrate sollicitaretur: An Persarum regem putaret felicem: Nescio, inquit quantum virtutis possideat, innuens felicitatem tantum positam esse in virtutis habitu *Bruson. c. 5. l. 2.* Quamvis autem virtus sit res præclarissima *Senec. c. 39.* murus firmissimus *Laer. l. 6. c. 1.* asylum certissimum *Stob. serm. 1. de prud.* nullum extimescens periculum, *Senec. lib. cur bon. mal. fiat. c. 1. p. 1638.* cujus vires apud ipsos etiam barbaros se exerunt, quod in Turcis probat *Bodin. l. 1. de Repub. c. 5. num. 43. & l. 3. c. 8. n 357.* & nominatim testatur *Busbeq. c. 1.* quę summum totius orbis Monarcham Alexandrum ita commovit ut exclamaret: Nihil tam altum constituit natura, quod virtus non possit eniti ap. *Curt. l. 6.* quam vocem exprimit Lyricæ festivitatis princeps *Venusinus l. 1. carm. od. 3.* ita modulans:

Perrupit Acheronta Herculeus labor
Nil mortalibus arduum est:

Tamen in eâ non debet summum bonum collocari, sed magis in actione quæ ex virtute prodit, *Piccol.gr.9.c.12.* Et hoc præterea. 1. Quod in eo debet consistere bonum istud, quo præsente homo dicatur felix, at verò positâ virtute non ponitur felicitas, ejus n. habitus potest esse in homine dormiēte, otioso, misero, & calamitoso. 2. Summū bonum finis postremus est, & sui gratiâ tantum expetitur: virtus verò non sui gratiâ, sed propter actionē expetitur, cum id, cujus est actio, sit propter actionem 2. *de cal.* §. 17. 3. Summum bonum pro affectione habet jucunditatem *Plat.in Phil. Arist.*10.*Eth.* Ex habitu autem virtutis nō exsurgit jucunditas, sed ex actione, ut expreſsè scriptum in 10.*Eth.* & 1. *Eth.c.9.* Ex quo capite nos ita concludemus: Ut in ludis Olympicis non coronabantur formosissimi,

nec robustissimi, sed qui strenuè dimicarant: Ita in hac vitâ non qui solo virtutis habitu induũtur, sed qui præclarè virtutum munia obeunt felicitatis coronâ sunt mactandi.

XX.

An Platonis opinio de Ideâ boni rectè ab Aristotele rejiciatur.

PIccol. gr.9.c.23. & seqq. in illo totus est, ut Platonis de Ideâ sententiam defendere & Aristotelem cum Platone aliquo modo conciliare possit. Dicit n. Platonem de idea loquẽtem vocabulum Ideæ pro eminentia sæpè usurpasse, quo in sensu Deus ei dicatur Idea omnium. Quod si hæc sententia Platonis fuit (de quo tamen ipsi Platonici adhuc dubitant, ut constat ex *Epistol. Marsil. Ficin.*) equidem reprehensionem non videtur admodum mereri. Nihilominus tamen argumenta Aristotelis procedent, cum ille non de tali bono, quale ipse Deus est, sed de

summo bono civili, sive politico verba faciat. Sed autores plurimi testantur Platonem omnium rerum universales Ideas introducere solitum, finxisse unam quandam communem Ideam omnium bonorum extra Deum alicubi existentem, à qua omnia reliqua singularia bona suam essentiam obtinerent, & in hujus contemplatione summum reposuisse bonum. Quo sensu rectissimè ab Aristotele refutatur, cum nulla talis Idea in rerum naturâ detur, neq; verò concedendum, ut summum bonum in non Ente collocetur. Nullam autem ejusmodi bonorum dare Ideam ex ipso Platonicorum dogmate noster elicit Philosophus c. 6. Quippe docebāt illi numerorū non dari communem quandam Ideam, quod in illis esset prius, & posterius: Exinde 1. ita arguit: In quibus est prius, & posterius eorum non potest esse cōmunis Idea: Subsumit: Atqui in bonis

datur

datur prius & poſterius: Bonum enim eſt in ſubſtantia, qualitate, relatione, &c. Quis verò neſcit ſubſtantiam eſſe priorē accidentibus? Ergo, &c. 2. Quæ in diverſis ſunt prædicamentis nō poſſident unam communem ideam, nequeunt enim unum genus ſuſtinere in definitione, de bonis verum prius. Ergo. 3. Philoſophatur ex 2. *poſt.* 2. Quorum communis quædam eſt Idea, eorum etiam una eſt ſcientia : atqui omnium bonorum non eſt una ſcientia ut conſtat: Ergo, &c. 4. Ideæ non ſunt aliquid diſtinctum à ſingularibus. Vide 1. *Phyſ.* § 49. 2. *de an.* §. 60. *Capreol.* 1. *ſent. d.* 35. *Zabarell. de ord. intell. Perer. l.* 3. *Scalig. exer.* 307. *ſ.* 22. Quæris num conceſſâ aliqua ejuſmodi bonorum Ideâ, ejus contemplatio ſummi boni titulum mereatur? Reſp. negativè. Hic enim tale à nobis quæritur bonum, quod hominis ſtudio & induſtria agēdo poſſit acquiri; Talis autem Idea a-

gendo cōparari nequit, cum vix queat mente percipi. Quæ cum ita ſint meritò ridemus *Durand. quod* 1. *ſent. d.* 36. *q.* 3. *& ſeqq.* laborioſè quidem, ſed inaniter de Ideis ſcripſerit, cum illæ nullum adhuc in rerum naturâ invenerint locum: niſi forſan quiſpiam cum *Xenophane* in lunâ novas habitationes effingat *Cic.* 1. *Acad. qq.* & eò vagas illas aviculas ableget: Sed nos linquemus iſta τερετίσματα 1. *poſt.* 22. jam dudum à Diogene irriſa apud *Laert. l.* 6.

XXI.

An ad felicitatem requirantur bona externa?

BOnum bono additum facit illud præſtabilius 10. *Eth.* 3. quamvis ergò divitiæ & alia bona externa non ſint de eſſentiâ ſummi boni, ad exiſtētiam tamen ejuſdem multum conducunt, reddunt nimirum illud illuſtrius & præclarius. Ideò *Ariſt.* 2. *M.M. c.* 8. 7.

Eth.

*Eth.*13.1.*Rhet.*6.1.*Pol.*5.7.*Pol.*13. bona externa pro mediis ad virtutis actionem ducentibus disertè agnoscebat. Divitiæ ad felicitatis, & nobilitatis splendorẽ multum faciunt: ut ut enim solæ non nobilitent, *l. Humilem* 7. *C. de incest. nupt.* cum iis etiam contingant, qui classe & capite censi, ac extrà omnẽ existimationis aleam positi sunt, *l. neq;* 2 *C de dignit.* plurimum tamen ad præeminentiam, & splendorem nobilitatis faciunt, *Naviz. in Sylv. nupt. l.* 4. *n.* 111. Quippe res inanis est honos mundanus nisi opibus sustentetur *Æneid. Sylv. e.* 71. ut præclarè dixerit *Curt. ICtus in tr. de nobilitate. Sicut fides sine operibus est mortua: ita nobilitas sine divitiis*: Et nobilitas sine bonis est quod Doctor sine lege, & Canonicus sine præbenda *And. Knich. de Sax. jur. c.* 3. *n.* 228. scilicet:

Et genus & virtus, nisi cum re, vilior algâ est, ut inquit *Vlyss ad Tires. ap. Horat. sat.* 2. Istam nobilitatis præeminentiam

Fran-

Francisc. Georg. de harmon. mund. ex v.13. 1. Deuter. deducere laborat, dum vocabulum *irdubim* per *Nobiles* reddendum scribit, ut ita nobilis dicatur quasi noscibilis *Tiraquell. in nobil. op. de nobil. c. 2.* Conjunge eund. *c. 4. 25. 26. & de jur. primog. q. 4.* Themidos Amasii conferent *l. nobiliores 3. C. de commerc. & merc. l. quisquis 5. C. ad l. Iul. Majest. Ernest. Cothm. resp. 19.* Ad libertatem exercendam opum affluentia similiter requiritur, nēpe *mal da chi non ha* Ital. ex *Bl. in l. si universa C. de leg.* tantas vires obtinent divitiæ:

Aurum per medios ire satellites,
Et perrumpere amat saxa potentius
Ictu fulmineo- Horat. l. 3. od. 16.

ūt rectè dixerit *Manut. in append. ad Chil.* Ἔλκει λαγὼς λέοντα χρυσίνῳ βρόχῳ & verò verius sit elegantissimum illud Italor.

Quei c' han ducati
Signor son chiamati.

De

De cæteris bonis externis priora etiam militant: ad fortitudinem requiritur robur corporis, sanitas arma, par esto de cæteris judicium.

XXII.

An felicitas homini divinitus contingat, & an sit bonum οὐδέτερον, ἐπαινετὸν *vel* τίμιον?

ARistot. 1. *Eud.* 1. εὐδαιμονίαν à Deo provenire scribit. Ille enim sicut cæterorum bonorum omniũ, ita summi quoq; boni autor est, unde felicitas nominatur bonũ divinum *l.d.* est præstabilius virtute, qua nihil in humanis rebus pretiosius: Ad hujus etiam acquisitionem requiritur εὐφυΐα quæ nõ in nostra potestate est, sed divinitus nobis contingit 10. *Eth.* 9. licet hominum etiam requiratur industria, & labor assiduus, ut in acquisitione bonorum reliquorum omnium:

Τῆς δ' ἀρετῆς ἱδρῶτα θεοὶ προπάροιθεν ἔθηκαν

Ἀθάνατοι

Hesiod. His præmissis non difficilè erit decernere, quale bonum sit εὐδαιμονία, cum triplicia bona nominentur à *Phil.* 1.*Eth* 12.1.*M.M.c.*2. τίμια, ἐπαινετὰ & δυνάμεις. Bonum δύναμιν esse nequit, neq; enim est δύναμις, sed ἐνέργεια, neq; in abusum vergit, quippe possessori sui semper prodest, obest nunquam: Nec bonum ἐπαινετὸν sive laudabile erit, cũ omnia quæ laudantur laudentur respectu alterius cujusdam. Beatitudo autem non laudatur respectu alterius cujusdam rei, cum ad nullum aliud referatur, sed ultimus finis sit, ad quem cætera omnia conspirant. Quare nihil super erit, quam ut statuamus eam esse bonum τίμιον, sive honorabile, est nimirum αὐτάρκες, ut suprà latius discussum.

XXIII.

XXIII.

An detur summum hominis malum, & an viro potius quam mulieri competat?

EX natura contrariorum hic judicabimus, quorum dato uno alterum etiam detur necessum est: posito igitur summo hominis bono, quod est *felicitas*, certum est opponi summū hominis malum, quod est *miseria*: Illud ex actione virtutum perfectâ, hoc ex vitiorum cumulo enascitur. Unde *Philos.* 9. *Eth.* 4. scribit: Improbum vehementer esse miserum, & *Plat.* 6. *de Republ.* conceptis verbis ait: Hominem jure, meritoq; censeri miserum, qui maximè esset iniquus. Cæterum quia viri sunt perfectiores fœminis, fœminæ quippe dicuntur mares occasionati, & imperfecti ut ex *Arist. l.* 8 *de hist. an. c.* 2. & *l.* 2. *de gen. c.* 3. *disputat Tho. p.* 1. *q.* 99. *a.* 2. & multis imbecillitatibus laborant,

Cic.pro Muren.l.2. & *4. ad SC. Vellej.l.assiduis* 11. *C.qui pot.in pign Bl.c.audientiam X.descript.& in rubric. C de rer.permut.l.si pater C.de sponsal.l.2.ff de R.I.* (Vid. *Frid. Pruckman. intr. de diff utr.sex.*) ut illi ad actiones virtutum subeundas, & summum bonum consequendum magis idonei sunt: ita ad summum malum videbuntur procliviores: cum praeterea ob exuberantiam caloris vehementioribus affectibus aestuent. Verum hoc ipso mulieribus malitiam derogare non est animus: *Chi disse donna, disse danno*, ait Ital imitatus illud *Homeri: γὺν. αἰνότερον καὶ κιώτερον ἄλλο γυναικός.* (Vid. *Vict l.9. var lect c.11.*) Necessarium malum fœminas vocat, *Menand. ap. Stob. serm.67.* & eleganter ac false ait, *Accurs. in l ex his ff.de ll.* ideò de bonis mulieribus non ferri leges, quod sint rarissimæ, & lepidè respondit Lycon quaesitus quare pusillam duxisset uxorem, *Ex malis minimum esse eligendum.* Bruson.

ſon. *l.* 4. *cap.* 1. Sed hic jubet Plato quieſcere.

XXIV.

An in homine ſit actionum humanarum principium?

PHiloſophus noſter 5. *priorib. cap. l.* 3. *Eth.* de principiis actionum humanarum agit, diſputat quid τὸ ἑκούσιον καὶ ἀκούσιον ἡ προαίρεσις, καὶ βούλευσις, ἡ βούλησις καὶ τὸ αὐτεξούσιον, quem inſecuti, ne doctrina de virtute difficultatibus immergatur, aliquid de hac materie prælibabimus. Affirmativam propoſiti ζητήματος ambabus amplectimur manibus. In homine enim eſt προαίρεσις, quæ eſt ὄρεξις βουλευτικὴ τῶν ἐφ' ἡμῖν: Eſt βούλησις quæ τοῦ ἀγαθοῦ ἢ φαινομένου ἀγαθοῦ μετὰ λόγου ὄρεξις. Hiſce duobus appetitus gubernatur *Piccol. gr.* 9. *c.* 42. Tolle tu actionum humanarum libertatem, & omnes deliberationes, ac conſultationes, & conſequenter totam politiam ſuſtu-

fastuletis, quod argumentum valdè urget *Damasc.l.2.c.27.* Ad quid tradũtur leges, quibus Imperatoriam Majestatem amari dicitur *in pr.inst. Imper.* ad quid illæ nominantur anima & spiritus civitatis *Cassan.p.10.catal.glor.mun. consid.10.* oculi Reipublicæ Leo *Imper. Novell.19.* obtinent vim imperandi *l. legis 7 ff de ll.* ad quid interesse dicitur Reipubl. ne delicta maneant impunita, *vulg.l.ita vulneratus 51.§.ult ff.ad l.Aquil.c.ut fama de sentent.excomm.* ad quid pœna unius multorum dicitur metus. *§.Hodiè autem in fin. Inst. de except. l. 1. in pr. C. ad l. Iul. repet.* ad quid præ rigore commendatur æquitas *l.placuit 8. C. de judic. l.omnibus 90.ff.de Reg.Iur.Dec.l.favorabiliores eod.tit.* ad quid innumeræ aliæ consultationes, & ut uno verbo dicam, ad quid pollicitationes præmiorum, & cõminationes pœnarum (quarum utilitatẽ in politiâ lege apud *Lips. 5.Polit.13.Bodin.5.de Repub.c.4.Iun.q.Pol.*
106.

106. *Machiavell. l. 1. disc. 24. Scip. Ammir. l. 1. disc. 2. Aristot. 5. Eth. Ioh. Marian. l. 3. de inst. Reg. c. 4.*) si actiones humanæ non libertati, sed inevitabili, & fatali necessitati sunt adscribendæ; quod delirium in cerebro stoicorum natum *Gell. l. 16. c. 1. Plutarch. 1. de placit. cap. 26. Boeth. l. 4. consol. phil.* & jam dudum repudiatum à *Plotin. ennead. 3.* non tantùm vetustiores heretici suum fecerunt, *Marcion. Tertull. de an. c. 10. Simon Magus, Clemen. Rom. l. 3. recogn.* Sed & hodiè recentiores phrenetici (quomodo enim mitius vocares illos, quibus circa sacra ἐγκέφαλος ἀπλοίστῳ secund. *Euphr. Comic.*) idem de Orco revocant. *Calvin. l. 3. inst. c. 23. s. 6. 7. 9. p. (mihi) 337. & seqq. Bez. in coll. Mompelg. p. 519. ad dogma 8. de prædest. Piscat. contr. Schaf. de Prædestin. p. 11. Rennech. in salut. caten. c. 6. p. 28.* Contra quos Stoicantes (barbaræ enim rei barbarum nomen esse oportet) lege ex vetustioribus *Iren. l. 4. c. 9. Tertull. l. 2. contr. Marc.*

*Marc.Cypr.l.3.ad Quirin. Aug.l.5. de Civ. Dei c.9. & 10. Lomb.l.1.d.38. Lactant.l.4. inst.c.1.*ex recentiorib. *Magn Chemn.loc. de creat.p.*318. *& seqq. Dn.Hafenreff.in loc. l.1.loc.3. Schafm. de caus.pecc.l.1 c.11. Dn. Pracept.Pelarg.in comm. Damasc.l.2.c.27. & in castigat jud. Calvinist de iisdem com. Scalig exerc.*307.*s.*25. *Schegk* περὶ ἑρμ.*c.* 7.*p.(mihi)* 103. *& s.qq Timpl.*4. *Metaph. c.2.q.25. Piccol.gr.2.c.*33 34.

XXV.

An voluntas possit cogi?

IN actionibus puris est plana, ibi enim voluntatem nō posse cogi, certum est; quippe ibi prædominatur solum τὸ ἑκούσιον: In mixtis, ubi quidam conspirat metus, & violentia quædam concurrit, aliquid dubii gliscere videtur. Respondet Thomas 1.*secund.q.*6. *a.*4. voluntatem nullam coactionem pati quoad actus internos sive elicitos, admittere verò eandem, quoad actus impe-

mperatos: quæ eadem tamen volun-
as esse non desinit, *leg. si mulier. ff. quod met. caus. l. interpositas* 13. *C. de transact.* Si quæras (ut speciale hoc plenioris ξετάσεως gratia addamus) num juramentum vi extortum, quo latroni certa pecuniæ summa pro redimenda vita promittitur, sit obligatorium, cum sit coactum? Respondebitur quod ita: Ut ut enim jurans violentè compelletur, in præsentissimo tamen periculo mavult vitã, quam pecuniam tueri, & præeligit jacturam hujus præ jacturâ illius, utens communi principio: *Ex malis minus est eligendum c. juravit, & c. non solum 23. q. 3. c. cum duo dist.* 13. imò minus malum in hac collatione habet rationem boni, ideò voluntatem semper ad bonum aliquod ferri disputat, *Thom. p.* 1. *q.* 80. *a.* 1. *&* 1. 2. *q.* 1. *a.* 2. de quo supra: Et hoc in casu etiam notetur illud quod *Tiraquell. scribit, ad l. si unquam C. de revoc. donat. n.* 134. *Iurans censetur de omnibus*

bus cogitasse. Verum aliter se res habet, quando juramentum ipsam lædit conscientiam, agens enim contra conscientiam ædificat ad gehennam, *c. literas de restit spoliat. c. omnes 28. q. 1. Didac. Covarr. l. 1. var. resolut. c. 1.* & in re turpi nulla contrahitur obligatio, §. *illud. Instit. mandat. l. si remunerandi 6. § rei turpis 3. l. si mandavero 22. §. qui edem 6. ff mandat. l. jurisgentium 7. §. si ob maleficium 3. ff. de pact.* ideoq; maxima ista firmissimè tenenda: *Iuramentum non debet officere saluti c. cum contingat extr. de jurejurand.* Sed hæc alterius sunt fori. Cætera huc spectantia legantur apud Aristot. Qui volet, addat *August. c. 14. l. de ver. relig. it. 5. de C. D. c. 10. Bernh. l. de grat. & lib. arb. Epiph hæres. 16. Hieron. in e. ad Ctesiph. Robert. Bellarm. tom 3. l. 3. de grat. & lib. arb. c. 8. p 664. & seqq.* Subtilia extant apud *Scalig. ex. 76. s. 2. ex. 307. s. 3. 25. 26.*

XXVI.

An asyla laudanda?

QUid hoc ad Rhombum: Ita inquam, de ἑκουσίῳ & ἀκουσίῳ hic egimus, agamus igitur aliquid de eo quod ad τὸ ἀκούσιον sequitur, sed paucis, & ὡς ἐν παρόδῳ. Qui in veteri testamento ἀκουσίως proximi animam percusserat, gaudebat civitatibus refugii, ab ipso Deo ordinatis, & institutis *Num.35.v.11, Deut.19.v.2. Ios.20.v.2.* Inter Ethnicos Cadmus primus fertur asylorũ conditor, si credimus *Servio in 8. AEneid.* Romulum asylum instituisse post urbem conditam memorat *Liv. l. 1. Dion. Halic. lib.2. August. C.D.l.1.c.34.* quod & *Ovid.* innuit *3.fastor.* ita canens:

Romulus ut saxo lucum circumdedit alto
Quilibet huc, inquit, confuge, tutus eris.

Athenis etiam asylum fuisse institutũ à nepotibus Herculis attestatur *Al. ab Al. l.3. gen. dier. c.20.* Ita templum Apollinis

nis Delium *Liv. l. 36.* Dianæ Ephesin. *Halicarn. l. 4.* Thesei sepulchrum *Plut. in Thes.* privilegia asylorum obtinuerunt, & plura in Græciâ, ac Asia fuisse asyla videre est apud *Polyd. Virg. l. 3. de rer. inventor. c. 12. & Corn. Tac. l. 3.* Olim servi propter nimiam dominorum sævitiam ad ædem sacram confugiebant, *§. 2. Inst. quib. ex caus. manum. non lic.* & asyli mentio fit in *l. quid sit fugitivus 17. § apud Labeonem ff. de ædil. edict.* De statüis principum, & quomodo ad illas confugientes non licuerit abripere, vid. *Brisson. l. 4. antiquit. c. 11. fol. 116.* Cæterum maximam immunitatem Asylis fuisse concessam ad oculum patet ex *l. fideli 2. C. de his qui ad Eccl. confug.* in qua Honor. & Theodos. severè sanciunt, ne quis ad S. Eccles. confugientes extrahat, & decretis *Conc. Toletan. 12. c. 10. Ilerdensis c. 8. Tuburiensis c. 20.* Eandem insinuat *Gelas. c. 17. quæst. 4.* Hinc Asyli quondam vocati homines sancti, quos

sine

ſine piaculo nemo tangere audebat, *Covarr. l. 2. var. reſol. c. 20.* Neque quis uſum aſylorum legitimum facilè damnaverit, cum illa non tantum apud veteres in viridi fuerint obſervantiâ, ſed etiam pertineant ad ordinationes divinas quæ ſalutares, & neceſſariæ ſunt generi humano *Dn. D. Andr. Oſian. in not. Maginal. ad 20. cap. Ioſ. l. b* Nec tamen idcirco malitiæ laxanda fræna, & flagitiis aperienda via in dilatando aſylorum uſu, quippe immunitas iſta non prodeſſe debet illis qui ἑκουσίως delictum quoddam grave commiſerunt, ut fuſius diſputat *Iacob. de Raven. & Pet. à bell. Portic. in l. 2. C. de his qui ad Eccl. confug. Caſſan. in conſuet. Burg rubr. §. 5. Rebuff. tom 2. reg. conſtit. de immun. a. 1. q. 5. & t. 1. in pr. n. 40. Alciat. l. 7. parerg. c. 6.* à quibus ſine ſufficiente ratione divortium facit *Panormit. in c. inter alia n. 24.* Certè contra autorem legis inſurgens beneficio legis gaudere nequit, *c. ult. de*

immunit Eccl. Ita Deus ipse voluntarios homicidas ab asylis arcet. *Exod*.21.*v*.12. ita Joab, quia duos principes Abner, & Amasa occiderat, ad altare, cujus cornua apprehenderat, jussu Salomonis interfectus est, 1. *Reg*.2.*v*.43. Simile exemplum est Athaliæ, 2. *Reg* 11. *v*.15. *&* 16. Quomodo Pausanias ad Minervæ templum confugiens exceptus sit refert, *Alex.ab Al.loc.all.* Ita ab immunitate ista excluduntur latrones in *c. inter alia 6. de immun.eccl.c.sicut antiquitus* 17. *q*.4. homicidæ *nov*.17.*c*.7.§.*neq; autem homicidis*, *adulteri nov*.117.*ut lic.matr.& av*.§.*fin*. Sacrilegi *c.fin. de immun. eccles.* hæretici *Panorm. in c. inter alia num*.23. *Iudæi l*. 1.C. *de his qui ad Eccles.* De raptoribus virginum in specie agit, *Hippol.l. unic.num*.109 C.*de rapt.virg.* & concludit eos omninò à templis abstrahi debere. Paucis: Templa & asyla spontè peccantibus non sint immunitates, *Luthprad.l*.1.*c*.9. Sed de illis omnibus

largius

argius lectorem instruens, *Covarr. loc. cit. p. 303 & seq. Tolosan. l. 33. syntagm. jur.* .21.22. & *l. 13. de Repub. cap. 22. 23. Petr. Heig p. 2. q. 4. n. 424. Matt. Stephan. cent. 1. num. 36.*

XXVII.

An virtus nobiscum nascatur?

NEgatur ab Aristot. 2. *Eth. 1.* ita autem arguit: Quæcunq; rei insunt natura illa sunt immutabilia: Mores verò, & virtutum habitus assuefactione possunt mutari. Non ergò inerunt homini à naturâ; Major sua luce lucet φύσις πάντα νικᾷ, ait *Heliodor. in Aethiop.* natura rerum humana arte non vincitur *Leost. Colvan.* in quem sensum *Gal. l. de diff. puls.* inquit ξύλον ἀγκύλον οὐδέποτ' ὀρθόν. & eleganter *Nazianz. in steliteutic.* πάρδαλις οὐκ ἀποτίθεται τὸ κατάστικτον, οὐδ' αἰθίοψ τὸ μέλαν, expressius *orat. epist. ad Fusc. l. 1.*

Naturam expellas furcâ tamen usq;

 recur-

recurret. Hinc Accurſ. rationem reddi-
turus quare durum ſit aſſueta relin-
quere quod dicitur in *l. præcipiunt* 37 *ff.*
de ædil. edict. illam cum *Scaliger. exerc.* 11
affert quod conſuetudo ſit altera na-
tura ad *l. ſi quis poſthum. ff. de lib. & poſth.*
ſubinnuens multo durius, imò impoſ-
ſibile eſſe ipſam naturam immutare.
Ariſtoteles hoc loco ex Philoſophia
naturali ad probationem adducit mo-
tum lapidis & ignis: illum ſcribit na-
turaliter tanquam corpus grave ſem-
per moveri deorſum (quod enim cor-
pora quædam gravia hunc motum re-
linquunt ut ferrum, 2. *Reg.* 6. *v.* 6. id po-
tentiæ divinæ, cui res omnes in eſſe &
in fieri obedire tenentur, propter an-
nexam potentiam obedientialem, a-
ſcribendum, ut alibi prolixius diſpu-
tavimus.) Hunc ex naturali, eoq; im-
mutabili principio ſurſum fieri. Nec
eſt quod motum ignis in orbem nobis
objicias, ibi enim ad potentiam ne-

tra

itam cum *Scoto. 2. sent. d. 2. q. 6. & Coll. Con. 2. Physic.* recurrendum est. Vide *Zabarell. de mot. ign. in orb. & Arist. 1. Meteor. c. 4.* Minorem experientia ratam facit, mores enim in melius, & pejus mutari pro varietate conversationis, vel hodierna loquitur dies: Quid vulgatius isto: Honores mutant mores? in quem sensum inquit, *Eustat. in Iliad. Homer.* ἡ τύχη τὰ ἤθη ἐξαλλάττει. Deinde ita concludit: Quæ natura nobis insunt de iis acquirendis non necessum est, ut ferantur leges: de virtutibus autem imbibendis peropus est sanciantur leges, de vitiis certè attrahendis non opus legem promulges, ut faciebant Milesii σιώπομος γὰρ ἡ πονηρία *Cleom. ap. Plut. in apophth.* & πολλὴ πρὸς τὴν κακίαν ἐστὶν ἡ εὐκολία *Gregor. Nyssen.* rationes reliquas ipse suppeditabit textus.

XXVIII.

An virtus moralis posita sit in medio?

PHilosophus noster 2. *Eth.6* virtutis definitionem afferens duplicem ei videtur assignare formam: Unam externam, quæ ab agente fluit & προαίρεσις dicitur: alteram internam quæ Μεσότης appellatur. Sed nonne dantur virtutes quædam quæ in medio positæ non sunt? Nonne justitiæ sola adversatur injustitia, virginitati incontinentia: Et quomodo virtus heroica in medio consistet, cum virtutum moralium apex sit, & omnem virtutem transcendat. Sed omninò dicendum, omnem virtutem moralem inter duo extrema mediare alias si μεσότης ista velut forma virtutis auferatur, jam ipsa virtus interitum patietur; sublata enim forma pessum ire cogitur formatum, *Dunf. sup. univers. q. 13. Zabar. 1. de med. demonstrat. it. de mente hum. c.6. Schegk. in top. passim.* Quid verò ad ἐνστάσεις: Resp. breviter: Justitia inter duo extrema medium obtinet, quatenus

in-

injustitia ejus oppositum & in excessu, & in defectu peccare potest. Sic Aristot. ipse 5. *Ethic.* Justitiam distributivam geometricum, commutativam Arithmeticum medium servare scribit. 2. Virginitas (utut hyperbolicis à ptr. ad cœlum usque tollatur laudibus, quas lector inveniet apud *Ambr. l. de virgin. Bernh serm. 21. de mod. ben. vivend Hieron. l. 1. advers. Iovinian. Cyprian. de bon. pudicit. Isidor. Pelusiot. e. 133. & 351. Vide Dn. Chemnit. p. 3. ex Conc. Trid. sess. 8. c. 1. Dn. D. Pelarg. in Damascen. l. 4. c. 25.*) non est virtus moralis si ἰδίως & ἀκριβῶς loqui velimus, *Piccolom. gr. 4. c. 6.* 3. Virtus Heroica servat quidem medium, sed *modò* planè *Heroico*, qui explicatu non est adeò facilis: Neque etiam à præeminentissimâ hac virtute ad reliquas inferiores omnes firmum duci potest argumentum.

XXIX.

An virtus Moralis sit reposita in appetitu sensuum?

S*Cot.3.sent.dist.33.*in eo occupatur,ut probet virtutem moralem non in appetitu sensuum,sed in intellectu debere collocari. 1 Quod virtus sit ac definiatur habitus προαιρετικὸς, qui non appetitu sensuum,sed intellectui competere videtur, cum προαίρεσις nō sensuum,sed mentis sit appetitus 2. *Eth.6.* 2. Quod objectum virtutis sit honestum non ad sensum, sed ad rationem pertinens, sensus enim tantummodò rem appetitus delectabilem, non etiam ut honestam. Isthæc verò opinio Aristoteli omninò est contraria, nec cum veritate per omnia consonat. Materia enim & forma virtutis ad eandem animæ partem pertinent, ut constat: Jam verò materia virtutum sunt perturbationes in solo sensuum appetitu consi-

consistentes: Ipsa igitur virtutis forma similiter ad appetitum sensitivum pertinebit. Addo quod Philosophus 2. *Ethic*. 3. Omnes virtutes morales circa voluptatem & dolorem scribat versari, & expresse afferat in calc. 1. *Ethic*. Facultatem sentientis animæ esse participem rationis, cum valeat obtemperare rationi; licet mens ex se & sua natura tantum rationis capax sit; & paulò post: Atque ex hac animi divisione, inquit, virtutis quoq; differentia emergit: Aliæ enim virtutes in cogitatione, & ratione fundantur, aliæ ad mores spectant, & hinc morales nuncupãtur. Unde quæ fuerit Aristotelis mens de virtutis subjecto inhesionis, ut vocant, luce meridianâ clarius est. Ad objectum ergo Scoti 1. dico: prælectionem perfici in appetitu sensuum, & virtutẽ esse habitum prælectivuum, quia appetitus sensuum est habitus per quem præligimus, id est, illud sequimur,

mur, & perficimus quod à recta ratione decretum est. Ad 11. Quod honestum pertineat ad sensum non quidem absolutè, sed ut habitu virtutis ornatum. Cæteras *Scoti* & aliorum instantias deletas animadvertes à *Piccol. gr. 4. c. 11.* Conjunge quæ de voluptate & dolore circa materiam virtutis disputat. *Scalig. exerc. 299 sect. 2. exer. 317 sect. 2. exer. 378 exer. 299 exer. 276. exer. 292. sect. 2. exerc. 132 & 348.*

XXX.

An virtus sit πάθος, item δύναμις?

ARistot. 2. *Ethic.* 5. quatuor rationibus concludit virtutem non esse affectum. 1. Propter affectus neque boni, neque mali dicimur: Propter virtutes autem æstimamur boni, sicut ob vitia reputamur mali. 2. Propter affectus neque laudamur neque vituperamur: propter virtutes verò laudamur, & vituperamur propter vitia.

3. Affe-

3. Affectus sunt subiti, & repentini motus animi sine προαιρέσει & praeeunte consilio excitati, virtus autē non est sine prælectione ut liquet. 4. Propter affectus dicimur κινεῖσθαι sive commoveri, animus nimirum vehementer ab illis perturbatur: Propter virtutem autem non κινεῖσθαι, sed διακεῖσθαι disponi dicimur ad actiones laudabiles subeundas. Neque etiam δύναμιν esse virtutem comprobat philosophus argumentis tribus: 1. Propter δυνάμεις nemo judicatur bonus vel malus, ob virtut. &c. 2. Ob potentias nemo meretur laudari, vel vituperari, ob virtut. &c. 3. Potentiæ nobis τῇ φύσει insunt: Virtutes verò τῇ χρήσει & assuefactione comparantur. Sed nonne vitia nobiscum nasci passim in sacris frequentatum, *Genes.* 6. *v.* 5. & 8. *v.* 21. Figmentum cordis dicitur malum à primâ statim adolescentia, verùm ista alterius & sublimioris quidem sunt curiæ, quae

nos omnes νεκρὺς τοῖς παραπτώμασι & φύσει τέκνα ὀργῆς *Eph.1.v.1.& 3.* pronunciat, ut natos & conceptos in iniquitatibus, *Psal.51.7.* Subsisto ergò hic, ne videar ἰξημαζομθύ@.

XXXI.

An virtus habeat materiam?

MAteriam propriè competere entibus quantitativis (erubescens coram vobis Charites Romanæ barbariei huic veniam imploro) in peripato tritissimum est. *Averr.1. Phys. com. 63. Zabar.2. de prim.rer. mat.c.6. & seqq. Dd.Conimbr.1.Phys.c.4.q.1.a 6.Taurell.l. Cæsalp. q.7. Perer.l.5. acroas. Phys.c.* 18.*& seqq.* Hinc natura entium immaterialium ἄϋλ@, καὶ ἀσώματ@, nominatur à *Timpl.4 Met.c.4 q 3.* Quomodo ergo virtus habebit materiam? Quin materiam in accidentibus non reperiri conceptis verbis assertum à *Scalig.exer. 10.325.sect.2.Timpler.5.Metaph.c.1.q.*10.

Ve-

Verum non tantum urgenda est materia ista αἰσθητικὴ & ζωμαλικὴ sed prætereà concedenda quædam ἀζώματος & ἀναλογικὴ, ut docet subtilitatū Magister *exer.*320. quæ accidentibus neutiquam deneganda V. *Soncin.*4. *Metaphys.q.*4. *Fonsec. ibid. c.*2. *q.*1.*s.*7. Qualis autem materia debeat virtuti assignari, controversum est. *Ludov. Havenreut. in disp.* περὶ ἀρετῆς ἠθικῆς actionem facit materiam virtutis, sed perperam, ut animadvertit *Schöpffer. in phil. mor. disp.*3. *q.*2. Materia enim & materiatum requirunt collocationem in unâ, eadēq; Categoria *Perer.l.*5.*c.*19. Virtus autem est in categor. qualitatis ut constat: Actiones verò ad prædicam. actionis rejiciendæ. Deinde unum & idem non potest unius & ejusdem simul esse efficiens, & materia, cum illa externa, hæc verò interna fit? Sed actiones sunt causæ efficientes virtutis, *Goclen. in disput. Eth.p.*8.*th.*19. *Piccol.gr.*4.*c.*12. *Zwinger. in tab.*

in tab. Eth. Proinde facimus cum *Piccol. gr. 1. Philom. moral.* & perturbationes *pro virtutum* materie agnoscimus.

XXXII.

An mores sequantur temperamentum Corporis?

Piccolomin. quæstionem hanc immiscet *gr. 1. c. 28.* eam leviter tangemus. Medicorum princeps *Galenus* in affirmativam proclivis videtur, quandoquidem *2. de temp. c. 6.* disertè scribit: Naturam conformare membra, prout moribus animæ competit, & ejus rei *in 1. de V P.* ex Hippocrate exẽplum proponit in Simiâ, cujus animam ridiculam ridiculo etiam corpore natura circũdederit: imò aliquot in locis ipsum temperamentum vocat animam, qua tamen in re non facilè merebitur applausum cum temperamentum ex remissione qualitatum elementarium in mixtis resultans in animata quoq; cadat,

dat, ut advertit novissimè *Dn. D. Greg. Horst. in exerc. Psychol. exerc. 1. q. 5.* Conjunge *Fuchs. l. 1. inst. sect. 3. c. 1. Fernel. l. 3. Physiol. c. 1. Colleg. Conimbric. 2. de gen. & corr. cap. 8. q. 1. a. 1. Avic. 1. suffic. c. 10. Valles. l. 1. controv. cap. 6. Averr. l. 2. Collig. c. 1. Argenter. in art. med.* Porrò Galenum *loc. dict. & libr. Quod mor. an. seq. temp. corp.* sequuntur illi qui Physiognomiæ animum addixerunt: Ita *Polemon. in pr.* φυσιογνώμον *Adamant.* περὶ κεφαλῆς *Alb. M. in compend. Theolog.* scribunt caput magnum esse indicium stolidi, ubi tamen contrarium tenet *Gratarol. in opusc. de hom. Physiogn.* (*vid. Mars. Ficin. l. 1. cap. 7. de sanit. tuend.*) Homines pilosi vel felices judicantur vel stulti (*χασί-ρας, καὶ στῆθη ὅτι πολὺ κομῶντας, καὶ Φρένας, καὶ ἄλλο περισσάλλους, καὶ ἀσελγεῖς λέγε. Adamand. l. d.*) unde illud Italorum:

Huom peloso
O matto, e auventuroso.

Capilli rubei censentur denotare cho-

cholericum, amentem, iracundum, quod ipsum vulgatissimum est ex illo disticho Martialis: *Crine ruber l.12. epig. 54.* Physiognomica ex naso indicia quam plurima observavit, & annotavit *Cass. Taliacot. l.1. Chirurg. cap. 5.* De oculis agit *Fr. Vales. in sacr. philos. cap. 32.* Rasis medici sententia generaliter ita habet: cujus facies est deformis, vix potest habere bonos mores, rationem reddit *Cass. in libr. probl. med.* Quia corporalibus consentiunt animalia, sicut animalibus corporalia. Huc pertinent illa quæ disputat *Cic. de fat.* de Atticis & Thebanis, illos acutiores ob puritatem, & tenuitatem cœli, hos crassiores ob impuriorem aërem judicans. Horat. hominem hirtum & rigidum ita pingit, *Epist. 1. lib. 2. Bæotum in crasso jurares aëre natum.* Et communissimè usurpatur illud: παχεῖα γαστὴρ λεπτὸν οὐ τίκτει νόον. Pinguis venter non gignit tenuem sensum ut vertit *Hieron.* Hæc omnia

mnia ut cum grano salis accepta suo modo tolerare possumus, concedentes astris non tantum actionem consistentem in motu & lumine cum *Averr. de cœl.t.*42 *Ioh.Piccol.l.*3.*c.*4. Sed & occultam influētiam in re medicâ, quam urgent *Dd.Conimb.*2.*de cœl.cap.*9 & *Augen l.*8.*exer.*2. imò ἐκ περιουσίας largientes, mores *plerumq;* ita affectos esse ut ratio temperamenti importat (*vid. Tolosan. l.*4.*c.*4.) Ita sub necessitatis prætextu allata, omninò explodimus, & constantissimè rejicimus. Ad quid enim traduntur præcepta de acquirendis virtutum habitibus, si necessitate quadam stoicâ mores corporis temperamentum semper imitarentur. Et de corporibus cœlestibus quidem satis sufficienter probavit, *Thom.* 1.*p.q.*115. quod causa nostrarum voluntatum & operationum esse nequeant, quemadmodum etiam *Euseb.l.*6. *de prap. Evang. cap.*5. & *seq.* ut rectissimè dixerit *Ptol.in*

centi-

centiloq. Sapientem dominari posse astris. Quid multis? Historiæ, & experientia testantur mores contra temperamentum in melius, ac deterius fuisse mutatos. Lanfrancus Cantuariensis Episcopus Gulielmi Ruffi Regis Anglorum feram naturam ita cohercuit, & ad meliorem frugem redegit, ut omnes Angli fuerint admirati, licet postea Lanfranco mortuo ad primam rabiem redierit, & frena juris ac pudoris denuo excusserit, *Polydor Virgil. l. 10. histor. Anglic.* Polemon Philostratis filius vitiis addictissimus audito Xenocrate de tẽperantiâ perorante, ita commotus est, ut laudabilem posteà vitam egerit, *Laert. l 4.* Socrates cum à physiognomo quodam ex signis quibusdam stupidus, bardus & mulierbris judicaretur, respondit: Talis futurus eram nisi naturam diligentia correxissem, *Angel. Monosin. lib 6 flor.* Simile quid de *Stilpone Megarense* recensetur. Proinde non

satis

ſatis tutum eſt judicium Ægyptii illius philoſophi, qui hominum naturas ex ſolo aſpectu ſe cognoſcere profitebatur, *Plutarch. in vit. Anton. & Albcr. Gentil. in l. 2. C. de malef. & Mathemat.* in ſuſpicione criminis deformiorem prius debere torqueri: ſæpè enim ἐν ἐλεφαντίνῳ κολεῷ τὸ μολύβδινον ξίφος, in eburnea vagina plumbeus gladius *Cynic. apud Laert.* Non raro ἔκτοσθι patet Helena, ἔνδοθι latet Hecuba. Sed de his ſatis. Videat qui volet de materia hac *Levin. Lemn. de occult. nat. mirac. lib. 1. c. 16. & l. 4 c. 6. Alex. ab Alex. lib. 2. cap. 19. gen. dier. & lib. 4. cap. 13. Ariſtot. 7 pol. 7. Fauſt. Longian. lib. 5. de Duell. cap. 7. Cornel. Agrip. c. 63 de vanit. ſcient. Bodin. libr. 1. Damon. c. 5. Camerar. cent. 1. cap. 57. & cent. 2. cap. 3. 5. 6.*

XXXIII.

An in Beſtiis ſint perturbationes, & an vehementiores quam in Homine?

Stoici

STOici perturbationes soli ascribebant homini, sed perperam. Illæ enim sunt, & fiunt, in appetitu sensitivo, & phantasiam confestim sequuntur, in bestiis ergò similiter invenientur. Commotionem leonem describit, *Plin lib 8.cap.16. Oppian.lib.4.de venat. Ursorum Plutarch.de solert.anim* Luporum, & equorū *Ioan Baptist. in Mag. nat.lib.1.c.9.* canum *Plin.l 8.c.40. Marlian. in Rom.topogr. lib.6.c.8.* avium *Plin. lib.10.cap.26.& 44.* De equis peculiariter inquit poëta: Quod *ingentem spirent ex naribus ignem*, eorumq; ferocitas plus timoris incussit indis occidentalibus, quam omnia Hispanorum arma *Petr.Mart. in Oceanic. Benzo. lib.2.cap.8. hist.nov.orb.* Pugnaces feras coloris rubri aspectu vehementer turbari & irritari testatur, *Fr. Valles. cap.82. de Sacr. Philos.* & de Elephantis nominatim *Lem.cap.35.parabol. biblic.* de tauris *Senec.lib.3.de ir.cap.30.* Huc etiam alludit

D.Iu-

D. *Iustinian. in §. interdum, Inst. de obligat. quæ ex del:ct. nasc. Cujac. ad h. tit. Vlpian.* ſimiliter *in l. in furti 50. §. cum eo, ff. de furt. Dionyſ Gothofr. in not. ibid.* vide ante omnia *Camerar. cap. 25. cent. 1. & cap. 98. cent. 2.* tum etiam *cap. 21. prior. cent. cum ſeqq. & cap. 65. cent. poſter.* cum ſequentibus. Neque tamen perturbationum una, eademq; eſt ratio: Quæ enim homini competunt, natæ ſunt à rationis tanquam reginæ ſuperioris habenis gubernari: quod de perturbationibus beſtiarum dici nequit, cum iſtæ abſq; rationis freno viventes ſolo ferantur impetu, *Scalig. exerc. 265.* Cæterum hominem vehementioribus agi perturbationibus, quam agitantur beſtię, ipſa rerum omnium mag:ſtra experientia loquitur: Quippe in turbatione ſubitanea extrinſecus pallorem confeſtim vel ruborem induit, quod in reliquis animalibus nemo facilè deprehenderit. Imò ſæpè in quibuſdam motus repentini

tini ita fuerunt vehementes, ut & in lætitia, & in tristitia homines exanimaverint: Rhodius Diagoras, cum ejus tres filii uno, eodemq; die victrici lauru insignirentur præ nimio gaudio inter ipsorum amplexus animam exhalavit, *Cic.1. Tuscul.* Philippides Comicus cum præter spem ex poëtico certamine palmam ac coronam consequeretur, ex insolenti lætitia repente mortuus est, *Cœli.lib.3.cap.15.* Zeuxis pictor celeberrimus inter ridendum spiritum efflavit, *Cœl. libro primo, capit.18.* Eduardus tertius Anglorum Rex cognito filii Eduardi obitu confestim exspiravit, *Polyd.l.19.histor. Angl.* Irene imperatoris Philippi uxor audito de morte mariti nuntio subitò abortum passa, obiit *Cuspian. in Philipp.* Philetas cous ex nimio dolore contabuit, quod sophisma quoddam solvere non posset, *Giral.t.1.histor.* ne quid dicamus de impetuositate iræ quæ

Wen-

Wenceslaum Bohemiæ regem suffocavit, *Crom. lib.* 18. Et (ut vehementiam perturbationum persequamur) memorabile est illud, quod de Georgio Castrioto partis Albaniæ principe, quē Turci ob præclaras res gestas *Schanderbegum*, hoc est Dominum Alexandrum (Alexander enim Turcis hodiè Ischēderiè dicitur *Leunclav. in pandect. Turc.* citante *Camerar. cent.* 1. *cap.* 82. *p.* 378.) vocant, monumentis proditum; De illo enim scribit *Martinus Berletius Scodrensis lib.* 8. *de ei vit.* quod prælium inituro præter multa alia mirabilia mutati vultus signa, inferius labrum scissum sit, sanguine largissimè ebulliente. De oculis Romanorum prodit. *Liv. l.* 7. *Dec.* 1. quod visi sint ardere in prælio: Aquilejenses etiam milites fassi sunt se in oculis Attilæ igneas scintillas conspexisse *Callimach. in Attil.* De Tiberio Cæsare quomodo is solo aspectu militibus terrorem incusserit, notissimum est.

est. Deinde & hoc facit ad perturbationum in homine exuberantiam, & vehementiam, quod ille præ cæteris animalibus maximè titillatur voluptatibus, & afficitur dolore, quia in eo tactus & gustus sunt sensus exquisitissimi. Vid. *Fernel. lib. 4. Phys. cap. 10. Laur. lib. 4. anat. cap. 5. quæst. 7. Galen. de V. P. c. 16. Vesal. l. 6. de human. corp. fabric. c. 17. Ios. Quercet. in diætet. c. 1.*

XXXIV.

An sit certus virtutum moralium numerus?

MEnedemus *Eretriensis* ejus fuit opinionis, unam duntaxat esse virtutem moralem variis nominibus designatam, ita ut temperantia, fortitudo, justitia, &c. solo nomine, non etiam essentiâ, & naturâ distinguantur, quam opinionem recoxerunt *Chius*, & stoicorum princeps *Zeno*, ut testatur *Plutarch. l. de virt. moral.* Sed hæc sententia

tentia erronea est, omninò enim debent distingui virtutes morales à se invicem; cum earum quædam ad appetitum irascendi, quædam verò ad appetitum concupiscendi pertineant. Unde autem distinctio illa sumenda sit, passim controvertitur. Ipse Aristoteles, ut videre est ex *Calc.* 1. *Ethic.* videtur discrimen afferre ex partibus animæ, ut & *Marsil. Ficin. in Menon. Platon. Alcin. de doctr. Platon c.* 30. *Theag. Phytagor. in lib. de virtut. Thomas* 1. *p. q.* 60. *a.* 5. Differentiam inter virtutès petit ab objectis: Hæ distinctionum rationes ut δευτέρως acceptari debent, & possunt: ita πρώτως & principaliter rem totam nondum explicant, præsertim si seorsim sumantur. Quia verò rei discrimen inde sumendum unde res illa constituitur, *Fonsec.* 5. *Metaphys. c.* 6. *q.* 5. *sect.* 4. *Perer. l.* 6. *Phys. cap.* 12. necessum est ut dicamus: Virtutes inter se discrepare, & à se invicem differre propriis

F for-

formis, & essentiis *Piccol.gr.4.c.23.* His ita præmissis, ut ad rem veniamus, jam numerus virtutum nobis inquirendus est, de quo non una alitur sententia. *Chrysippus* innumeras fecit virtutes: Plato proponebat quinque: prudentiam, temperantiam, fortitudinem, justitiam & sanctitatem; Philo Judæus & Leo Hebræus multas agnoverunt virtutes, sed certum numerum non assignarunt. *August. in l. de mor. Eccl.* numerat quatuor: Verum cum ab Aristotele de certo virtutum moralium numero edocti simus, non opus est, ut prolixiorem moram hic trahamus. *In 2. enim Eth.c.7.* undecim virtutis moralis apponuntur Species, quarum hæc est series. I. Est ἡ ἀνδρεία fortitudo. II. ἡ σωφροσύνη temperantia. III. ἡ ἐλευθεριότης liberalitas. IV. ἡ μεγαλοπρέπεια magnificentia. V. ἡ μεγαλοψυχία Magnanimitas. VI. ἡ φιλοτιμία Modestia circa honores. VII. ἡ πρᾳότης mansue-

ıetudo. VIII. ἡ φιλία humanitas. X. ἡ ἀλήθεια veritas. X. ἡ εὐτραπελία rbanitas. XI. ἡ δικαιοσύνη justitia. Definitiones cum extremis petantur x textu. Porrò nos potius jam inquiremus cum *Ag. Spartan.* (qui ita de hoibus *Plut. in Lacon.*) Ubi sint, quam uot sint virtutes, me mores illius: Non satis est benè scire, sed bene facere *c. non satis d. 86.*

XXXV.

An verecundia sit virtus?

VEreсũdiam magnis semper, multisque elogiis veneranda dignata st antiquitas: *La vergogna in un giovane è uon segno* dicunt Itali ex *Senec.* πάσ' ἐυθεῶν χρυσὸς εἶναί μοι δοκεῖ inquiunt ræci, proprius color virtutis est rubor, legantissimè ita *Petr. Victorin. l. 8. var. Ɛt. c. 6.* Ita ex contrario malè audiunt li, qui verecundiam excusserunt: si epingere tibi est animus hominem

ſceleratiſſimum, dic ſaltem cum vete paræmiographo *αἰδοῖ ἀπόλωλεν*, vel cum Cicer. *depudere dicit*, vel cum *Plin. in præfat. hiſtor. natur faciem perfricuit*. Sed enim non audemus verecundiam a virtutum referre cenſum: Repentinu motus eſt, non habitus, quo nomin acutiſſimus *Scalig. exerc.* 315. Melanchthoni dicam ſcribit, quod eam per habitum definiverit. Nec omni compe tit ætati, ſed adoleſcentiæ propria e 4. *Ethic.* 9. Quare ſemivirtutem il lam appellabimus, quippe ſemen e virtutis, via eſt ad virtutem, oritur e deſiderio honeſti, & timore infamia quæ certiſſima ad virtutem ſunt calca ria, *Piccol. gr.* 4. *c.* 32. *Adjunge Scal. ex.* 31

XXXVI.

An conſultatio habeat locum in artibus & ſcientiis?

PRius ait *Plat. in Alcibiad.* imò ipſe *Ariſtot.* 3. *Eth.* ad artifices conſultatio ne

nem extendit. E contra verò 2. *Phyſ.* & 6. *Met.* 1. aſſerit philoſophus in artibus conſultationi nullũ eſſe relictum locũ. Sic 3. *Eth* 3. de iis duntaxat cõſultationẽ inſtitui dicit, quæ ſub actionem cadũt: Actio verò artibus tribui nequit, illis enim effectio ſaltem aſſignatur 6. *Eth.* Sicut ideò ibidem ars definitur: Habitus cum recta ratione non activus, ſed effectivus. Pro reſolutione difficultatis ſciendum materiam conſultationis eſſe duplicem: unã quidem propriam, & primariam, quæ tantum invenitur in actionibus humanis: alteram verò ſecundariam & minus propriam, qualis etiam in ipſis artibus reperiri poteſt. Ita etiam dubitatur de ſcientia: Nam *Ariſt.* 3. *Eth.* 3. expreſsè docuit: De immutabilibus nõ eſſe cõſultationem ſuſcipiendam, cum aliter diſponi nequeant, & verò ſcientia eſt æternorum & immutabilium in *poſter. analyt.* & *ib. interp.* ad unum omnes, quomodo ergò in

gò in ea habebitur consultatio? Et ta-
men idem noster *philosophus eod. c. 3. Eth.*
Consultationem quandam scienti
relinquit: Resp. ut paulò ante consul-
tationem non ἀκριβῶς ita dictam, se
ἁπλῶς sumptam scientiis attribui
quatenus nimirum pro investigatione
& indagitatione quapiam acceptatur.

XXXVII.

*An Aristoteles specialem virtutum tracta-
tionem rectè ordiatur à forti-
tudine?*

SPecialiter jam de virtutibus tractan-
dum erit. Agmen ducit fortitudo,
nec sine causa. Veteres certè illam so-
lam putabant virtutem *Scaliger. exerc.
266. & exerc. 300. f. 3.*

*Disce puer virtutem ex me, verumq; la-
borem,*

Fortunam ex aliis.

Dicit *AEneas ad fil. Ascan 12. AEneid.* Et
sicut virtus à viro, ita ἡ ἀνδρεία ἀπὸ τ ἀν-
δρὸς

ἀνδρὸς originem sortitur, quod virum maximè deceat *Cic.* 1. *Tuscul.* fœminis enim minor inest animi vigor, & fortitudo quam viris *Didac. Covarr. part.* 2. *c.* 3. *num.* 9. *pag.* 44. *col.* 1. quâ de re infra latius erit agendum. Occupatur præterea fortitudo circa res arduas & difficilimas id quod proprium virtutis est 2. *Eth.* 3. Imò fortem esse proprium Dei epitheton est, ut annotat *Benedict. Per. tom.* 4. *com. in gen. ad c.* 49. *v.* 24. *n.* 160. *p.* 1386. *b.* Quæ, & quanta ergò virtus sit: Fortitudo hinc cuilibet facilè est obvium, & quis illi invideat primum inter virtutes locum? Subjungamus hic ejus finitionem ex 3. *Eth.* 6. ubi dicitur Mediocritas circa metum & fiduciam, sive explicante Magiro ibid. virtus mediocritatem servans circa metum, & fiduciam, in adeundis & perferendis laboribus honestatis & publicæ utilitatis gratia.

XXXVIII.

An Fortitudo verſetur circa omnia mala?

MUlta ſunt mala viro forti etiam metuenda. Ita juſtum eſt metuere iram Dei, calamitatem patriæ, infamiam & ſimilia: Ferreus certè ſit oportet, & (ut cum Poëtâ non prorsus poëticè loquar) à Caucaſo ortus, qui nullo hominum tangitur caſu: Humanum quippe eſt humanis caſibus ingemiſcere, inquit politiſſimus *Politianus in pr. Herodian.* & nihil planè timere ſecuritatis eſt, *Euripid. in Alceſt.* Sola autem mors bellica eſt proprium fortitudinis objectum, cum hæc ſit omnium malorum maximum, terribilium item omnium terribiliſſimum, hic, & *Nabarzan. apud Quint. Curt. l. 5. Scalig. exert. 307. ſect. 33.* Prætereà mors bellica eſt honeſtiſſima & pulcerrima, oppetitur enim pro lege, & pro grege, unde Romani

mani & Græci feliciſſimos putabant illos, qui tali morte ſuccubuiſſent, quod docet elegans illa oratio Æneæ 1. *AEneid.*

O terq; quaterq; beati,
Queis ante ora patrum Troja ſub mœnibus altis
Contigit oppetere, ô Danaum fortiſſime gentis
Tydide, mine Iliacis occumbere campis
Non potuiſſe, tuaq; animam hanc effundere dextra
Sævus ubi AEacidæ telo jacet Hector, ubi ingens
Sarpedon, ubi tot Simonis correpta ſub undis
Scuta virum, galeasq; & fortia corpora volvit.

Imò Solon teſte *Platon.* 5. de Republ. ſingularem ſanxit legem de laudandis iis, qui in bello fortiter occubuiſſent: Ita *Hippodomus* legem promulgavit, ut eorum filii qui in bello fortiter obiiſ-

ſent ex publico alerentur, ut teſtatur *Ariſtot. 2. polit. c. 6.* Et *Homerus lib. 2. Iliad.* præclarè dicebat: Reliquorum mortuorum cadavera aſpectu eſſe fœda, eorum autem qui fortiter pugnando cecidiſſent eſſe διὰ πάντα καλά. *Athenienſes* Heroum memoriam quotannis publica ſolennitate recoluerunt, timidis autem maximæ ignominiæ notas inuſſerunt. *Iun. p. 3. qq. pol. q. 92.* Mors bellica Decios reddidit immortales, *Liv. lib 8. Zonar. lib. 10.* Codrum Athenienſium regem, *Valer. Max. l. 5. c. 6.* *M. Antonin. Plutarch. in Antonin.* & multos alios, quos lõga referre mora eſt, ſufficiat illud: δοξῇ φατὺς οἱ θεοὶ τιμῶσι καὶ ἄνθρωποι, *Ariſt. in Rhet. ad Alex. c. 2.*

XXXIX.

An Chriſtianis conceſſum ſit gerere bellum?

PAx paſſim in ſcripturis commendatur, & prohibetur vindicta *Matt. 5. v. 39.*

5. verſ. 39. it. cap. 26. verſ. 52. Rom. 13. v. 17, 19. 20. 21. Ierem. 21. v. 9. &c. dicitur

optima rerum
Quas homini noviſſe datum, pax una triumphis
Innumeris potior.

Nihil tutius eſt quam omni contentione abeſſe, *Cicer. l. 10. ad Attic. epiſt. 7. Unione piu forte di baſtone*; concordia quovis magno aggere tutior *Monoſin, lib. 8. p. 375.* ita

Sidera pace vigent, conſiſtunt terrea pace
Nil placitum ſine pace Deo; ut canit Prudent.

Bellum à belluis dictum *Iūn q. polit. 67.* quæ non minatur pericula? Inter arma ſilent leges, ſine quibus Reſpublica mortua judicatur à *Diogen. ap. Laert.* exulat pietas; dominantur flagitia *Middendorp. ad q. 5. Ptolo.* Si ulli bi litis eventus dubius quod dicitur in *l. quod debetur 51 ff. de pecul.* in bello certè talis eſt, *Liv. decad. 3. l. 10.* ut ita prò fortunæ lu-

bricitate non rarò innocens succumbere cogatur. Hæc & his similia acriter urgebunt Anabaptistæ, infensissimi ordinis politici osores, hac in re Tertull. de Idololatr. & *Lact. 5. inst. divin. c. 22.* quibus bellum gerere peccatum est, insecuti. Verum pro affirmativa firmiores militant rationes quippe Deus ipse non tantum bellum præcepit, *Exod. 17. v. 14. Jos. 1. v. 2.* Sed etiam aciem ipse instruit, *Deut. 20.* Et Abigail ad Davidem ait: prælia Domini præliaris *1. Sam. 25. vers. 28.* Ita Joh. Baptista *Luc. 3. v. 14.* ad milites inquit: *ἀρκεῖσθε τοῖς ὀψωνίοις ὑμῶν*, qui verò stipendium militantibus decernit, is militiam non damnat, *August. e. 14. ad Marcell.* imò ipse S.S. Gedeonem, Barac, Samsonem, Jephtah, Davidem &c. commendat, quod fortes facti sint in bello & castra verterint exterorum *Heb. 11. v. 34.* Ubi justa ergo causa est, ibi injustum bellum esse non potest, *August. e. 203.* Ita

pro

pro religionis negotio, quod arduum est *Arist.7. polit.c.8.* quo Deo devincti sumus *Id.l.4. cap.28.* quo nihil in rebus humanis præstantius *Lactant. l.5. Instit. cap.20.* & nihil ad stabiliendas Respublicas firmius *Cromer.lib.2. histor. polon.* quod Romanorum exemplo probat. *Machiavell.1.lib.disc.c.11.& seqq.* arma in hostes vibrare omninò licet. Vide *Bodin.l.4.de Repub.c.7.& l.5.cap.1. Lips.l.4. polit.c.2.3.4. Polyb.l.10.l.6. C.de pagan. & sacrif.c.dispar.23. q.9. Sot.4. sent.d.5.n.1. Covarruv.in c.peccatum. § 10. Panorm.in c. quod super n. 4. Ferret. de just. & injust. bell.n.68. Frider.Tileman.in pandect. disp. 1.thes.16.* Deus ipse serio hoc præcepit, *Deut.13.v.14.* Et Israëlitæ in Rubenitas aperto Marte irruissent ut decreverãt, *Ios.22.v.12.* nisi himentem suam tempestivè explicuissent, *vers.27.* Deinde pro defensione sui & suorum licet bello experiri, illa enim juris naturalis est. *Cic.pro Milon. t. in L.1.§.cum arietes, ff.si*

quadrup.paup.fec dic. l.ut vim 3. de just. & jur. l scientiam 45. §.qui cum ff. ad l. Aqui l. furem nocturnum 9. ff. ad l. Cor. de sica Quin si inique incarceratus sine pec cato carcerem frangere & aufugere potest, ut latè disp. *Thom.2.secunda q.6 a.3. Archid in c.cum homo 23. q.5. Chassan in consuet. Burgund. rub.1.§.7 v.notante Paris à put.in tr.syndic.c.resistentia fol.9.n 21. Luc. de penn. in l. prohibitum. C.de jur. fisc.* qui etiamnum addit illum licitè custodes carceris posse interficere: cur non Princeps pro subditorum salute & bonorum defensione hastam in hostes acuat, & torqueat? Certè qui à socio injuriam non propellit, dum potest, tam est in culpâ, atq; ille qui infert *cap.final.23 q 4 Hipp. in l.unius, ff de qq n.56.(vide Fern.Vasq. lib.contr.c.41.n.22 Clar.l.5.recept. sent.q.87. n.3.Crav. consil.6.n.84.)* Alex. M. hanc justam prætexit bellandi causam contra Persas quod gravissimas ab illis Græciç illatas inju-

injurias ulcisci vellet, ita concludit: Repello igitur bellum non infero, *Quint.Curt.l.4.* de Evagorâ Rege simile quippiam tradit *Isocr.in Evag.* ob legatos interemptos grave bellum Romani susceperunt, contra Fidenates *Liv.l.4.Diod.Sicul.l.12.* Crotoniatæ cōtra Sibaritas *Athen.l.12.cap.6.* Herodes contra Arabes *Egesipp.l.1.c.32.* Legatos scilicet occidisse est causa inferendi belli legitima, ut prolixè deducit *Polyb. l.1.& 2.* sunt enim illi personæ sanctæ *l. Sanctum 8 ff. de rer. divis. Plinius l.25.c.9.* divino, & humano præsidio valatæ *Cic.3.Verrin.* quarum turbatores ex cōmunicantur, *c.si quis dist 94.* & graviter plectuntur ex sententia *Vlpian.l.leg. Iulia 7.ff.ad l.Iul.de vi pub.* Quæ omnia ad illud centrum debent collineare: Pacem non quæri ut bellum excitetur, sed bellum geri ut pax acquiratur *c.noli 23.q 1.* Annecte *Perer.tom.3.in c.18.gen. v.14.n.34.35.36.p.706.Thom.p.2.q.40. a.1.*

a.1.Tholos.l 11.polit.c.1.num.11. & lib.3
Syntagm.Bod l.5.de Rep.c.5.n.557.& seq
De gravissima quæstione: Si princep
superior inferiorem principem in cau
sa fidei oppugnare velit, an possi
subditi illius Principis superioris ei o
pem & auxilia denegare, & inferiorer
illum contra superiorem defendere
quam agitat, *Sleidan.l.8.comm.p.3.* Vid
Bodin.l. 2. de Repub. c.5. & Dn. D. Matt
Cunon.l.1,de pact.c.24.n.172.& seqq.

XL.

An militia nobilitet?

DUÆ sunt alæ, & scalæ nobilita
tis: Una in vitâ sagatâ, altera i
togata ad fastigium dignitatis evehi
Priorem sibi viam ad polos paraſſ
gloriatur, *Scip. Afric. ap. Enn.* eidem prin
cipatum ascribunt *Poloni*, ut videre e
ex *l.1.stat.c.3.* imò expreſsè militiæ no
bilitatem addixerunt. *Salyc. in l.1. C. d*
jur.& fact.ignor.it.in l.2.§.in filii,C.de de
curion

curion. Alciat. in l. de sing. cert. c. 30. Luc. de penn. Flor. in epitom. 74. Alberici l. si duobus de milit. test. l. ult. C. de libert. Verùm militia sola & per se non nobilitat, apud Romanos enim omnes omninò cives militare cogebantur. *Polyb. lib. 6. Tacit. lib. 4. annal.* neq; tamen omnes fiebant Nobiles, ut patet *ex l. si libertus 1. C. si servus aut libert.* quæ libertinos à dignitatibus omninò excludere videtur. Imò solos Decuriones nobilitate fuisse insignitos conjecturare possumus ex *l. ult. C. de decurionib.* Aliter adhuc arguit *Faber in rub. instit. de milit. test.* Infamia non potest stare cum dignitate *l. infam. de decurionib.* Miles autem publici criminis reus potest fieri infamis, *leg. infamem 7. ff. de public. jud.* neque tamen esse miles desinit *l. si quis filio 6 § irritum ff. de injust. test.* (Dissent. *Wes. in parat. tit. de re militar. n. 3. Obrech. disp. de jur. belli th. 720 & seqq per l. 3 & tot. tit. C. de re milit. l. 4. §. 1. ff. eod.*) Miles ergò, qui nobilita-
tis

tis encomium ambit fortissimo, præsentissimoq; sit animo, hic enim invictos viros efficit *Cic.3.de Orat.* Non est generosæ indolis laus infirmissimum quemq; aggredi, sed fortes devincere inquit, *Ioseph.l.15.antiq.c.8.*

Incubuit nunquam cœlestis flamma salictis:

Nec parui frutices ira meruere Tonantis

Ingētes quercus annosas fulminat ornos.

Elegantissimè canit *Claudian.* Ad istum porrò animum conspiret desiderium honesti; illud enim idoneum reddit bellatorem *Veget.l.1.c.7.* & nullus nobilitati locus relictus est, ubi honestas exulare cepit; *Alberic.in l.si quis stipulatus fit Stych.§.si quis ita, ff.de verb.oblig. Bl.in l.si qua C.de secund.nup.in l.item nobiliores C.de comm: in c.penult:de probationib: & l. pronuntiatio §.matrem, ff.de verb.signif.* Si quis ergo cùm L. *Siccio Dentato* (cujus oratio exstat apud *Plutarch.in Grach.* & recitatur à *Bodino 3. de Repub.c.8.*) verè gloriari

gloriari potest: se annos quinquaginta pro Patria stipendia fecisse, centum ac viginti præliis dimicasse, vulnera quinque & quadraginta, uno die duodecim, omnia adversa corpore excepisse, quatuordecim coronas civicas, tres obsidionales, torques aureos, tres, & octoginta, brachealia aurea centum & sexaginta, hastas decem insignes, phaleras 25. tulisse: ille meritissimo jure nobilitatis titulum ambire poterit. Alter nobilitatis gradus inferior consistit in doctrina & eruditione. Illi enim qui abditarum & præstantissimarum scientiarum cognitionem assecuti sunt, expresse nobilissimi appellantur, *in l. providendum 7. C. de postuland. & ibi Bl. Salyc. Alberic. in l. imprator C. de decurion. &c. de mult. de prabend. & dign.* nobiles & literatos pro iisdem accipit. Ita in *l. diximus, ff. de excus. Vlpianus nobilißimus* appellatur, quem textum ad probandam nobilitatem JCtorum in primis urget,

urget, *Ioan. Lauterbach. in tr. de arm. & lit.* Quod verò de JCtis hic asseritur, cur non etiam in similibus militet? de quibus idem judicium esse dicit, *Gail. in l. illud 32. ff. ad l. Aquil. Salyc. in l. fin. C. de constit. pec.* Imò statuta de nobilibus disponentia Doctores (omnes in genere) comprehendere ostendit. *Alex. cons. 94. vol. 1. Vid. Aruma. exerc. Iustin. 7. thes. 9.* Quin Grammatici per 20 annos in professione perdurantes vicariis accensentur in *l. unic. C. de professor. qui in urb l. 12.* quæ dignitas quantà sit edocet, *l. 1. C. de Comit. & Arch.* Quod verò Mathematici cum maleficis conjunguntur *lib. 9. C. tit. 18.* id nostræ causæ nihil officit, quippe vanos astrologos ibi intelligi omnibus constat, quorum ineptiæ jam dudum explosæ à *Gel. l. 14. Bodin. 4. de Repub. n. 395. Corn. Agrip. de vanit. Scient c. 30. Piccol. gr. 2. Phil. nat. c. 31. 35. Euseb. lib. 6. præpar. Evang c. 3. Tolos. l. 21. de Rep. c. 9.* & quorum sapientia non

non mathesis, sed marça est *Scal. ex. 251.* Ex hac literatorum præeminentiâ (corollarium hoc sit) luce meridiana clarius est: Illos in Repub. omni jure mercatoribus præferri, hi nimirum à sordibus non possunt immunes pronunciari, *arg. l. humilem C. de incest. nupt. conjunge l. nobilior. C. de comm. & merc. Wesenb. in paratit. l. 4. C. tit. 63. Bodin l. 3. c. 8. n. 360.* Pro dignitate nostri ordinis videatur, *auth. habita C. ne fil. pro patr. & ibi gloss. at.* in primis *Pac. & Petr. Rebuff. de privileg. Scholast.* Sed nonne hoc est extra chorum saltare?

XLI.

An deceat virum fortem hostem suum fallere?

DE stratagematum usu hic præsertim disputabitur. Illicitus ille videri poterat, quod apertâ cum hoste agendum fronte. Veri militis est, inquit *Tacit. 2. annal.* nō fraude, nec artibus

bus occultis, sed palàm armatum hostem aggredi. Quomodo machinationes istas abominati fuerint, *Achai Polyb.* docet *l.13.* Bonam fidem hostibus debere scribit, *Flor.l.1.c.12.* Generaliter fidem esse servandam t. est *in l.1.in pr.ff. de pact.l.non minorem, C.de transf.l.jurigentium §.prætor ait, ff. de exact.* Specialiter enim hosti, *arg.l.1.ff. de constit.pec.c.noli 23.q.1. Aug.e.207. ad Bonif. Ambros.lib.3. offic. Gell.lib.1.noct. Att.c.10. Hotoman.illust.quæst.7. Fach.9.controv.c.58.* & hæretico *Nicol. Vigl.in tr. de fid. Iurisf.p.48.* Amplisf. *Dn.D.Cuno 1.de pact.c.22.n.72. & 23.n.63.* cui sententiæ frustra se opponit, *Lud. Rom.concil. Constant. Maierhoff in spec.prædic. Vid. Bodin.l.5. de Repub. cap.6.* in quorum castra etiam videtur transilire, *Machiavel.comm.l.2.c.13.* dum disputat: Principi licitum esse fidem fallere. Quomodo verò fides in stratagematis sarta, tectaq; conservari poterit? ubi dolus est, ibi fides exulat *Lips.5.*

polit.

polit. Grave verò est fidem fallere, *l.1.C. de const.pec.Cic.pro Q.Rabir.*& qui fidem violat commune omnium præsidium oppugnat *Cic.pro S.Rosc.* Verum his non obstantibus verum stratagematū usum commēdamus: Magnorum ducum ista æstimatur gloria si victoriam sine periculo consequantur. *Veget.lib.3. c.9.* Bellorum furta pulcherrima nuncupantur à *Xenophon.in Hipparch.* Causa saltem belli justa sit, & perinde erit, sive apertè, sive occulte hostem vincas *c.dominus noster q.23. August.sup.Ios.l.6.q. 10. Panor. in c.in nostra n.7. Menoch.cons. 100.l.5.ff.de re milit.* Ita ipse Deus Josuæ præcipit, ut struat insidias urbi *Hai* & regi illius *Ios.8.v.2.* Ita ad Davidem cōtra Philistæos præliaturum ait: Gyra post tergum eorum. *2.Sam.5.v.23.* Sed hic semper addendum, & attendendum, ne sub hujusmodi prætextu fides singulariter, & solenniter ab utraque parte inita rumpatur & exerceatur pro-

Camer.cent.1.c.7 & cent.2.cap.61. 62
ulteriora de totâ hac materie qua
apud *Front.ll.de stratag. Zuinger.l.3.vo*
Polian. de stratag. Gell.l.22.cap.9. Syl
bistor.de Europ.c.43. Lipsium l.5.polit.c

XLII.

An licitum sit viro forti adornare fu-gam?

QUI CUNQUE ad prælia egre intur quidem, sed ad quem fortunæ nutum titubare, & fluctu incipiunt, illi rectius *lepores gale* quam *viri armati* nuncupantur: N que enim ipsa mors licet in φοβερω-τω sit posita, metuenda, multo nus unus vel alter ictus, etiamsi hementius infligatur, viro forti ter rem debet incutere. Qui ergò τὴν α σκίαν φυβεῖται *Platon.in Sympos.* & c *Pisand.* veretur, ne propriam videa nimam *Erasm.chil.1.cent.9.* vel sibi in ginatur se esse vas fictile ad prim

quan

quamq; collisionem frangendum, cujus phantasiæ ex *Galen.* & *Avicenn.* meminit *Camer. cent.1.c.72.p.329.* is domi potius maneat, & ad fornacem pyra torreat, ne cum pudore rediens ita excipiatur, ut Lacena quædam mulier filios suos ex prælio ob timiditatem redeuntes excepit: Quò properatis vos ignava, & fugitiva mancipia, an ventrē maternum, unde exivistis, rursum ingrediemini? *Lycosthen. in apophthegm.* Verùm si vir fortissimus acerrimè hostes insequatur, & ad angustias redigatur, adeò ut non possit nisi fuga vitam solari, quis ei nō ultimum hoc asylum cōcederet. Quamvis enim fugere cuivis sit probrosum, *l. omne delictum § qui in acie, ff. de re militar. Gomez. tom.3. var. resol. cap.3. n.23. Marq. Freher. l.3. de infam. c.25. num.21. Tiraq. de nobilit. c.20. n.63. Wesenb. consi.19. n.17. Bocer. tr. de pugn. l. 2. c.9.* Casus tamen necessitatis legibus non est astrictus *l. unic. ff. de off. cons. c.*
G quod

quod non est extr. de Reg. Iur. in 6. Ca
in l. 123 ff. de Reg. Iur. Iacob. Schultes. i
jur. civ. & Sax. verb. necessitas, & hic
panda est vox illa græcor. ἀνὴρ ὁ φε
καὶ πάλιν μαχήσεται. Ita *Antigonus* h
bus cedens dicebat: se non fugan
oportunitatem ad bellandum qu
te.

XLIII.

An viri fortes plerumque sint γυναικο-
τέμενοι, sive muliebres?

Præterquam quod multa exe
recenseri possunt fortissimo
bellatorum, muliebrem naturan
mis æmulantium, qualia sunt Her
Periclis, Themistoclis, Iulii Cæsaris &
rum: ipse etiam Aristoteles 2. *poli*
exemplo Spartanorum compro
duces belli esse plerumque fœmin
& ibidem explicat quare Poëtæ fi
rint: Venerem & Martem copul
Conjunge *Tiraq. l. connub. 9. n.* 124

15.n.26. Causas istius proclivitatis ad fœmellas in ducibus belli alibi memini me legisse duas: Prima erat: Quod belli studio flagrantes corporibus sint præditi magnâ ex parte musculosis, plenis sanguine & spiritibus, quæ ad venerem provocant, & animum libidine æstuare faciunt. Secunda: Quod bellatores ut plurimum sint bibuli, *vinum* autem secundum Aristophanis pronunciatum est *lac Veneris*, unde *Ovid.& Venus in vinis, ignis in igne furit.* Istas rationes jam in medio relictas doctis æstimandas offero, uno verbo dico: Unum & alterum exemplum non esse trahendum in consequentiam. Ex conjecturis profectò nimis lubrica ducuntur argumenta. *Andr. Knich. de pact. vestitur p.1.c.1.n.119. Vult. in §.præjudiciales n.6.Instit.de action.* Quis *Alex. M.& Scipion. African.* fortissimos bellatores fuisse nescit, & quis eorundem admirabilem continentiam ignorat,

cujus meminere *Liv.l.7. decad.3. Va*
Max.l.4.c.3. Euthro.l.3.c.ult. De virt.
milit.vid. *Camer.cent.1.c.79.* Sed n
ἀπλοτέρῳ χορῷ πόδα τίθεσθαι videat,q
pe qui non aciem militum, sed faci
virtutum depingendam mihi pro
sui, manum retraho de tabulâ lec
rem rogans, ut quod hic deesidera
complere velit ex *Veget. l. 3. de re m*
Hotoman. ad l.2. Cæs. de bell. gall. Alex
gen. dier. Lips. in not. ad annal. Tacit.
nut. in not. ad lib. Cæsar. de bell. civ. Ios
de bell. judaic. l.3. Gomez. p.3. histor. his
l.6. Auger. Busbeq. de re milit. contr. T
Leonclav. in pandect. turc. Camer. in ut
oper. horar. subcisiv.

XLIV.

An αὐτόχειρες nuncupandi fortes?

SI ad priscam ætatem attentos
miserimus oculos, multa pa
τῆς αὐτοχειρίας deprehendemus ex
pla. *Themistocles Atheniensis* de Patr
pu

primè meritus, cum odiis invidorum ex patria depelleretur, & à Rege Persarum constitueretur dux militiæ adversus Græciam, sumpto veneno semetipsum potius interimere, quam patriæ bellum inferre voluit. *Plutarch. in Themist.* *Cato* se interfecit ne in manus *Iul. Cæs.* incideret. *Porcia* filia Catonis audito obitu Bruti mariti, cum ferrum tam cito consequi non posset, ardentes imbibit favillas, & ita fatum acceleravit *Val. l. 5. Florent. l. 1.* *Lucretia* nobilis Romana Collatini uxor, violentia Tarquinii junioris stuprata, cultro in pectus defixo se ipsam interemit *Liv. in l. fin. l. 1. ad Vrb.* Similia recenset *Eus. l. 8. c. 16. histor. Eccles. & Patavin. de clar. mulier.* Inveniuntur etiam qui facta ista singulari laude digna existimant. Ex Catonis vulneribus plus gloriæ quam sanguinis emanasse scribit *Valer. Max. l. 2. c. 3.* Donatistæ dictum Christi *Matt. 10. v. 39.* ὁ εὑρὼν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, ἀπολέσει

 αὐτήν,

αὐτὴν, καὶ ὁ ἀπολέσας τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕ-
νεκεν ἐμοῦ, εὑρήσει αὐτήν) ad excusand
istas cædes detorquere non sunt veri
Alii rem palliare laborant exempl
Samsonis *Iud.16.v.30.* & Raziæ *2.Ma*
cab.14.v.42. Verum αὐτοχειρία nih
quicquam laudis meretur, ipsi natu
est contraria *Thom.2.2.q.64.a.5.* & scr
pturæ, quæ proponit præceptum ge
nerale: *Non occides.* Deus non tantu
alios, sed multo magis se ipsum neca
prohibuit, *c. de occidendis &c. tu dixis*
23.q.5. Petr.Greg.Tolos.l.36. Syntagm.ca
21.n.1. Abusus rerum, & bonorum no
strorum prohibitus est, *§.fin.Instit.de h*
qui sui, vel alieni jur. quanto magis co
poris ipsius abusus erit interdictu
Deus non recipit animas invito d
mino ex corpore abeuntes, *Hieron.*
Concil.Braccarens αὐτόχειρες damnat
placuit 23.q.3. Et graviter ultrò se l
dentes ac vulnerantes capite plect
Imperat. *Adrian. l.omne delictum §.qui*
vuln

vulneravit, ff. de re milit. unde nemo se potest obligare ad pœnam corporalem, *fac. l. liber homo, ff. ad l. Aquil. l. circumcidere 11. ff. ad l. Corn. de ficcar.* Vide *Borch. & Schneid. ad § juris præcepta. Inst. de just. & jur.* (conjunge *c. scienti extr. de Reg. iur. l. 2. § 5. de lib. hom. exhib. Mynsing. 6. observ. 51. Gail. 2. observ. 45.*) Porrò ad denotandam fœditatem & gravitatem hujus facinoris quondam hominibus ita delinquentibus dextra manus abscissa est, ut ex *AEgesyp.* refert *Paul. ab Eit. l. 4. Ethic. cap. 6.* Rectissimè ergo Aristoteles 3. *Eth. 7.* istiusmodi hominibus fortitudinis laudem derogavit: & rectissimè tam enorme facinus damnatur à *Bart. in l. transigere C. de transact. Marcian. in l. fin. §. si quis ff. de bon. ei. qui ant. sent. mori sibi consciv. Dec. in prax. crimin. l. 9. c. 3. n. 4. Clar. n. 68. pract. crimin. Menoch. de arb. jud. l. 3. cent. 3. Cas. 284. n. 22.* Nec *Simson* aliter excusatur, quod seipsum cum hostibus oppressit, nisi

quia ſpiritus latenter hoc juſſerat, q
per illum miracula faciebat, *Aug.l.1.*
Civ.Dei,cap.21. Atqui dicis, volenti no
fit injuria *ex l. cum donationis 34. C.*
tranſact. Qui ergo ſcienter & volent
ſe interficit, non faciet ſibi injuriam
Reſp. Philoſ. Volenti non fieri inj
riam ſcilicet ἁπλῶς, & ſimpliciter vo
lenti, & in re quam poteſt quis velle
Interficiens verò ſeipſum vult illud
quod jure non poteſt, nec debet velle
Rectè enim JCti ajunt: Nemo eſt do
minus ſuorum membrorum, *l.liber h*
mo 37.ff.ad l.Aquil. Vide *Cic.1.Tuſcul.q*
Macrob.l.1.in ſomn.Scip.c.13.Roſ.in Cic
fin.p.297.Senec.e.9. & 71.Ioſeph.l.3.c.1
bell.judaic.Sex.Pomp l.3.de verb.ſignific.
voce carnificis Thom Mor.l.2.Vtop.

XLV.

An Temperantia poſt fortitudinem rectè
explicetur?

JAM ad illam virtutem acceſſum p
camus, quæ Græce σωφροσύνη dic
tı

tur quasi σώζουσα τὴν φρόνησιν, quod pessimos animi consiliarios moderetur. *Piccol.gr.5.c.59* (σωτηρίαν τῆς φρονήσεως vocat *Plat. in Cratyl.*) & à *persis* adolescentibus tanquam juventutis tutela, & sanitatis præsidium *Athen.l.1.c.4.* serio commendata & instillata est, *Xenoph.in Cyr.pæd.* Illam *Aristoteles* fortitudini subnectit, quia itidem habet hostes suos frenandos, internos nimirum affectus, quo pertinet illud:

Fortior est qui se, quam qui fortissima vincit.

Præterea fortitudo requirit animum constantem, & ab omni illicitâ commotione liberum: rectè igitur subjuncta est temperantia, quæ sola animum ab illicitis cupiditatibus sartum, tectumq; conservare novit, *Stob. Serm.* 42. Ratio ordinis ista sit, jam definitionem audi; dicitur 3.*Eth.* 10. μεσότης περὶ ἡδονὰς, καὶ λύπας; ἡδονὰς innuit Philos. non ψυχικὰς, propter illas enim nemo

dicitur intemperans, sed amans salt
rei cujuspiam, ita φιλότιμον, φιλοχρή
τον, φιλόσοφον, φιλάρετον, &c. nomi
mus illum, qui honoris, pecuniæ, sa
entiæ, & virtutis amore calet: Sed
ματικὰς inque gustu & tactu circa
bum, potum & Venerem præcipue
cupatas: Hinc ex objectorum varie
te triplicem temperantia sortitur
nominationem: A moderatione c
vocatur *abstinentia*, potus *sobrietas*, V
neris *castitas*, quod & *Plat.* tetigit 3.
*Repub.p.*21. inquiens ἡ σωφροσύνη ἐς
ἡδονῶν, περὶ ἐδωδὰς καὶ ποτὰς, καὶ ἀφρο
σία. Conjunge ea quæ habet *Scal.exe*
299. *sect.*2 & *exerc.*317. *sect.*1.

XLVI.

An homo circa naturales voluptates possit peccare?

IN *cap.*11.3.*Ethic.* occurrit distinct
voluptatum in communes, sive n
turales & accersitas, sive peculiares.
læ su

Iæ ſunt cupiditates à naturâ ipsâ omnibus animantibus ingeneratę, tenduntque vel ad conſervationem individui, ut appetitus nutrimenti, vel ad propagationem ſpeciei, ut cupiditas generandæ prolis (naturaliſſima ſunt: γεννῆσαι, ϗ τροφῇ χρήσασθαι *Ariſt. 2. de anim. c. 4. §. 34.*) Hæ ſunt motiones peculiares ex diverſitate præſertim temperamentorum reſultantes. Utrum circa priores homo exceſſum committere, & peccare poſſit, in quæſtione eſt. Sed quare dubitamus de illo, cujus exempla quotidiè nobis verſantur ob oculos? Quid hodiè cõmunis quam vorare, ad nauſeam, bibere ad vomitum, amare ad luxuriam? *Philoxenus* Epicuri de grege porcus introducitur in textu, qui collum gruis optavit, ut gulæ diutius eſculentorum voluptate perfrueretur. Hujus multi adhuc hodiè reperiuntur ſectarii. Sunt qui vel *Milonem Crotonienſem* voracitate ſuperare laborant, de

quo [illegible]ntur ſcriptores quod ſolus bo[illegible] uno die abſumpſerit: Sunt qui *Maximum [illegible]bagonem* imitari ſtudent, qui uno die aprum integrum, centum panes, vervecem & porcellum comedit, bibit autem infundibulo appoſito plus orca; *Flav. Vopiſc. in Aurelian. Salmuth. in nott. ad Pancirell.* Sunt qui non ad vivendum, ſed ad bibendum nati videntur quod de *Bonoſ.* dicebat *Aurelianus Vopiſc in Bonoſ.* (*V. Scalig. exerc.* 131. *ſ.* 4.) illi in poculorum certamine (cujus moderator eſt Diabolus, præmium victoriæ peccatum *Baſil. in deſc. ebrietat.*) Heroas ſe præbent, & convivio iſto *Alex.* [illegible], in quo corona ei qui plurimum [illegible] decernebatur, quam *Proma[illegible]* quidem aſſecutus [illegible] 41. compo[illegible] eſt *Plutarch. in vit. Alexand.* adeoque vino ſuffocari gaudent, quam mortem ut [illegible]diſſimam ſibi viſam elegit, *Georgius Clarentiæ* Co-

[illegible] mes

mes *Camer.cent.1.c.94.sub fi.* ac ita beatum vitæ genus existimant, quod in potu consistit cum *Celt. & Thrac. Cæl.l.28.c.6.* Sunt qui florales ludos omnis lasciviæ, & turpissimæ libidinis illices *Lactant.l.1.c.20.* volunt denuò induci, monstrum illud Heliogabulum imitati, qui nudas puellas sibi prandenti, & cœnanti ministrantes constituit, & tantam habuit pellicum multitudinem, ut (sicut Nero nunquam unam vestem bis induit *Sueton.in Neron.*) earum nullam reiteraverit. *AEl. Lamprid. & Ioan. Baptist.Ignat. in vit. Heliogabal.* Sed nos istos porcos in Belialis harâ saginandos relinquimus, & ad alia properamus.

XLVII.

An ebrietas excuset delicta?

EBrietas omnium malorum acropolis est, *Basil. in orat. de ebriet.* fomes vitiorum & nutrix errorum *c.ante*

omnia dist. 35 *cap.sane* 15.*q.*1.*c.tumultuoso dist.* 35. omnem tollit sapientiam *Plin.l.* 23.*c.*1.*Gal.de tuend.valet.l.*1.*c.*11. excutit Sp.Sanct. *Aug.ad sacr.virg.* neque enim simul possumus impleri vino, & SS. *Hier.in e.ad Ephes.* Arist. ebrios amentes pronunciat, *probl.f.*30.*q.*13. & ebrietas nihil aliud esse dicitur, quam voluntaria insanies. *Interpp. Plin.ad c.* 54. *de vir. illustr.* ac ideò *Bacchus* pingitur, ut insanus, quod vino immoderatè utentes insanire faciat *Athen.l.*14.*dipnosoph.c.*1. cujus insaniæ exemplum est in Maximino apud *Euseb.l.*8. *hist.Eccl.c.*16. Et tam fœdam vitium hominem faceret excusabilem? Turpitudo certè neminem excusat; *l.translat.finita C. de transact.l.*1.*de liberal.caus.* quippe ipsa accusanda, imò ebrietas ipsa capitalis erat apud Athenienſ. *Laer.in Solon.Cœl.Rod. l.*15.*lect.antiqq.c.*6.ideo *Oenoptæ*, quantum quisque in convivio biberet, diligenter observabant, *Athen.l.*10.*c.*7. &

præ-

prætori indicabant; *Iul. Pollux. l. 8. Onomast.* Fatua à Fauno marito Latii rege virgis myrteis ad mortē usq; cæsa est, quod contra edictum clàm vini ollam biberat. *Arnob. 5. contr. gent.* imò *Pittac.* ebrios bis puniebat *Laert. in Pittac. Aristot. 3. Eth. 5. 2. polit. c. ult. 2. Rhet. ad Theod. cap. pen.* quia multiplicia committunt flagitia, offendunt naturam, seipsos & totam Remp. *Cas. l. 2. Sphær. politic.* Apud *Moscovitas* ebrii licet sacedotes fuerint hodie adhuc publicè verberātur, ut refert *Sigism. Baro in com. rer. Moscovit.* Clerici ebrietatis convicti non tantum judicantur excludendi ex cōmunione *c. episcop. d. 35.* sed & suspendendi ab officio *c. à crapula de vit. & honest. clericor.* Mitius tamen tractandi sunt illi qui ἄνδυ προαιρέσεως & rarissimè alacrius bibunt ab aliis invitati & incitati: cui sententiæ suffragantur JCti *V. l. perspiciendum 11. §. delinquitur ff. de pœn. l. omne delictum §. per vinum, ff. de re milit.*

milit.gl.in c.sane 15.q.1.Panorm.in c.1.col. 2.de maledict. Wesen.n.4.ff.de de injur.& ad l.Cornel.de sicar.n.24.Borcholt.de pact. c.3.n.15.& de V.O.cap.3.n.66. Gilhaus. tr.de injur.§ 6.num.12. Vultej.l.1.Iurispr. Rom.cap.45. qui & consulantur de discrimine ebrietatis & ebriositatis: De ebrietate Nohæ,an excusanda sit,lege, quæ ex patribus congessit *Perer.tom.2. comm.in gen.l.14.ad c.9.v.21.n.129.& seqq.* Et disputationem *Philonis de q. An omnis Ebrietas in vitio sit*, & omninò fugienda viro sapienti apud eund.*tom.4. ad cap.43.n.21.& seqq.* Conjunge *Thom. p.2.q.150.a.4.*

XLVIII.

An illicita libido certis posit frenari mediis?

QUáquam æqualis fermè fit commotio in ebrietate, ac in illicito amore, ut eleganter modulatur Poëta:

Nec

Nec Veneris, nec tu vini capiaris amore,
Uno namq; modo vina, Venusq; nocent:
Ut Venus enervat vires, sic copia vini,
Et tentat gressus debilitatq; pedes.
Multos cæcus amor cogit secreta fateri,
Arcanum demens detegit ebrietas,
Bellum sæpè parit ferus exitiale Cupido
Sæpè manus itidem Bachus ad arma vocat.
Perdidit horrendo Trojam Venus improba bello
At Lapithas bello perdis JACHE *gravi.*

Plus tamen adhuc virium obtinere videtur affectus vehemētissimus, & impetuosissimus amoris, cum rationem fermè totam liget, & mentem excæcet *Ioseph. Quercetan. diat. polyhist. sect. 1. cap. 5.* Hinc Venus ἀφροδίτης appellatur, q stultos, amētes & insanos faciat. quod vult versus *Aristophan.* ὕπνȣ τ' ἀπέγεσθαι καὶ τῶν ἀνοήτων πάντων: *Scalig exer. 277. sect. 4.* Eunuchos ab ejusmodi rebus abstinentes dictos putat, ἀπὸ τοῦ δεῖ νοῦν ἔχειν.

Nec

Nec mirum amatores ad amentiam redigi, quippe animus amantis in proprio corpore moritur, in alieno vivit. *Plat. ap. Lycost. in apophteg.* anima non est ubi animat, sed ubi amat, dicimus vulgariter, sed non ineleganter. Ubi sum, ibi non sum, ubi non sum, ibi est animus. *Plaut. in Cistell.* Expendamus paulisper & vires & effectus lascivi amoris, certe exempla miraberis. *Hercules* fortissimus ille monstrorum domitor amatorio *Omphales* veneficio infectus, armis abjectis colum tractavit. *Lucius Vitellius* scorti vilissimi saliva pro balsamo est usus. *Galeacius* dux Mantuæ Patavii ab amasia jussus, ut in profundum fluvium se conjiceret, admotis equo calcaribus rem statim dedit expeditã. *Quercetanus* habet plura. De philtris, quomodo multis non tantum furorem, sed etiam mortem intulerint, nihil hic dicam, tractat hac de re *Hippol. de Marsil. ad l. ejusdem §. adjectio, ff. ad leg. Cornel.*

Cornel. de Sicar. Illud repetam, dolendum esse, nostro tempore juventutem ita affectibus laxare frena, ut fermè amores de tenero meditetur ungui. *Horat. l. 3. od. 6.* In turpissimis habitū fuisse apud germanos veteres ante 20. ætat. annum uxorem novisse scribit, *Cæs. l. 6. de bell. gall. Bodin. de Repub. n. 507. p. 701.* imò nemini concessum fuisse uxorem ducere, nisi prius hostis caput amputatum ad regem pertulisset, assertor est *Strab. l. 15.* unde *Tacit. de mor. germ.* desumit causam proceritatis germanorum, quod nimirum sera sit apud illos Venus: pari modo de priscorum robore differens, arguit *Florent. Archiepisc. 2. par. sum. tit. 5. c. 1. v. 3.* relatus à *Tiraquell. ad l. 15. connub.* Quid verò hodiè? Adolescentuli vix à maternis mammis dimissi, de jaculis faculisque Veneris lepidos sermones cum fœmellis conserere norunt, ut ita malitia non tantum videatur supplere ætatem, quod JCtis in ore

in ore est ex *c. de illis de desp. impub. Carol. Ruin. vol. 1. cons. 203.* Sed etiam superare: adeoq; se non opus videtur ut tantoperè quidam mirentur puerum novem annorum cujus meminit, *gloss. in sum. 20. q. 1.* concubuisse cum nutrice, id quod *Gregor.* etiam confirmat, *l. 4. dial. c. 19.* cum in ultimâ mundi hujus senecta parum absit, ut non similia experiamur. Sed ubi sumus? Remedium monstrare debebamus, & acuimus adhuc morbum. Cæterum quia omnis amor fœdus plurimum obest, *Scaliger. exerc. 307. s. 9.* Ethicus ut medicus affectuum media ostendit, quibus adhibitis juvenes à vi & impetu furibundi amoris liberari possint, nos rem paucis expediemus. Primum, idemq; firmissimum, Veneris antidotum est, *fuga otii*, ut enim πολλὴν κακίαν ἐδίδαξεν ἡ ἀργία *Chrysost. hom. 14. in gen.* οὐδὲν τίκτει γὰρ ἐσθλὸν εἰκαῖα σχολή, *Sophocl. in Iphigen.* quæ verba ita expressit *Iust.* Im-

Imperat. in authent. de monach. col. 110. tit. 113. Mens inerti otio dedita haud sanè quicquam boni peperit: Ita otium ad Venerem præsertim allectat, scilicet

Quam Platanus rivo gaudet, quam populus undâ
Et quam limosa canna palustris humo
Tam Venus otia amat.

Idcircò *Draco Atheniens.* animadvertens innumeras malorum Iliadas ex desidia profluere, ut loquitur *Pardulph. Pratei. in comm. vet. Iurispr. ad l. 3.* legem sanxit de otiosis capite plectendis, quā etiam recitat *Plutarch. in Solon. & Bodin. de Repub. p. 839.* quod itidem fecit, *Amasis* Rex Ægyptii *Herod. l. 2. Diod. l. 1.* Tolle ergò matrē, & sustuleris filiam. Elegans hac de re exstat apologus apud *Lucian.* Venus ibi cupidinem filium gravissimè increpat, quod reliquos quidem deos omnes, Minervam verò, Musas & Dianam telis suis non læse-

læserit, qui respondet : Minerva sua gravitate me percellit & fugat, Diana insequitur veras ; & velocior me est, Musæ semper aliquid agunt, nec unquam inveniuntur otiosæ, ergò

Otia si tollas, periere cupidinis arcus
Contemptaq; jacent & sine luce faces.

II. Est *Evitatio occasionis*; Occasio enim facit furem *Leosth.* & homines in delictum trahit, *Cassiod. l. 1. variar. e.* 115. si socii Ulyssis apud Circen non divertissent, in porcos non fuissent conversi, si *Dina* non fuisset exspaciata, virginitatis flore non esset privata. *August. de vit. Cleric.* Quid impulit Davidem ad adulterium perpetrandum, 2. *Sam.* 11. *v.* 2. nisi incontinens aspectus; quia igitur aspectus in amore habet multum virium, ut exemplis *Theagenis & Chariclia* probat *Heliodor. in AEthiop. histor. p.* 278. age averte oculos ne videant vanitatem: Imitare *Cyrum* Regem Persarum, qui *Pandaam* fœminam formosissimam

simam in conspectum suum prodire noluit, ne forma ejus percelleretur. *Zonar. & Alex. M. qui Darii* uxorē, sororem & filias ne aspicere quidem voluit, regiè & egregiè inquiens: Mihi non cōmittendum, ut cum viros vicerim, à mulieribus vincar. *Liv. l. 7. decad. 3.* vel omninò si fieri potest evita loca illa in quibus libidinosa objecta possunt movere sensus. Luctam virginum nudarum cum juvenibus Lycurgi lege institutam. *Cæl. l. 7. cap. 26. Al. l. 2. c. 25. Sabellic. l. 2. Ennead.* vix sine illicitâ commotione spectaveris, quemadmodum ideò virgines illas ἀνδρομανεῖς vocatas, quod impudicâ corporum nuditate multos ad furorem turpis amoris adigerent ex *Euripid.* notat *Camer. cent. 2. hor. succ. cap. 41. p. 176.* Et quis non maximopere execraretur mixta balnea utriusque sexus, quæ sub *Heliogabolo* bipedum scelestissimo, ut illum rectè vocat *Camerar. cent. 1. c. 48. p. 216.* Romæ in

in usu fuere *AEl. Lamprid. in Helig.* & adhuc quibusdam in locis non sine detestandâ turpitudine tolerantur, cum jam dudum justissima Romuli lege fuerint interdicta, *Plutarch. in vit. Rom.* & tam ab *Imperat. Iustin. l. ult. C. de repud.* quam *Canonist. c. non oportuit d. 81.* severissimè damnata; imò *Hieron. ad Lat.* lavacra adultiorum virginum omninò improbat & addit eas semetipsas sine pudore aspectare non posse, quæ absque dubio causa fuit, ut *Lysidice* ne quidem in balneo subuculam exuere voluerit, est enim illud verissimum quod *Gyges* ait apud *Herod. l. 1.* Mulier exutâ tunicâ verecũdiam pariter exuit, ex quo fundamento disputat *Tiraquell. l. 4. connub.* iniquissimum fuisse postulatum *Francisci Sfortiæ* Ducis Mediolanensis, qui *Dorotheam* filiam Ludovici Marchionis Mantuæ filio suo *Galeatio* desponsatam à medicis voluit conspici, quam tamen petitionem justam fuisse adhuc

(cona

(conatu planè irrito) probare nititur. *Francisc. Aretin. consil.* 142. III. Est *moderatio victus*, in luxu, & mollitie vitia facile inveniunt locum, *Athen. l.* 12. *Dipnosoph. cap.* 19. *Victorin. l.* 31. *var. lect. cap.* 2. Frugalitati ergò stude, quæ *Fabium* & *Pisonem* à multis malis retraxit, si credimus *Plin. in paneg.* cujus etiam præclara exstant elogia in *AElian. l.* 3. *var. histor. Ath. d. l. & Gell. l.* 6. *cap.* 16. IV. Addo *orationem assiduam.* Dictum enim illud Salvatoris quotidiè in auribus nostris sonare debet: γρηγορεῖτε καὶ προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν, *Matth.* 26. *vers.* 41.

XLIX.

An pro alterius salute bibendum?

VEteres ad conciliãdam majorem lætitiam, ut eo plenius se ingurgitarent, magnis cornibus potare sunt soliti. *Pompon Lat. in vit. Valent.* Papyri, Bizantii, Argivi, Corinthii, Thraces

in usu fuere *AEl. Lamprid. in Helig.* & adhuc quibusdam in locis non sine detestandâ turpitudine tolerantur, cum jam dudum justissima Romuli lege fuerint interdicta, *Plutarch. in vit. Rom.* & tam ab *Imperat. Justin. l. ult. C. de repud.* quam *Canonist. c. nemo oportuit d. 81.* severissimè damnata; imò *Hieron. ad Laet.* lavacra adultiorum virginum omnino improbat & addit eas semetipsas sine pudore aspectare non posse, quæ absq; dubio causa fuit, ut *Lysidice* ne quidem in balneo subuculam exuere voluerit, est enim illud verissimum quod *Gyges* ait apud *Herod. l. 1.* Mulier exutâ tunicâ verecũdiam pariter exuit, ex quo fundamento disputat *Tiraquell. l. 4. connub.* iniquissimum fuisse postulatum *Francisci Sfortiæ* Ducis Mediolanensis, quo *Dorotheam* filiam Ludovici Marchionis Mantuæ filio suo *Galeatio* desponsatam à medicis voluit conspici, quam tamen petitionem justam fuisse adhuc

(cona-

(conatu planè irrito) probare nititur. *Francisc. Aretin. consil. 142.* III. Est *moderatio victus*, in luxu, & mollitie vitia facile inveniunt locum, *Athen. l. 12. Dipnosoph. cap. 19. Victorin. l. 31. var. lect. cap. 2.* Frugalitati ergò stude, quæ *Fabium* & *Pisonem* à multis malis retraxit, si credimus *Plin. in panæg.* cujus etiam præclara exstant elogia in *AElian. l. 3. var. histor. Ath. d. l. & Gell. l. 6. cap. 16.* IV. Addo *orationem assiduam.* Dictum enim illud salvatoris quotidiè in auribus nostris sonare debet: γρηγορεῖτε καὶ προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμὸν, *Matth. 26. vers. 41.*

XLIX.

An pro alterius salute bibendum?

Veteres ad conciliãdam majorem lætitiam, ut eo plenius se ingurgitarent, magnis cornibus potare sunt soliti. *Pompon Lat. in vit. Valent.* Papyri, Bizantii, Argivi, Corinthii, Thraces

in uſu fuere *AEl. Lamprid. in Helig.* & ad huc quibuſdam in locis non ſine deteſtandâ turpitudine tolerantur, cum jam dudum juſtiſſima Romuli lege fuerint interdicta, *Plutarch. in vit. Rom.* & tam ab *Imperat. Juſtin. l. ult. C. de repud.* quam *Canoniſt. c. non oportuit d. 81.* ſeveriſſimè damnata; imò *Hieron. ad Lat.* lavacra adultiorum virginum omninò improbat & addit eas ſemetipſas ſine pudore aſpectare non poſſe, quæ abſq; dubio cauſa fuit, ut *Lyſidice* ne quidem in balneo ſubuculam exuere voluerit, eſt enim illud veriſſimum quod *Gyges* ait apud *Herod. l. 1.* Mulier exutâ tunicâ verecũdiam pariter exuit, ex quo fundamento diſputat *Tiraquell. l. 4. connub.* iniquiſſimum fuiſſe poſtulatum *Franciſci Sfortiæ* Ducis Mediolanenſis, quo *Dorotheam* filiam Ludovici Marchionis Mantuæ filio ſuo *Galeatio* deſponſatam à medicis voluit conſpici, quam tamen petitionem juſtam fuiſſe adhuc

(cona-

(conatu planè irrito) probare nititur. *Francisc. Aretin. consil.* 142. III. Est *moderatio victus*, in luxu, & mollitie vitia facile inveniunt locum, *Athen.l.*12.*Dipnosoph.cap.*19. *Victorin.l.*31.*var.lect.cap.*2. Frugalitati ergò stude, quæ *Fabium* & *Pisonem* à multis malis retraxit, si crédimus *Plin.in panæg.* cujus etiam præclara exstant elogia in *Ælian.l.*3.*var. histor. Ath.d.l.* & *Gell.l.*6.*cap.*16. IV. Addo *orationem assiduam*. Dictum enim illud salvatoris quotidiè in auribus nostris sonare debet: γρηγορεῖτε καὶ προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν, *Matth.*26. *vers.*41.

XLIX.

An pro alterius salute bibendum?

VEteres ad conciliãdam majorem lætitiam, ut eo plenius se ingurgitarent, magnis cornibus potare sunt soliti. *Pompon Lat. in vit. Valent.* Papyri, Bizantii, Argivi, Corinthii, Thraces

 hospi-

hospites suos ingentibus poculis excipere, & ad vomitus usq; bibere cõsueverunt, ut scribit *Aelian.l.3.c.13.14.15.*& exinde *Tolos.l.39.syntagm.c.8.n.1.* Qui mos ô utinam cum superiori ætate simul defluxisset, sed eheu nescio cujus genii ductu idem ad germanos etiam translatus est, quod de Frisiis in specie testatur, *Cornel. Kemp. in descr. Fris.c.*20. Nullam excipio provinciam, gyra oculos quocunq; velis, & vide nũ non inveneris quibus dici possit eos plus bibere, quam sit ire, quod de Parthis quodam jactatum *Eras. in adag.* & modum in bibendo ignorare id quod Joni Chio poëtæ objectum ab *AElian.lib* 1.*var.hist.& Athen.lib.*10.*c.*12. Imperator Turcic. inter causas alias ob quas Germanorum arma non extimescere, illam etiã posuit: Quod Germani sint heluones & potatores. *Avent. de reb. Turcic Pogg. in l. epist. p.*118. Germanos appellat vasa vinaria ad pastum & som

nun

num nata, ceu refert *Waremun. ab Erenb. med pro fœd. c. 2. n. 182.* Ita hodiè cõqueri cogimur cum *Scipion. & Senec. e. 57.* vera rerũ periisse nomina, ad nauseam & ructus usq; potare, virtutis & comitatis, moderatè bibere inhumanitatis, & rusticitatis esse judicatur, & ad id eo commodius obtinẽdum dulcissimum sanitatis nomen solet adhiberi, pro cujus stabilitate nescio, quæ non ingentia cornua sunt exhaurienda, ita nimirum didicerunt bibuli *parlare a piacenza*, ut ait *Ital.* sive quod idem, sed *Basil.* est ψυχαγωγίας ἕνεκα λεγομένων. Ast est melle litus gladius *Marcell. lib. 23.* Pro alterius salute bibendo nostram perdimus, & vinum sorbendo ipsi absorbemur. *August de pœnitent.* Quid tuum potare facit ad alterius sanitatem: Num ex tuâ intemperie alterius nascetur incolumitas? *οὐ πείσεις, οὐδ' ἂν πείσῃς Homer.* appositè *Melissus:*

non sint sequenda, *l.1.in pr.ff. ad Maced.* & quod non exemplis sed legibus sit judicandum, *vulg.l.nemo 13.C.de sentent. & interloc.omn.jud.* & laudamus convivia ista quæ *Agapæ* dicebantur, *Epist. Jud. vers.12.c.convivia d.44.c.si quis Agapas,d. 42.c.si quis despicit excons. Gangrens.Greg. l.2. Registr.indict.10.epist.37.* in quibus comeditur quantũ ad famem valet depellendam, tantum bibitur quantum satis est pudicis & castis, *Tertull. in apol. c.39.* illamq; licentiam magnificimus: *Quâ bibit arbitrio pocula quisq; suo,* quæ in *Ahasveri* convivio concedebatur, *Esth. 1.v.8.*

L.

Num vita temperantiâ & bonâ diatâ possit prolongari?

QUando longævitatẽ Patriarcharum ex sacris cognoscimus literis, ratio humana se continere nequit, quin pro curiositate sua de

ejus rei causis inquirere cepter. In eo verò turpiter hallucinata est, quod deliravit, non fuisse tales annos quales sunt nostri, sed unum eorum vix fuisse menstruũ spacium, quæ sententia infinita secum trahit absurda, ut cuilibet absque longiore deductione patet. *Benedict. Perer. tom. 1. disp. in gen. l. 7. ad c. 5. q. 3. n. 107. & seqq.* Septem enumerat rationes tam longævæ vitæ. I. Est bonitas constitutionis. II. Sobrietas. III. Alimenti præstantia. IV. Virtutum in herbis scientia. V. Cœlorum influentia. VI. Generis humani multiplicatio. VII. Artium inventio. Istas rationes omnes ad vivum resecare nobis jam non est animus, sufficit quod sobrietas, sive temperantia, de qua potissimum hic agimus, inter illas recenseatur. Disputatum autem est hactenus in philosophorum & medicorum scholis, quam diu homo vivere præsumatur. Ultra 100. an. hominem non posse

vive-

vivere arbitrantur Ægyptii, ut recitat *Censorin. l. de natur. di. Rom. & Plin. l. 7. c. 49.* Cujus opinionis ratio ridicula videtur Pererio l. d. quippe cor humanũ fingitur crescere duabus drachmis in singulos annos usq; ad an. 50. & postmodum reciprocè decrescere, *Ioseph l. 1 antiq. c. 3.* quosdam ad quingentos & sexcentos annos vixisse tradit. *Plin lib. 7. c. 49.* certum annum vix audet definire, *Trebell. Poll.* ex Mathematicorum applausu numerat 120. *in vit. Claud. Cæsar. Camer. cent. 1. op. succ. c. 12. circ. fi.* 80. annos nuncupat ex 90. Psal. in quam sententiam etiam inclinat *Gilken. ad l. fin. C. de SS. Eccl. n.* 10. Sed jam ad quæstionem. Posse autem vitam hominis justâ observatâ diætâ & temperanti victu cõservari & prolongari, ita liquet: Vita consistit in calido & humido *Scaliger exerc.* 184. *s.* 4. *Gal. de lon. & brev. vit. Ranzov. de conserv. valetud.* Quæcunq; ergò temperaturam calidi & humidi

turbant ac debilitant, illa de vitæ filo aliquid abſcindunt: è contrario igitur quæ ad eam conſervandam plurimum faciunt, telam vitæ prolongabũt: Hoc nimirum eſt commodum illud quod profluit ex temperanti vitâ & optimâ diætâ. Hæc ad amuſſim cum ſacra pagina congruunt, *Eccl.c.37.v.ult.* expreſsè dicitur, propter crapulam multos obiiſſe, illi ergò diutius vivere potuiſſent, ſi temperantius vixiſſent, intemperanter autem vivendo obitum maturarunt. Huc refero verſus elegantulos *Aloy. Luiſin.l.3.*

Miraris ſubitò Franciſcum funere raptum.
Crede mihi ancipiti plus ferit enſe, gula.

Et ad quid medicorum conducit ſciẽtia: Si illi per curam ſuam nihil omninò poſſunt obtinere in patiente, quod ad ſanitatẽ recuperãdam faciat. Quod *Galenus* 170 ann. attigit, & ſine omni morbo ſolo ſenectutis maraſmo placidè obiit, nonne temperatiſſimæ ejus vitæ

vitæ aſcribendum? ſedula corporis cura fecit, ut *Xenophilus* Muſicus 105. annos impleverit. *Plin. l. 17. c. 50.* Faceſſant ergò ſtoica Calvinianorum, (qui veterum opinionum immortuas reliquias fovere ſunt aggreſſi, ut antiquatos errores novis obruerent inſaniis, *Scaliger. exer. 158 ſ. 5.*) de fatali vitæ humanæ termino paradoxa, Chriſtianorum aſſenſu indigna *Thom. 2. contr. gent. Coraſ ad l. 1. verb. fatalitatem C. de jur. emphyt.* quibus brevitatis amore ducti opponimus exemplum Paul. & cor. qui cum ipſo navigabant, *Act. 27. v. 31.* & Regis Hiskiæ 2. *Regum* 20. *Eſa.* 38. Vide *Dn. D. Horſt de ead. q lib. 2. exerc. 4. q. 1. & Barth. Muſc. in auctar.* ante omnia *Hun. de provident. Cæl. Rodigin. l. 4. lect. antiq. cap. 17. Galen. l. 6. de ſanitat. tuend. Laur. in anat. c. 3. q. 4. Ranz. loc. all.*

LI.

An liberalitas conſiſtat in accipiendo?

JAM cùm *Philosopho* nostro *ad 4. Eth. lib.* accedimus, ubi prima fronte liberalitas est à nobis excipiẽda. Hæc ita nominatur, quod homine libero, & ingenio digna sit, nosque à servitute divitiarum & opum vindicet; & accipitur. I. *Latè* prout magnificentiam etiam sub se comprehendit, quo sensu *Francisc. Patric.* Liberalitatem vocat ornamentum principis *l. 3. de Reg.* §. 1. II. *Strictè* prout à Magnificentiâ differt & hic tum etiam, 1. *M. M. c.* 24. 3. *Eud.* 4. 1. *Rhet. ad Theod. c.* 9. definitur μεσότης περὶ τὰ χρήματα unde patet τὰ χρήματα hujus virtutis esse objectum, quæ quâ ratione hic intelligantur explicat, *Arist. h. l. 2. polit.* 3. & 2. 3. *Eud.* 4. nempè ut eorum appellatione ea omnia veniunt, ὅσων ἡ ἀξία νομίσματι μετρεῖται, qualia sunt: agri, metalla, pecora, domus. Quia verò & in δόσει & in λήψει hæc virtus à Philosopho reponitur, jam videndum num in λήψει, sive accipiendo firmam, & cõmo-

mo-

modam impetret ſedem: ubi diſtinctione res erit expedienda, nempè liberalitatem quidem in accipiendo etiam exerceri, in quãtum diſcretionem adhibet liberalis unde ſit aliquid accipiendum & unde non; & quatenus nó αἰτητικὸν nec ληπτικὸν, ſed προετικὸν ſe præbet: Principaliſſimè verò & πρώτως eandem occupari in δόσει cum actio ſit præſtantior paſſione, honeſtius & pulcrius ſit dare quam accipere, cum dans plus laudis mereatur, quam accipiens, & deniq; difficilius ſit dare quam accipere, quæ virtutis requiſita communiter à Philoſ. numerantur, ut videre eſt ex 4. *Ethic.* 1. 8. *Eth.* 13. 2. *Eth.* 3. & *Cic.* 3. *de finib.*

LII.

An omnis dator ſit liberalis?

NON certè. Sunt qui ad favorem captandum, & inflectendum jus dona afferunt, ſieti illo *Ovidiano* 2. *de art. amand.*

Munera crede mihi placāt hominesq; deosq;,
Placatur donis Iupiter ipse datis.

Sunt qui per donaria ad honores & dignitates Magistratuum aspirare conãtur, ut proditum est de *Tyberio Gracho*, qui populo in maximâ annonæ charitate frumentum gratis distribuit, ut ita vota ac suffragia totius civitatis coëmeret *Magir.4.Eth,1.* Sunt qui propter usuram, & majus quoddam lucrum pecunias expendunt. Sunt deniq; qui erogant quidem, sed cum tædio & planè inviti. Hi omnes longissimè, latissimeq; à liberalitatis tramite exorbitant. Meminisse debebant jus non esse venale, ut munus offerenti respondit *Polycrates*, *Crinit. de honest. discipl.* quippe vilia duntaxat pretio æstimantur, *l.1. §. 5.ff. de extraor. cogn.* & dignitatem veram non opibus, sed virtute acquiri *Host. in c.3. de preb.* tum turpissimum esse lucro inhiare *Appian. Alex. l.1. de bell. civ.* Denique liberalitatem adinstar reliquarum virtu-

virtutum προαίρεσιν requirere firmam &in dando alacritatem. Ex quo principio ICti disputant donationem solo perfici consensu, *arg. l. nec ignoramus C. de donat. l. hoc jure, §. non potest. l. patronus & ibi Godofr. ff. eod. V. Paul. 5. sent. Gail. 2. observ. 39. Obrecht. in disp. de donat. Treutl. vol. 2. disput. 19. Donel. l. 2. C. de evict.* Qui ergò veram liberalitatis laudem aucupatur finem τῆς δόσεως sibi nullum proponat alium quam τὸ καλὸν quod supra omnes virtutes effunditur 3. *Eth.* 5. 4. *Eth.* 2. 1. *M. M. c.* 1. *Cic.* 3. *de finib.* Det μετρίως, & ὀρθῶς habita ratione personarum: Neque enim dandum omnibus promiscuè, sed illis quibus virtutis p̄mium debetur. 9. *Ethic.* 8. *Cic.* 3. *off.* Qui vicissitudine 9. *Eth.* 3. vinculo conversationis politicæ *ibid.* vel officiis 8. *Eth.* 13. nobis sunt devincti. Det ἡδέως καὶ ἀλύπως, ἱλαρὸν γὰρ δότην ἀγαπᾷ ὁ Θεὸς *Eccles.* 35. *v.* 15. 2. *Cor.* 9. *v.* 7. Det cito

Chi tosto da

Due volte da, inquiunt *Itali*, & rursum
Non sa donare
Chi tarda a dare
ὠκεῖαι χάριτες γλυκερώτεραι, ἢν δὲ βρα-
δύνῃ
πᾶσα χάρις κενεὴ, μὴ δ' λέγοιτο χάρις
Lucian. 1. Anthol.
Si benè quid facias, facias citò: nam citò fa-
ctum
Gratum erit, ingratũ gratia tarda facit.

Vertente *Auson.* nempè hoc est, quod *Senec.* dicit: Ingratum est beneficium quod diu inter manus dantis hæsit, 2. *de benef. c. 1.* Ita tamen det ne δόσις aliis fiat ἄνεσις, & sibi θλῖψις 2. *Cor.* 8. *vers.* 13. *Prov* 5. *v.* 16. Vide *Patrit. de regno l. 2. & Cic. 2. offic. 2. Verrin.*

LIII.

An Magistratus, sive judex debeat accipere munera?

UNo verbo rem expediemus: Negamus. Vehementer improbus mihi

mihi sit ille qui cum *Stratocle & Deomastida* ad Reip. gubernationem contendit tanquam ad auream messem, *Plutarch. in lib. de gerend. Republ.* Magistratus munerum petax non potest suspicionem effugere, quin corruptus credatur, χρυσοῦ λαλοῦντος, πᾶς ἀπρακτεῖται λόγος Græc. *parœm.* *Quando l'oro parla, la lingua non ha forza.* *Ital.* alter ergò litigantium, qui ad dandum emortuas habet manus, causa cadet: Non abs re munera vocantur prævaricatio veritatis in *c. qui rectè* 11. *q.* 3. excecant enim oculos *Deut.* 16. *vers.* 19. & pervertunt justitiam, scilicet:

Malè verum examinat omnis
Corruptus judex. Horat. l. 2. od. 2.

Cujus rei exemplum in Joële & Abiâ filiis Samuelis nobis ostenditur, 1. *Sam.* 7. *vers.* 3. Ideò in lege divina severissimè sub comminatione gravissimarũ pœnarũ judicibus munera interdicebantur, & *Athenienses* legatis etiam legem tulo-

tulerunt, ne munera acciperēt, *Xenoph. l.7. rer. grac.* imò in *lege Cincia* cavetur: Ne quis ob causam orandam domum aliquod acciperet, *Tacit. l. 11. annal. Liv. l. 34. Cic. 1. ad Attic. Dio. l. 54. Vide Thom. p. 2. q. 31. a. 4.* cujus rei rationem reddit *Alberic. Gentil. l. 3. de legat. 13.* Quod advocatus muneribus corruptus, privatum potius, quam publicum commodum sit spectaturus, contra tenorem juris *c. licet quibusdam §. illa semper extr. de reg. & transf. ad relig. Auth. res qua in fin. C. comm. de leg. adjunge c. 11. vers. insuper de Rescript. in sext. Hermol. Barbar. de Republ. Venet. Jas. in l. non dubium C. de testib. Val. Maxim. l. 4 de abstin. c 3. Hippol. de Marsil. prax. crim. lov. in Icon.* Et adhuc hodiè viget consuetudo in Saxon. ex constit. *Electoris Maurit.* ut aspirantes ad judicia provincialia juramentum præstent, se repudiato & spreto omni munere pronunciaturos. Simile quippiam in *constit. Hispanic.* contineri asserit *Gundis-*

salv.

lv. in tr. de haeretic. Peropus ſanè eſſet hodiè, ut jus dicentibus ſimulacrum juſtitiæ ante oculos poneretur, quæ pingebatur olim abſq; manibus. *Diod.* 1. ut diſcerent, non Midæ manum ſed Ariſtidis animum ad judicium afferendum: Si ad ſimulacrum illud ex *Poliphil. hieroglyph.* adderetur arca repleta auro, in cujus una parte anguis, altera canis collocetur, res eſſet adhuc planior, & forſan efficacior ad obliterandam vocem illam:

Quis poſſet (reminiſcere)
Armatis tot reſiſtere
Illorum non in gratiam
Limare juris regulam.

Barth. Ringwald. Sed hæc ſunt odioſa.

LIV.

An avaritia deterior prodigalitate?

DUo ſunt, quibus cum liberalitate lis perpetua: ἀσωτία ἡ ἐν ὑπερβάλλει, ἐν δὲ λείπει ἐλλειπὴ 1. Eth. 4. 1.

M.M.

turbant ac debilitant, illa de vitæ filo aliquid abſcindunt: è contrario igitur quæ ad eam conſervandam plurimum faciunt, telam vitæ prolongabũt: Hoc nimirum eſt commodum illud quod profluit ex temperanti vitâ & optimâ diætâ. Hæc ad amuſſim cum ſacra pagina congruunt, *Eccl.c.37.v.ult.* expreſsè dicitur, propter crapulam multos obiiſſe, illi ergò diutius vivere potuiſſent, ſi temperantius vixiſſent, intemperanter autem vivendo obitum maturarunt. Huc refero verſus elegantulos *Aloy. Luiſin. l.3.*

Miraris ſubitò Franciſcum funere raptum.
Crede mihi ancipiti plus ferit enſe, gula.

Et ad quid medicorum conducit ſciẽtia: Si illi per curam ſuam nihil omninò poſſunt obtinere in patiente, quod ad ſanitatẽ recuperãdam faciat. Quod *Galenus* 170 ann. attigit, & ſine omni morbo ſolo ſenectutis maraſmo placidè obiit, nonne temperatiſſimæ ejus

vitæ

vitæ adscribendum? sedula corporis cura fecit, ut *Xenophilus* Musicus 105. annos impleverit. *Plin.l.17.c.50.* Facessant ergò stoica Calvinianorum, (qui veterum opinionum immortuas reliquias fovere sunt aggressi, ut antiquatos errores novis obruerent insaniis, *Scaliger. exer.158 f.5.*) de fatali vitæ humanæ termino paradoxa, Christianorum assensu indigna *Thom.2.contr.gent.Coras ad l. 1. verb. fatalitatem C.de jur.emphyt.* quibus brevitatis amore ducti opponimus exemplum Paul. & eor. qui cum ipso navigabant, *Act.27.v.31.* & Regis Hiskiæ 2. *Regum* 20. *Esa.*38. Vide *Dn.D. Horst.de ead.q lib.2. exerc.4.q.1. & Barth. Musc. in auctar.* ante omnia *Hun. de provident.Cœl. Rodigin.l.4.lect.antiq.cap.17. Galen.l 6.de sanitat.tuend.Laur.in anat.c. 3.q.4.Ranz.loc.all.*

LI.

An liberalitas consistat in accipiendo?

JAM cùm *Philosopho* nostro *ad 4. Eth. lib.* accedimus, ubi prima fronte liberalitas est à nobis excipiẽda. Hæc ita nominatur, quod homine libero, & ingenio digna sit, nosque à servitute divitiarum & opum vindicet; & accipitur. I. *Latè* prout magnificentiam etiam sub se comprehendit, quo sensu *Francisc. Patric.* Liberalitatem vocat ornamentum principis *l. 3. de Reg.* §. 1. II. *Strictè* prout à Magnificentiâ differt & hic tum etiam, *1. M. M. c. 24. 3. Eud. 4. 1. Rhet. ad Theod. c. 9.* definitur μεσότης περὶ τὰ χρήματα unde patet τὰ χρήματα hujus virtutis esse objectum, quæ quâ ratione hic intelligantur explicat, *Arist.lib. l. 2. polit. 3. & 2. 3. Eud. 4.* nempè ut eorum appellatione ea omnia veniunt, ὅσων ἡ ἀξία νομίσματι μετρεῖται, qualia sunt: agri, metalla, pecora, domus. Quia verò & in δόσει & in λήψει hæc virtus à Philosopho reponitur, jam videndum num in λήψει, sive accipiendo firmam, & cõmo-

mo-

modam impetret ſedem: ubi diſtinctione res erit expedienda, nempè liberalitatem quidem in accipiendo etiam exerceri, in quãtum diſcretionem adhibet liberalis unde ſit aliquid accipiendum & unde non; & quatenus nõ *αἰτητικὸν* nec *ληπτικὸν*, ſed *προετικὸν* ſe præbet: Principaliſſimè verò & *πρώτως* eandem occupari in *δόσει* cum actio ſit præſtantior paſſione, honeſtius & pulcrius ſit dare quam accipere, cum dans plus laudis mereatur, quam accipiens, & deniq; difficilius ſit dare quam accipere, quæ virtutis requiſita communiter à Philoſ. numerantur, ut videre eſt ex 4. *Ethic.1.8.Eth.13.2.Eth.3.& Cic.3.de finib.*

LII.

An omnis dator ſit liberalis?

NON certè. Sunt qui ad favorem captandum, & inflectendum jus dona afferunt, freti illo *Ovidiano 2. de Art. amand.*

*Munera crede mihi placãt homines*q*; deos*q*;,*
Placatur donis Iupiter ipse datis.
Sunt qui per donaria ad honores & dignitates Magistratuum aspirare conãtur, ut proditum est de *Tyberio Gracho*, qui populo in maximâ annonæ charitate frumentum gratis distribuit, ut ita vota ac suffragia totius civitatis coëmeret *Magir.4.Eth.1.* Sunt qui propter usuram, & majus quoddam lucrum pecunias expendunt. Sunt deniq; qui erogant quidem, sed cum tædio & planè inviti. Hi omnes longissimè, latissimeq; à liberalitatis tramite exorbitant. Meminisse debebant jus non esse venale, ut munus offerenti respondit *Polycrates*, *Crinit. de honest. discipl.* quippe vilia duntaxat pretio æstimantur, *l.1. §. 5.ff.de extraor.cogn.* & dignitatem veram non opibus, sed virtute acquiri *Host.in c.3.de præb.* tum turpissimum esse lucro inhiare *Appian. Alex.l.1.de bell.civ.* Denique liberalitatem adinstar reliquarum
virtu-

virtutum προαίρεσιν requirere firmam & in dando alacritatem. Ex quo principio ICti disputant donationem solo perfici consensu, *arg. l. nec ignoramus C. de donat. l. hoc jure, §. non potest. l. patronus & ibi Godofr. ff. eod. V. Paul. 5. sent. Gail. 2. observ. 39. Obrecht. in disp. de donat. Treutl. vol. 2. disput. 19. Donel. l. 2. C. de evict.* Qui ergò veram liberalitatis laudem aucupatur finem τῆς δόσεως sibi nullum proponat alium quam τὸ καλὸν quod supra omnes virtutes effunditur 3. *Eth.* 3. 4. *Eth.* 2. 1. *M. M. c.* 1. *Cic.* 3. *de finib.* Det μετρίως, & ὀρθῶς habita ratione personarum: Neque enim dandum omnibus promiscuè, sed illis quibus virtutis p̄mium debetur. 9. *Ethic.* 8. *Cic.* 3. *off.* Qui vicissitudine 9. *Eth.* 3. vinculo conversationis politicæ *ibid.* vel officiis 8. *Eth.* 13. nobis sunt devincti. Det ἡδέως καὶ ἀλύπως, ἱλαρὸν γὰρ δότην ἀγαπᾷ ὁ Θεὸς *Eccles.* 35. *v.* 15. 2. *Cor.* 9. *v.* 7. Det cito

Chi tosto da

Due volte da, inquiunt *Itali*, & rursum
Non sa donare
Chi tarda a dare

ὠκεῖαι χάριτες γλυκερώτεραι, ἢν δὲ βραδύνῃ
πᾶσα χάρις κενεὴ, μὴ δὲ λέγοιτο χάρις
Lucian. 1. Anthol.

Si benè quid facias, facias citò: nam citò factum
Gratum erit, ingratũ gratia tarda facit.

Vertente *Auson.* nempè hoc est, quod *Senec.* dicit: Ingratum est beneficium quod diu inter manus dantis hæsit, 2. *de benef. c.* 1. Ita tamen det ne *δόσις* aliis fiat *ἄνεσις*, & sibi *θλῖψις* 2. *Cor.* 8. *vers.* 13. *Prov* 5. *v.* 16. Vide *Patrit. de regno l.* 2. *&* *Cic.* 2. *offic.* 2. *Verrin.*

LIII.

An Magistratus, sive judex debeat accipere munera?

UNo verbo rem expediemus: Negamus. Vehementer improbus mihi

mihi sit ille qui cum *Stratocle & Deomastida* ad Reip. gubernationem contendit tanquam ad auream messem, *Plutarch. in lib. de gerend. Republ.* Magistratus munerum petax non potest suspicionem effugere, quin corruptus credatur, χρυσῶ λαλοῦντ@, πᾶς ἀπρακτεῖται λόγ@ Græc. *parem: Quando l'oro parlà, la langua non ha forza. Ital.* alter ergò litigantium, qui ad dandum emortuas habet manus, causa cadet: Non abs re munera vocantur prævaricatio veritatis in *c. qui rectè* 11. *q.* 3. excecant enim oculos *Deut.* 16. *vers.* 19. & pervertunt justitiam, scilicet:

Malè verum examinat omnis
Corruptus judex. Horat. l. 2. *od.* 2.

Cujus rei exemplum in Joële & Abiâ filiis Samuelis nobis ostenditur, 1. *Sam.* 7. *vers.* 3. Ideò in lege divina servissimè sub comminatione gravissimarũ pœnarũ judicibus munera interdicebantur, & *Athenienses* legatis etiam legem tule-

salv. in tr. de haretic. Peropus sanè esset hodiè, ut jus dicentibus simulacrum justitiæ ante oculos poneretur, quæ pingebatur olim absq; manibus. *Diod. l.1.* ut discerent, non Midæ manum, sed Aristidis animum ad judicium afferẽdum: Si ád simulacrum illud ex *Poliphil. hieroglyph.* adderetur arca repleta auro, in cujus una parte anguis, altera canis collocetur, res esset adhuc planior, & forsan efficacior ad obliterandam vocem illam:

Quis posset (reminiscere)
Armatis tot resistere
Illorum non in gratiam
Limare juris regulam.

Barth. Ringwald. Sed hæc sunt odiosa.

LIV.

An avaritia deterior prodigalitate?

DUo sunt; quibus cum liberalitate lis perpetua: ἀζωτία ἡ ἐν προΐεζει ὑπερβάλλει, ἐν δὲ λήψει ἐλλείπει 1. Eth 4 1.

M.M.

M.M.24. & *ἀνελευθερία, φειδωλία, αἰσχροκερδία* uno nomine *avaritia*, quæ in accipiendo nescit modum. Utrum ex istis vitiis deterius? posterius certè. Rationes sunt obviæ & tritissimæ. I. Est vitium omninò insanabile, cum ætate crescit, & quo magis protrahitur vita, eo magis se exerit, ut rectè de avaris scripserit *Cicero*: Quo minus illis temporibus restat ad mortē, eo plus quærunt viatici: aliter sese res habet in prodigo, qui adhuc ad frugem redire potest, exemplum habes *Luc.* 15. II. Est vitium pluribus nocens quam prodigalitas, cum invidia conjunctum est. Sed à prodigo non rarò egeni etiam adjuvantur. Horrendis passim avaritia pingitur epithetis, omnis improbitatis mater, & metropolis nūcupatur à *Bion. ap Stob. serm.* 10. cum quo convenit illud *Ital. L'avarizia è scuola d'ogni vizio.* & *Phocyl.* *ἡ φιλοχρημοσύνη μήτηρ κακότητος ἁπάσης*, quæ omnia complectitur

itur *Div. Paul. inquiens.* ῥίζα πάντων τῶν κα-κῶν ἐστὶν ἡ φιλαργυρία, 1. *Tim.* 6.10. Con-iunge *Lev.* 12.18. *Esa.* 5 8. *Ier.* 6.13. *Amos.* .4. *Hab.* 2.9. *Mich.* 2.10. *Matt.* 6.19. *Mar.* .36. 1. *Cor.* 6.10. *Heb.* 13.5. *Phil.* 4.11. *Col.* .5. Si causam hic quæreremus à vul-go quare *Clericos & Sacerdotes* tritissimâ voce nominet avaros, imitatum illud *Soph. ex Antig.* τὸ μαντικὸν πᾶν φιλάργυρον γένος, vix inveniret, quod responde-ret. Sed enim illâ avaritiæ notam mu-lieribus præsertim video inuri, qua-rum genus avarissimum appellat, *gl. in* § *quoniam infirmas in verb. maximè auth. de nupt. Tiraq. de retract. convent. in præfat. num.* 55.

LV.

An Vsura toleranda?

HEBRÆIS Neschek à mordendo, Naschah à premendo appellan-tur, quod mordeant & premant debi-torem Græcè τόκος quod cum magno dolore

dolore solvantur. Damnantur passim: loca *Exod.22.25.Deut.23.19. Ps.15.5.Proverb.22.16. Ier.5.26. Ezech.18.8. Luc.6.34.&c.* nota sunt; Fœnus animæ funus vocabat laudatiss. Imperat. Alphonsus *Panorm.de dict. & fact. Alphons.* quid est fœnerari nisi hominem occidere *Cic. 2.offic Luther.* usurarios ait aspiciendos tanquam incarnatos diabolos *in homil. magn de usur. Lycurgus* ex sparta, *Cato* ex Sicilia usurarios expulit, *AElian.l.4. Agis* Atheniens. tabulas usurarias in publico foro concremavit, quo vix clarius lumen se unquam conspexisse dixit Agesilaus *Al. ab. Al.l.1. genial. dier.7.* Quin usuræ ipsi pecuniarum naturæ contrariantur, quippe nummus res est per se sterilis *Aristotel. 1. Politic. 7.* Et quomodo belluam ἀργυροτόκον (ita *Suid.ex Aristoph.* insignit usuras) defendemus? jure divino usuras planè, penitusque esse prohibitas, cum *Thom.2.2. ast.q.76.Lyr.in 22.Matth.* pulcre probat

Dn.

Dn.Chemnit.p.2.loc.Theol.p.(mihi) 430. *& seqq.* Earum fibras esse amputandas tradit, *Bodin.5. de Rep.c.2. Marc.Cat.* furem dupli, fœneratorē quadrupli condemnat *in pr.l. de re rust.* Usurariis indicitur pœna infamiæ *leg. improbum fœnus C.ex quib.caus.infam. irroget, & c. infames 3.q.7 §.porrò.* & negatur locus honestæ sepulturæ, *Covarruv.l.3.var.resol.p.340. col.2.* Clericus usurarius deponitur ab officio cum infamiâ. *Raven.c.1. de usur. Alex.Imol.cons.77. in pr.l.1.* Hæreticus declaratur qui pertinaciter dixerit usuras esse licitas *Alphons. de castr.l.de hæresib.c.ult.* In quem sensum vide multa eruditè congesta à *Guliel.Perald.Episcop. Lugd. in sum. de vit. & virtut. tom.2.tr. de avarit.c.1.* Sed mundus vix subsistet absq; usuris *Pract. Ferrar.p.379.* & jure pandectarum usuræ conceduntur, *leg. placuit, ff.de usur. item jure C. l.eos C. de usur.* Conjunge *l.75.§.6 ff. de V.O. l.13 ff. de pign. Gail.2.observ.6.* Sed hac de re alii pro-

lii prolixius. Mihi placet consilium *D. AEgidii Hun.* nup. *Witteberg.* seorsim excusum, quo cum facit *censur. facult. Iuridic. in Acad. Tübing.* secuta *Molin. tr. de usur. n.86.* Census annuos odioso usurarum nomine perperam damnari idem tradit *Hun. sup. 8. c. 1. Cor.* Quomodo Deus usuras permiserit, *Vid. ap. Osiandr. sup. Deut. 23. & Didac. Covarruv. all. l. 3. var. resol. c. 1. p. 326.*

LVI.

An plebejus posit esse magnificus?

HActenus vidimus virtutem in minoribus sumptibus erogandis occupatam, jam sequitur illa quæ in magnis expensis consistit μεγαλοπρέπεια sive magnificentia appellata. Illa est virtus à magnis ad magna & ideò regibus ac principibus, adeoque spectatissimis hujus mundi competit dyn-stis, non plebeis qui tantis sumptibus non sunt instructi, nec etiamsi pecuniis instructi

forent,

forent, elogium tam sublimis virtutis demereri possent, ob admixtas sordes *Patrit. de reg. l. 3.* Præterea plebei verum divitiarum usum nesciunt, ut inquit. *Chremyl. apud Aristoph. in Plutarch.* unde quondam lege *Liciniæ* an. 610 ab urbe cond. latâ prohibitum fuit, *ne quis civium possideret ultra 50 jugera Flor. epit. 8.* quam postea Sempronius Grachus instauravit, *Plutarch. in Grach.* Paucis: plebei vix erogabunt magnos sumptus propter finem alium, quam solam ostentationem & jactantiam Cæterum magnificus sumptus facit ἐπιστήμων 4. *Eth. 7.* τοῦ καλοῦ ἕνεκα 1. *M. M c. 1.* ἡδέως καὶ προετικῶς; οἰκεφολογία enim ista quæ sumptus præcise ad calculum revocat est τῆς μικροπρεπείας. Exempla Magnificentiæ in historic. occurrunt plurima. *Alex. Mag.* pro historia animalium *Aristoteli* octingenta talenta donavit, quæ in nostrâ monetâ faciunt millia quadraginta octoginta coronatorum aureo-

reorum. De *Ludov II. Reg. Gall. Comineus* ſcribit, quod medico ſingulis menſibus ſtipendium cõſtituerit decem aureorum millia, ſcilicet tunc verè dici potuit: *Dat Galenus opes. Lyſander* Poëtæ *Antilocho* ob pauculos verſus pileum argento implevit: Si hodiè hoc fieret Muſæ tot ſibilis non exponerentur, ſed vel quilibet impenſiſſimè laboraret, ut poſſet multa ſubſellia verſu frangere, ut ille dicebat: Sed πόλλοι ποτ' ἦσαν ἀλκιμοι Μιλήσιοι. *Ariſt. in Plut. Angel. Polit. miſcell. c.* 88. Hæc quondam fuere.

LVII.

An magnanimitas differat à modeſtiâ?

POſt μεγαλοπρεπείας explicationem ſubjungit Philoſophus, τὴν μεγαλοψυχίαν quæ eſt ἀρετὴ τῆς ψυχῆς, καθ' ἣν δύναται φέρειν εὐτυχίαν, καὶ ἀτυχίαν καὶ τιμὴν καὶ ἀτιμίαν. *Ariſt. in lib. de Virtut. c.* 9. Sive Heroica, in appetitu honoris moderatio *Piccol. grad. 6. c.* 2. De hac quæritur,

quæritur, num à modestia quæ est ἀρε-
τὴ τὴν μεσότητα servans περὶ μικρὰν τι-
μὴν 4. Eth. 4. 2. Eth. 7. distinguatur. Ut
firmem facit discretio magnorum à
parvis. Quippe magnanimitas habet
quidē honores sibi substratos, sed ma-
gnos: Modestia verò circa parvos dun-
taxat occupatur 4. Ethic. 3. 2. Ethic. 7. 3.
Eud. 4. 1. M. M. 26. Simile discrimen in-
ter magnificentiam & liberalitatem
militat 4. Ethic. 2. 3. Eud. 6. Cæterum
magnanimus est καλοκαγαθὸς, in omni
virtute versatissimus, in fortitudine
μεγαλοκίνδυνος, circa temperantiam
voluptatem omnem frenat, & non cō-
cedit se titillatione aliqua à virtutis via
abstrahi, circa liberalitatem promptis-
simum se exhibet, dat libenter, tardè
accipit, μικροψυχίαν & χαυνότητα cane
pejus odit & angue; & ut verbo dicam
regia non deflectit via, non est nimis
elati animi, nihilominus quâ tamen
ἀξίαν suam sartam tectamq; conserva-

re novit, in quâ quantum momenti si- tum docet *Scip. l.5.disc. Lips. 4.polit. Grut. in Tacit*. Quando & quomodo μεγαλο- ψυχία coincidat cum fortitudine. *Vide 2. Eth. 7.1. M.M. cap. 21.3. Eud. l. Rhet. ad Theod. 7.*

LVIII.

Num ad honores aspirandum?

MUlta mala honor secum trahit, inquit *Apollodor. Comic.* invidiam habet comitem, φθόνος ἀεὶ ἕπεται ὑπερηφανίας. *Heracl. Ephes. in Epist. ad Dar.* filiam superbiam *Chrys. in Matth.* Quæ ob honorem pericula extimescenda, edocent historiæ. Quid *Epaminondam* exosum reddidit nonne collati honores *Prob in Epaminond.* Quid *Camillum* in exilium propulsavit nonne populo invisa dignitas *Liv. l. 5* Quid *Manlio* seditionis causam præbuit, nonne livor ob dignitates & honores *Furii* conceptus *Liv. l. 6.* Sed ista minus firma sunt ad negotium præsens : Honor certe

mul

multa bona importat, est incitamentū virtutis *Bodin.l.5.n.546.* calcar diligentiæ *Galeat.Mart.* Quid Rempub. magis ornat quam distributio præmiorum *Scip.Ammir.l.1.disc.Bod.d.l.n.*347. Quonam Romani cives suos ad laudabilia facta incenderunt, nonne triumphis, & præmiis *Polyb.l.6.* scilicet

egregios invitant præmia mores, &
Præmia virtutes animant. Honor ergò officium est debitum virtutis *Scal.exer.*317.*sect.*3. ad quod meritò aspiramus quotquot laboramus, omnis quippè labor optat præmium *Pacian.cons.*53.*n.*27. Quid verò livori reponendum? tria verba: κρέσσον οἰκτιρμοῦ φθόνος. *Pind.ap.Stob.* Ita itali:

E meglio essere invidiato, che compaßionato & elegantius adhuc:

Meglio e invidia supportare
Che di se compaßion dare.

quibus non incommodè additur versus citatus ab *Accurs.in l.unic.C.de caduc.tollend.*

Invidiosus ego, non invidus esse laboro.
Lege ulterius *Bodin. loc. all. nn. seqq.* & *Picol. gr. 8. phil. moral.* tum etiam *Chassan. de glor. mund. p. 1. Consid. 60. Middendorp. in qq. polit. Ptol. q. 21.* qui te edocebunt, quomodo *text. in C. ad l. Iul. de ambit.* sit intelligendus.

LIX.

An cum Mansuetudine conjungenda justitia?

Πρᾳότης dicitur virtus mediocritatem servans, circa iram in vindicando & puniendo 4. *Eth.* 5. Ejus objectum est ira cum omnibus, quae iram in animo hominis concitare assolent, de hac quaeritur, num in ejus exercitio debeat concurrere justitia. Quamvis verò in generoso animo nihil laudabilius est quam lenitudo & clementia *Cic.* 3 *off.* Tamen si mansuetudo à justitiae via deflectat, mali cujusdam insimulanda videtur. Quis enim laudaret

principis clementiam etiam erga maximè improbos & facinorosos, cum secundum sapientissimum *Plutarch. in Lacon.* pronunciatum: *Principis erga sceleratos lenitas fit in bonos crudelitas.* Quis cum *Caßiod.* faciat, in judicio misericordiam, & æquitatem *tantum* urgente *lib.11.c.40.* cum ipse Jehovah seriò in aliquibus casibus misericordiã prohibuerit, *Deut.19.v.13.* Non miserebeis ejus, quæ verba ad judicium pertinere cum multis aliis ostendit *Isid. Pelusiot. e.89. l.4.* quod itidem fecerunt *Imper. Arcad. & Honor. in l. Sancimus 22. C. de pœn.* quippe non tantum justum, sed & necessarium est facinorosos pœnis suis affligi. *Machiav.1.disc.c.24. l.ita vulneratur in ff.ad l.Aquil.* unde *Archidamitas* referente *Plutarch.* & exinde *Lycost. in apoph.tt. de mansuet.* cum audiret hominem, *Charillum* pomposè prædicãtem quod erga cunctos pariter fuerit mitis, ac mansuetus, eleganter in-

quit: Estne hoc laudis, sceleratos ad maleficia armare? Alias & illud novimus severitatem æquitate temperatam suo non carere emolumento, quippe summam jus, summa crux *Pomp. Lat. in Dioc.* & æquitas rigori præfertur, *l. placuit* 8. *C. de jud.* Sed de his paulo post fusius erit differendum. Exempla τῆς πραότητος in regibus & principibus plane admiranda congessit, *Ioseph. Quercetan. diatet. f.* 1. *c.* 6. *Antigonus* audiens se à militibus multis calumniis proscindi ad illos ait: Flebitis ni longius semoti de me mala loquamini. *Plutarch. in Antigon. Cæl. l.* 21. *c.* 28. Philippus rex Macedonum à Peloponnesibus in olympicis ludis vehementer exagitatus nihil reposuit, pter hoc: si tam pravo homines isti sunt ingenio, ut eos irrideant qui de ipsis bene merentur, quid tum fiet, si quid mali ab iisdem accipiant, *Plut. in Apoph.* Singulare illud est, quod cum Atheniensium legato Demochari dixerat: se

quic-

quicquid Atheniensibus gratum sciret, studiosè facturum, & ab homine insulso respõsum tulerat: Tu Rex rem gratissimam faceres civitati nostrę, si te suspenderes. *Senec.3. de ir.c.23.* placido animo istam rusticitatem devoravit, cum potuisset hominem hirtum & turpissimum durissimè tractare. Quid de Pericle dicam, qui cum à calumniatore quopiam in publico foro calumniis oneraretur, eas non tantum patienter pertulit, sed & debachatorem tutò domum abduci jussit. *Plutarch. in Pericl.* De *Pisistrato*, *Artaxerxe*, & aliis agunt *Plut. de ir. Erasm. in apoph. Val. Max. l.5. Laert. li. 4. Brus. l.1.*

LX.

An liceat irasci?

IRA ob vehementiam initium insaniæ ab *Enn.* furor brevis ab *Horat.* appetitus turbulentissimus ab *Aug. e.115.* homicidium animæ à *Camer. cent.2.c.2.*

sub fin. Megæra furiosissima truculentissima, crudelissima à *Quercet.f.1.cap.6.* *diátet.* nuncupatur, quia rationem ligat *Greg* 5.*Moral.* cor hominis ad insaniam protrahit. *Hug de sacr.* totum hominem furore æstuare facit. *Cassian. de inst. Cænob.* ut rectè dicas de iracundo κὴ λύχνον ἅψαις *Theocr. in Thyon.* non ergò erit licita. Siste gradum; alia enim ira ex solo ultionis appetitu damnat, & temeraria est qualis *Cain. contra Abel. Gen.* 4.*vers.*5. Balac contra Baleam *Nu.*24.10. Abner adversus Isboseth. 2.*Sam.*3.*v.*8. Nabuchodonos. contra Chaldæ. ariol. *Dan.* 2.12. fratris prodig. *Luc.*15.28. Alia est justa indignatio adversus manifestam impietatem, & flagitia, qualis Mosis ob Idololatriam populi tabulas frangentis *Exod.*32.*v.*19. excandescentis super seditionem Coreh, *Num.*16.*vers.*15. Saul adversus Nahas 1.*Sam.*11.*v.*6. Phinees. *Num.*25.7. & justissimus zelus Eliæ, 1.*Reg.*19.*vers.*14. Illam damnatam, hanc

hanc mandatam dico cum *Paul. ab Eiz. l. 4. phil. mor. c. 9. Thom. p. 2. quæst. 158. a. 1.* Nolle irasci, ubi irascendum peccatum est, *Bernh. in Epist.* Et quis adversus improbos iracundiam cohibere posset, *Senec. 3. de ir.* Hic nempè valet illud:

Chi non ha sdigno
Non ha' ngegno.

Mentem non habet qui non habet iram ex *Plat. Lemn. de occ. nat. mirac. l. 1. c. 16.* ubi tamen semper adhuc inculcandũ, ne præcipitanter, & ἐν ῥιπῇ & quod dicitur ὀφθαλμοῦ res agatur; criminosa semper est celeritas. *Hippol. de Marsil. pr. crimin. §. ult. num. 2.* Ne ergò imitemur *Claud. Imperat.* confestim ad gladium properantem *Tranquill. in Claud.* observemus in quantum fieri potest præceptum Atthenedori Philosophi Augusto Cæsari datum, ne quid iratus ageret, nisi prius 24. literas græc. recitasset *Quercetan. d. l.* Cæterum de compescenda ira in conversatione quotidia-

na præceptum tradit Apost. ad *Ephes.* 4. *v.* 26. ὁ ἥλιος inquit, μὴ ἐπιδυέτω ἐπὶ τῷ παροργισμῷ ὑμῶν. Et ipsi Ethnici intellexerūt: Iram non esse protrahendam: Ita legati Hetruriæ Romanos monuerunt, ne cum homines essent, quicquā præter humanam naturam sentirent, neve immortales iras in mortali corpore gererent, *Dion. Halicarnass. l.* 5. *antiqq. Roman.* absit ergò vox ista famuli ad *Darium* indies injuriæ memoriam refricans apud *Herodot.*

LXI.

Num in convivii, & inter jocos deceat irasci?

AD societatem civilem felicius exercendam introducta esse collegia & convivia, latè deducit *Bod. in l.* 3. *de Repub. c.* 7. *num.* 328. *& seqq. Cretenses* quondam in publicis locis epulabantur, ut mutuam benevolentiam palam testarentur. *Arist. in polit.* Idem de pytagoræis

goræis asserit *Iamblich. in vit. Pythagor.* Convivia nimirum non ad corpus solum, sed ad animum potissimum spectant, qui inter convivandum amicè congrediuntur. *Marsil. Ficin. in conviv. Plat. c. 1. Polyd. de Rip. tr. de nocturn. temp. c. 35. n. 11.* ille congressus fit in decentibus jocis & salibus. Jocus quippe est pabulum lætitiæ convivalis *Guazz. de civil. conversat.* Non ergò rigidi saltem *Catones* sed hirti *Coridones* sunt judicio *Magir. 4. Ethic. 5.* qui dum alii frontem læ-tanter exporrigant & delitiis, lætitiisq; animum pascunt, subito

Procellosas induci Tygridis iras

nescio quæ non tonitrua vibrant, se uno atque altero joco læsos clamitant, gravitatem personæ suæ exaggerant, urgent, evehunt; injuriam accusant, repetunt, acuunt, γλωττηπολεμίζουσι, tremunt, fremunt, æstuant, & ut paucis dicam

Ingentem spirant ex naribus ignem,

 adeo-

adeoq; timor subest, ne jam

faces & saxa volent furor arma ministret

Quid de istiusmodi importuno homine diceres aliud, quam illud Italorum: *Il cur vel gli guazza*, vel: *Costui non puo far testamento ex l.non tamen §.praeterea.Quibus non est permiss.fac.test.* qui turbatorem importunum ita porrò excipient: *All' huom grosso, da gli del macco.* Pergimus ad alia & istos crassioris constitutionis homines sinimus *esser nel pecoreccio* secundū sententiam *Plaut.in Merca.*

LXII.

An ira in omnes res promiscuè extendenda?

NON certè: quid profuit *Xerxi*, quod mare flagellari jussit, *Herod. l. 7.* Quid utilitatis reportavit *Pheron* Rex Ægyptiorum, quod spiculum in medios fluminis voragines contorsit, *Herod.l.2.* Quare ille Niconis Thasii statuam fustibus cedere voluit, an ut colla-

collapsa ipse occideretur? *Euseb.5.præpar.Evang.Paus.in Eliac.* Cæteri omnes qui inanimatis & brutis animo injuriandi destitutis irascuntur quid agant: Nonne se ridendos sapientibus propinant, dum gaudent νεκρὸν μαςίζειν. Explosione digna est *lex Draconis*, quæ inres inanimatas animadverti jubet, cujus meminit *Demosth. in orat. ad Aristocr.* De brutis res ex *ff. si quad. paup. fec. dic.* suprà decisa est. Solis ergò hominibus irascamur, ibi enim spes est tantum de conversione in melius, sive emendatione. Nec verò in omnes indiscretè bilis exerenda, quomodo enim homo virtuti deditus odium mereatur *Greg. l. 21. Moral.* Sed in illos, qui à virtutis tramite contumaciter deflectunt, & à legum tenore recedunt: Caveamus verò ne ira delicto major sit: Quis approbaret factum *Galeatii S. Fortiæ*, qui iratus rusticum coegit, ut leporem, quem ceperat, ita crudum cum pelle devora-

ret, unde mortuus est *Cor.vol.6.* Quomodo hac in re peccaverit *Vidius Pollio* refert *Henric. Salmuth. in not. ad Pancirol. 2.tit.2.* Vide etiam *Cœl. Rodig. l.23.c.20.* Cætera sunt plana. An, & quomodo, qui calore iracundię alteri injuriam intulit, sit excusabilis, judicatũ invenies apud *Cagnol. & Sturc. in l. quidquid n. 13. ff. de Reg. Iur. Fern. Vasq. illustr. controv. c. 10. n.29. Gail. 2. observ. 106. n.8. & seqq. Clar. lib. 5 sent. in §. injuria q.12. num.16. Luc. de penn. in l. omnes C. de decurion. Gilhaus. de injur. §.6.n.17. & 18.* Item an, si quis iræ furore percitus aliquem vulneraverit vel occiderit, pœna legis Corneliæ afficiendus *Tessaur. decis. 178. n.2.* & in addit. *Moller. ad constit. electoral. p.4.c.10.*

LXIII.

An iracundia deterior sit quam lenitudo?

UT rem duobus verbis declaremus, recurrimus *ad l.2.cap.1.* ubi scri-

scriptum; quod ea vitia quæ frequentiora, & ad quæ homines propensiores sunt, virtuti magis adversentur, quam illa quæ non æquè sunt frequentia, & in quę homines nõn ita proclives sunt: In confesso autem est, ad iracundiam omnes esse propensiores, quam ad lenitudinem. Addo quod iracundia, ut litium genitrix, conversationem civilem omninò impediat, nõ dixeris hoc de lenitudine. Viri præcellentes quamplurimi omnes iræ occasiones diligentissimè evitarunt, eo ipso iracundiam lenitudine deteriorẽ judicantes. *Cotys* Rex Thraciæ vascula subtilissima & artificiosissimè composita, fregit, ne postea famulis frangentibus irasceretur, *Plut. in apoph. Paul. Eiz. l. 4. c. 9. fin.* Jul. Cæsar literas Pompei igni consecravit ne istas relegẽs ad iram provocaretur. Conjunge *Valer. Max. lib. 4. c. 1. Plut. de ser. n. vind. Acciail. in 4. Ethic.* & inprimis *Thom. 2. 2. q. 158 per tot.* Hæc hactenus.

LXIV.

LXIV.

An Virtutes homiliticæ in Ethicis tradendæ?

ARistot.cap.6. lib.4. apponit doctrinam de virtutibus homiliticis, ut nuncupantur, *Comitate, Veritate*, & *Vrbanitate*, idque ideò quod hæ tres virtutes ad quotidianam cõversationem maximè spectent, quæ causa vel sola sufficit ad reddendam rationem, quare Philosophus moralis de virtutibus hisce διαφόρως suscipere debeat. Truncus mihi sit qui cum hominibus conversari non didicit, qui aliis gementibus ridet, aliis ridentibus gemit, & nihil novit præter illud: *Semper contrarius esto.* Quare ut ut virtutes istæ homiliticæ non necessariæ quibusdam videntur, in comparatione reliquarum: vita tamẽ politica vix perfectè sine illis obtinetur. Videamus eas. *Comitas* est virtus quæ in cõversatione neminem offendit,

tendit, ſed omnes honeſtè oblectat. Ejus objectum eſt κοινωνία ſermonis & actionum in quotidianis congreſſibus; extrema habet in exceſſu τὴν ἀρέσκειαν ſive adulationem: in defectu δυσκολίαν moroſitatem. *Veritas* eſt virtus per quam nihil in ſermone, moribus & actionibus dicimus, aut agimus quod ſit fictum, vel ſimulatum, ſive ſi brevius audire malis: Per quam id quod corde ſentimus, ore & verbis proferimus. Objectũ ejus eſt τὸ ἀληθὲς in moribus & actionibus ſpectandum. Oppoſita habet: in exceſſu arrogantiam, in defectu Ironiam, quæ commune genus habent, nempè τὸ ψεῦδος. *Vrbanitas* deniq; mediocritatem ſervat in ludendo & jocando, ita ut ſemper honeſtum & decorum obſervetur. Pro objecto habet omnia ea quæ recreandi animi gratia dicuntur vel ſuſcipiuntur, ut ſunt confabulationes jocoſæ, facetiæ &c. de quibus ſingularis liber editus,

tus, inscriptus *praxis jocandi.* Cum ea pugnat in excessu *βωμολοχία* scurrilitas, in defectu *ἀγροικία* rusticitas. Videatur liber elegantulus *Steph. Guazz. de civil. convers.* denuò luci redditus, & locupletatus à *Dn. Elia Reusnero.*

LXV.

Num osculo salutare deceat?

COMITAS externo quodam signo exprimatur necessum est, pro more cujusvis regionis. Quondam osculo se salutabant, *Aug. l. 1. qq. sup. Gen. cap. 87.* Medi Cyrum dimittunt cum osculo, *Xenoph. l. 1. Cyr. pæd.* Ita Cyrus de equo descendens Cyaxarem osculabatur, *Xenoph. l. 5.* Idem Romani observarunt, *Plutarch. in probl.* ut & Angli *Polyd. Virg. l. 4. de rer. invent. cap. 13.* Idem hodiè in more positum apud Moscovitas prodit *Sigism. Baro in comm. rer. Musc.* Cato ideò voluit mulieribus osculum dari, ut osculantes explorarent, an mulieres teme-

temetum bibissent, *Plin.l.14.c.13.* temetum enim sive vinum fœminis erat interdictum, ut de Italis *Athen.lib.10.cap.13.* de Spartanis *Xenophont.in l.de Republ. Spartan.* de Massaliotitis *Cœl.l.10 lect. antiqq.c.6.* testatur, unde colligit *Henr. Salmuth.in 1.Panciroll.* Oscula mala intentione primitus invecta, postea ad amoris signa traducta esse: in cujus tamen sententiam me pertrahi non patior, cum certissimum sit oscula amoris ergò fuisse data, antequam ulla lex de non bibendo vino promulgaretur. Iste autem salutandi mos qui fit per oscula suo non caret periculo, cum præsertim illa in vegeta & florida juventute sæpè sint calidiora, atque decebat. *Stanisl. Warschewitzki in hist. AEthiop. Heliod.l.1.p.15.* Et licet non confestim fœdam commixtionem arguant, cum in se sint actus consummatus, ut disputat *Polyd. de R.p.tr. de nocturn. temp. c.22. n.92.* Multa tamen ex iis præsumuntur. *ibid.*

*ibid.num.*59. Hispani oscula mulierum maximè habent suspecta & ex iis uxorem adulteram arguunt, *Ioh. à Rip. in rubric. de jud col.*3. Dicit quidem *gl. in c. absit.*11.*q*.3. quod clericus uxorem amplectens, hoc facere credatur benedicendi causa: Verum sententia illa non est satis tuta: ad suspicionem enim adulterii facit invenire aliquem solum cum pulcrâ muliere, *Panor. in c. literis de præsump. c. præterea de testib. Bar. in l.*2.*de furt.* nec is cum illa præsumitur dicere *pater noster*, *Bald. in l. neq; natales C. de prob. n.*1. Ideò omnis mulierũ familiaritas Clericis interdicitur *c.*1. *&* 2. *de cohab. Cler. & mul. l.*3. *de decretal. tit.*2. *l. eum qui* 19. *C. de Episcop. & cler.* imò in *Antißidorens.* concilio specialiter cautum est, ne monachi osculentur fœminas *can. monachi de consecr. dist.*4. Ob istam mali suspicionem P. *Mevius* in libertum aliàs sibi carissimũ gravissimè animadvertit, quod filiæ suæ nubili osculum dedisset, *Val. Max.*

Max.lib.6. & *Pistrati* uxorem ægerrimè tulisse, quod filia siverit ab adolescente quopiam sibi osculum inferri, idem memorat *l.5.c.1.* *Beguinarum* erat sententia: osculum gravius esse peccatum, quam actum carnalem, quæ damnatur *c.fi.de haeret.in Clem.Boss.de extraor.crim. n.3.* contendit; alterius uxorem osculantem pœna legis Juliæ debere plecti, cui tamen ut nimis rigoroso judici meritò se opponunt *Clar.in pract.crimin.q. 83.§.final. Menoch.l.2.de arb jud.cas.287. in pr.* Proinde ne fomes alatur libidinis, satius est istam in osculando licentiam præcidere, quam ipsam etiam *Tiberius Cæsar* jam dudum publico edicto sustulit, *Suet.in Tib.* Nos in salutando aperimus caput, significātes omnia nostra illis patere quos honoramus, quā rationem reddit *Polyd.Virgil.loc.all.* interdum etiam manū ori admovemus, qui mos unde fluxerit edisserūt, *Arrian. in Epict.l.3. Ant.Muret.lib.10.var.lect.c.1. Salmuth.in 1.Pancirol.p.433.* An

LXVI.

An omne mendacium culpabile?

VERITATIS sectatores Deo placere dicit, *gloss. in l. puniri C. si contr. jus vel util. publ. Warem. ab Erenb. in pr. verisim. n. 3. Hieron. Giacherin. consil. de syndic. un. n. 269.* Displicebunt ergò Deo sectatores mendacii. Unde severè prohibetur mendacium in scripturâ *Eph. 4. v. 25. Ps. 5. v. 7. 1. Ioh. 2. v. 21.* imò quanto odio summus Jehova mendaciũ prosequatur, vel ex solius *Ananiæ*, ejusque *uxoris* exemplo conspici potest, qui ob illud subitaneâ morte puniebatur. *Act. 5. v. 5. & 10.* ideò generatim omne mẽdacium culpant & damnant, *Th. 2. 2æ. q. 110. a. 3. Scot. & Durand. 3 sent. d. 38. q. 1.* Verùm tenenda est distinctio mendacii in *pernitiosum, jocosum, & officiosum cũ Lambard. 3 s. dist. all.* primum damno, secundum excuso, tertium laudo. Et licet mendacium communiter dicatur

quan-

quando aliud dicitur aliud verò scitur, *l.ult.ff de rei vind.* Magis tamen propriè *à Chy. in reg.vit.* describitur: dicere aliquid contra conscientiam injustâ voluntate nocendi. Officiosi (ut ita nominemus) mendacii exempla exstant, *Exod.1.v.19.Ios.2.ver.4.1.Sam.20 v.6.1. Sam.21.v.2.2.Reg.6.v.19.Iud.10.v.13.Vide Dn.Chemnit.p.2.loc.in explic.pracept 8.* De mendacio injurioso & contumelioso cōsule *Cic.pro Muren.Bart.in l.item §.ait prator de injur. Castrens. in l.si extraneus de acquir.hered. Card. Alex. in c. neq3 distinct.9 Gail.2.observ.101.nu.1. & seqq. Gilhaus.de injur.§ 5.n.199 Iacob.Schultes in addit.ad qq.illustr. Modest. Pist.q.127.n. 24. & 25. Bodin.4.de Republ.c.7.n.447.* Superadde si placet *Mynf.cent.5.obs.17. Fach.9.controv.12. Moll.ad constit.elect.p. 4.const.42.n.37.Obrech.de necessar.def...s. c.2.n.22.*

LXVII.

An liceat simulare & dissimulare?

In

IN casu & causa Religionis omnino nego. Constantia ibi requiritur non trepidatio; ἄλλος ἡρακλῆς ibi postulatur, nō ἀμφιπρόσωπος ἑρμᾶς! Apage te pseudo-politice cum exceptione tuâ: *Oportet accommodemus nos ad tempus*, apage te, ingemino, quisquilias loqueris; Quovis, quovis tempore Christum confiteamur

ad utrumq; parati
Sed nos fata velint vivere, sive mori:

Absit hinc Achilles Homericus

Ἄλλοτ' ἐπὶ πλευρὰς κατακείμενος, ἄλλοτε δ' αὖτε
Ὕπτιος, ἄλλοτε δ' ἢ πρηνής, τότε δ' ὀρθὸς ἀναστὰς

Nunc lateri incumbens, recubans nunc ipse supinus
Nunc idem pronus, nunc astans denique rectus. Iliad. ω.

Absit Thebanus Ismenias, qui morē flectendi genua tunc temporis freqūētatum *Curt. l.* 8. *Pier. l.* 35. *hieroglyph. Isid. l.* II. *orig.*

n.orig.cap.1. exosus, dolum tentavit, & projectum annulum tollens de terrâ, ncurvationem istam simulavit, *AEian.l.1.histor.Alex.l.2.gen.dier.c.19.* Exuet ab hinc *AEquivocatio Esavitica* quam antoperè demiratur, *Martin. Navarr. Azpilcuet.in tr.de aequivoc. & Greg.de Valent.t.3. disput.5.q.13.* prudentem defenionem vocat. Certè fœda illa vacillaio monstrantis mentis certissimum signum est. *Arrian.l.2.differ.Epict.c.5.Lips. n not.ad l.3.pol.c.5.* Quicunq; ergò ad xteras excurris terras, sedulo cave ne el minimo nutu idololatriam pontiiciam, vel quamcunq; hæresin approare videaris. Nam si non rarò nudum ilentium pro consensu habetur, *c.qui acet de Reg.Iur.in 6.* multò magis simuatio externa suspicionem augebit, siuidè extrinsecus actus probat intrincum animum, *l. hi qui 12. §. 2.ff.de tur.& curat.dat.l.comprobatio 7.ff.de prob.* Cogita serio severissimum Dei man-

K datum

LXIV.

An Virtutes homiliticæ in Ethicis tradendæ?

ARistot.cap.6 lib.4. apponit doctrinam de virtutibus homiliticis, ut nuncupantur, *Comitate, Veritate*, & *Vrbanitate*, idq; ideò quod hæ tres virtutes ad quotidianam cõversationem maximè spectent, quæ causa vel sola sufficit ad reddendam rationem, quare Philosophus moralis de virtutibus hisce διαλέγεσθαι suscipere debeat. Truncus mihi sit qui cum hominibus conversari non didicit, qui aliis gementibus ridet, aliis ridentibus gemit, & nihil novit præter illud: *Semper contrarius esto*. Quare ut ut virtutes istæ homiliticæ non necessariæ quibusdam videntur, in comparatione reliquarum: vita tamẽ politica vix perfectè sine illis obtinetur. Videamus eas. *Comitas* est virtus quæ in cõversatione neminem offendit,

tendit, sed omnes honestè oblectat. Ejus objectum est κοινωνία sermonis & actionum in quotidianis congressibus, extrema habet in excessu τὴν ἀρέσκειαν sive adulationem: in defectu δυσκολίαν morositatem. *Veritas* est virtus per quam nihil in sermone, moribus & actionibus dicimus, aut agimus ꝙ sit fictum, vel simulatum, sive si brevius audire malis: Per quam id quod corde sentimus, ore & verbis proferimus. Objectū ejus est τὸ ἀληθὲς in moribus & actionibus spectandum. Opposita habet: in excessu arrogantiam, in defectu Ironiam, quæ commune genus habent, nempè τὸ ψεῦδος. *Urbanitas* deniq; mediocritatem servat in ludendo & jocando, ita ut semper honestum & decorum observetur. Pro objecto habet omnia ea quæ recreandi animi gratia dicuntur vel suscipiuntur, ut sunt confabulationes jocosæ, facetiæ &c. de quibus singularis liber editus,

tus, inscriptus *praxis jocandi*. Cum ea pugnat in excessu βωμολοχία scurrilitas, in defectu ἀγροικία rusticitas. Videatur liber elegantulus *Steph. Guazz. de civil. convers.* denuò luci redditus, & locupletatus à *Dn. Eliâ Reusnero*.

LXV.

Num osculo salutare deceat?

COMITAS externo quodam signo exprimatur necessum est, pro more cujusvis regionis. Quondam osculo se salutabant, *Aug. l. 1. qq. sup. Gen. cap. 87.* Medi Cyrum dimittunt cum osculo, *Xenoph. 1. Cyr. pad.* Ita Cyrus de equo descendens Cyaxarem osculabatur, *Xenoph. l. 5.* Idem Romani observarunt, *Plutarch. in probl.* ut & Angli *Polyd. Virg. l. 4. de rer. invent. cap. 13.* Idem hodiè in more positum apud Moscovitas prodit *Sigism. Baro in comm. rer. Musc.* Cato ideò voluit mulieribus osculum dari, ut osculantes explorarent, an mulieres teme-

temetum bibissent, *Plin. l. 14. c. 13.* temetum enim sive vinum fœminis erat interdictum, ut de Italis *Athen. lib. 10. cap. 13.* de Spartanis *Xenophont. in l. de Republ. Spartan.* de Massalionitis *Cæl. l. 10 lect. antiqq. c. 6.* testatur, unde colligit *Henr. Salmuth. in 1. Panciroll.* Oscula mala intentione primitus invecta, postea ad amoris signa traducta esse: in cujus tamen sententiam me pertrahi non patior, cum certissimum sit oscula amoris ergò fuisse data, antequam ulla lex de non bibendo vino promulgaretur. Iste autem salutandi mos qui fit per oscula suo non caret periculo, cum præsertim illa in vegeta & florida juventute sæpè sint calidióra, atque decebat. *Stanisl. Warschwitzki in hist. AEthiop. Heliod. l. 1. p. 15.* Et licet non confestim fœdam commixtionem arguant, cum in se sint actus consummatus, ut disputat *Polyd. de R. p. tr. de nocturn. temp. c. 22. n. 92.* Multa tamen ex iis præsumuntur, *ibid.*

ibid.num.59. Hispani oscula mulierum maximè habent suspecta & ex iis uxorem adulteram arguunt, *Iob. à Rip. in rubric. de jud col.3*. Dicit quidem *gl. in c. absit. 11. q. 3.* quod clericus uxorem amplectens, hoc facere credatur benedicendi causa: Verum sententia illa non est satis tuta: ad suspicionem enim adulterii facit invenire aliquem solum cum pulcrâ muliere, *Panor. in c. literis de præsump. c. præterea de testib. Bar. in l. 2. de furt.* nec is cum illa præsumitur dicere *pater noster*, *Bald. in l. neq; natales C. de prob n. 1.* Ideò omnis mulierũ familiaritas Clericis interdicitur *c. 1. & 2. de cohab. Cler. & mul. l. 3. de decretal. tit. 2. l. eum qui 19. C. de Episcop. & cler.* imò in *Antißidorens.* concilio specialiter cautum est, ne monachi osculentur fœminas *can. monachi de consecr. dist. 4.* Ob istam mali suspicionem *P. Mevius* in libertum aliàs sibi carissimũ gravissimè animadvertit, quod filiæ suæ nubili osculum dedisset, *Val.*

Max.

Max.lib.6.& Pistrati uxorem ægerrimè tulisse, quod filia siverit ab adolescente quopiam sibi osculum inferri, idem memorat *l.5.c.1. Beguinarum* erat sententia: osculum gravius esse peccatum, quam actum carnalem, quæ damnatur *c.fi.de haret.in Clem.Boss.de extraor.crim.n.3.* contendit; alterius uxorem osculantem pœna legis Julię debere plecti, cui tamen ut nimis rigoroso judici meritò se opponunt *Clar.in pract.crimin.q.83.§.final. Menoch.l.2.de arb jud.cas.287.in pr.* Proinde ne fomes alatur libidinis, satius est istam in osculando licentiam præcidere, quam ipsam etiam *Tiberius Cæsar* jam dudum publico edicto sustulit, *Suet.in Tib.* Nos in salutando aperimus caput, significãtes omnia nostra illis patere quos honoramus, quã rationem reddit *Polyd.Virgil.loc.all.* interdum etiam manũ ori admovemus, qui mos unde fluxerit edisserũt, *Arrian. in Epict.l.3. Ant.Muret.lib.10.var.lect.c.1. Salmuth.in 1.Pancirol.p.433.* *An*

LXVI.

An omne mendacium culpabile?

VERITATIS sectatores Deo placere dicit, *gloss. in l. puniri C. si contr. jus vel util. publ. Warem. ab Erenb. in pr. verissim. n. 3. Hieron. Giatherin. consil. de syndic. un. n. 269.* Displicebunt ergò Deo sectatores mendacii. Unde severè prohibetur mendacium in scripturâ *Eph. 4. v. 25. Ps. 5. v. 7. 1. Ioh. 2. v. 21.* imò quanto odio summus Jehova mendaciũ prosequatur, vel ex solius *Ananiæ*, ejusque *uxoris* exemplo conspici potest, qui ob illud subitaneâ morte puniebãtur. *Act. 5. v. 5. & 10.* ideò generatim omne mẽdacium culpant & damnant, *Th. 2. 2æ. q. 110. a. 3. Scot. & Durand. 3 sent. d. 38. q. 1.* Verùm tenenda est distinctio mendacii in *pernitiosum, jocosum, & officiosum cũ Lombard. 3 s. dist. all.* primum damno, secundum excuso, tertium laudo. Et licet mendacium communiter dicatur

quan-

quando aliud dicitur aliud verò scitur, *l.ult.ff de rei vind.* Magis tamen propriè *à Chy. in reg.vit.* describitur: dicere aliquid contra conscientiam injustâ voluntate nocendi. Officiosi (ut ita nominemus) mendacii exempla exstant, *Exod.1.v.19.Ios.2.ver.4.1.Sam.20 v.6.1. Sam.21.v.2.2.Reg.6.v.19.Iud.10.v.13.Vide Dn.Chemnit.p.2.loc.in explic.pracept 8.* De mendacio injurioso & contumelioso cōsule *Cic.pro Muren.Bart.in l.item §.ait prætor de injur. Castrens. in l.si extraneus de acquir.hared. Card. Alex. in c. neq; distinct.9 Gail.2.observ.101.nu.1. & seqq. Gilhaus.de injur.§ 5.n.199 Iacob.Schultes in addit.ad qq.illustr. Modest. Pist.q.127.n. 24. & 25. Bodin.4. de Republ. c.7.n. 447.* Superadde si placet *Mysn. cent.5.obs.17. Each.9.controv.12. Moll. ad constit. elect.p. 4.const.42.n.37.Obrech.de necessar.defens. c.2.n.22.*

LXVII.

An liceat simulare & dissimulare?

In

n.orig.cap.1. exosus, dolum tentavit, & projectum annulum tollens de terrâ, incurvationem istam simulavit, *AElian.l.1.histor.Alex.l.2.gen.dier.c.19.* Exulet ab hinc *AEquivocatio Esavitica* quam tantoperè demiratur, *Martin. Navarr. Azpilcuet.in tr.de aequivoc. & Greg.de Valent.t.3. disput.5.q.13.* prudentem defensionem vocat. Certè fœda illa vacillatio monstrantis mentis certissimum signum est. *Arrian.l.2.differ.Epict.c.5.Lips. in not.ad l.3.pol.c.5.* Quicunq; ergò ad exteras excurris terras, sedulo cave ne vel minimo nutu idololatriam pontificiam, vel quamcunq; hæresin approbare videaris. Nam si non rarò nudum silentium pro consensu habetur, *c.qui tacet de Reg.Iur.in 6.* multò magis simulatio externa suspicionem augebit, siquidē extrinsecus actus probat intrinsecum animum, *l. hi qui 11. §. 2.ff.de tutor.& curat.dat.l.comprobatio 7.ff.de prob.* Cogita serio severissimum Dei man-

K datum

datum esse, ne communicemus operibus infructuosis tenebrarum, sed magis redarguamus ea *Eph.5.v.11.* ne pseudodoctoribus ave dicamus, *2.Joan.1.v.10.* Nulla enim conventio Christi ad Belial, *2.Cor.6.vers.15.* Conjunge *Thom. 22.q.111.a.1.*

LXVIII.

An in jocis Virtus quadam consistat?

SUperius de hoc quædã terigimus, pauculahic addemus. Affirmativè tenet *Philos.4. Eth.8.* & nos cum illo. Ita confirmatur: Ubicunq; dantur extrema, ibi datur etiam medium. In jocis v. extrema dantur, cum & in excessu & defectu hic peccari possit, dabitur ergò medium quod ὀρθῶς & μετρίως operetur. Tale medium ἡ εὐτραπελία est, non ut ab *Apostol.* accipitur *Eph.5.v.4.* sed quæ ludos & jocos decenter temperat. Hujus virtutis tanta quondam fuit floriditas, ut *Cresibius* eâ instructus sæpissimè sine

sine symbolo cœnare potuerit, *Iun. par. 2. q. 52.* Lydi qui ludorū inventores creduntur, *Polyd. Virg. l. 2. de rer. invent. c. 13.* iidem hac virtute freti & suffulti victū acquisiverunt, *Herod. l. 1.* Libenter autē, & alacriter viri boni virtutem hanc exercent, ut animum gravioribus studiis & negotiis defatigatum, lætiorem, & vegetiorem reddant, memores istius: *Quod caret alternâ requie durabile non est.*

Cæterùm εὐτραπελίας amator in jocando personas accuratè distinguet: si ipse sit adhuc juvenis, non facilè jocos miscebit cum sene, illum enim honorare potius, quam exagitare debebat, secūdum legem vetustissimā τοῖς πρεσβυτέροις ὑπαείκειν, cujus meminis *Pardulph. Pratei. l. 85. in tr. de Iurispr. vet.* Cū persona digniori, & in gradu eminentiori constituta similiter discretè aget, nisi illa alios supra modū lacessere inceperit, tunc enim autoritati suæ nuncium remisisse, & in jocos consensisse

videbitur, experietur ergò illud: Nimia familiaritas parit contemptum, *l. observandum 19. ff. de offic. præsid.* A scurrilibus planè abstinebit, quis enim cordatorum turpiculos istos jocos (si ita modo dici merent) placido feret animo, quibus lingua exeritur, os distorquetur, & nescio quæ non horrenda tentantur spectacula, in actionem injuriarum palam incurrentia, *Tessaur. decis. 229. n. 5. Cujac. 6. observ. 5. Godofr. ad l. item apud Labeonem, §. generaliter, ff. de injur.* Res quoque probè distinguet ne, dum alii seria, & gravia tractant, ipse aliquid intermisceat ὑπὲρ ὄνου σκιᾶς. Cætera suprà proposita sunt.

LXIX.

An ludi Scenici ferendi?

DE jocis hactenus, annectemus aliqua de ludis. Frequentissimum autem fuisse quondam Comœdiarum usum, ex celeberrimis Comædiographis

phis delapſæ ætatis cuivis patet. Et ſanè ſi omnia exactè ad mentem revocemus, non poſſumus diffiteri, ludos ſcenicos ſingulares in commovendis hominũ animis obtinere vires. Viva magis hominum mentes afficiunt, quam vel ſcripta vel ficta *Nazianz. ad Nemes.* Ideo Romani filios ſuos ad vitia, temulentiam præſertim, proclives, non nudis verbis, & dictis correxerunt, ſed viva iis ſpectacula objecerunt, ſervos nempè ebrios, ut videntes ſummam iſtorum mãcipiorum turpitudinem, ab ejuſmodi vitiis abhorrerent. Et iſta ratio adhuc hodiè pro Comædiis militare poteſt, quandoquidem illæ ſimiliter in eum finem apud nos exhibentur, ut vitia effugiantur, attrahantur virtutes. Ad hoc accedit, quod adoleſcentes in ſolennibus iſtis ſpectaculis animoſiores reddantur, & tantum impetrent, ut poſtea cum magnis viris intrepide colloqui audeant. *Gocl. in qq. Eth. q.* 22. Præ-

terea & diligentia & memoria in istiusmodi actibus excitatur. Licet ergò quondam ex Italiâ pulsi sint histriones, *Tacit.4 annal.* & à Lacon. damnati. *Plutarch. in Lacon.* & si ob solum quæstum in scenam descendant infames, declarati *l. quod ait 2. §. ait prætor. ff. de his qui not. infam.* ipsi tamen ludi, & comædiæ ideò damnãdæ non sunt, modò ab abusu serventur liberæ. Nec est quod opponas: Turpè esse marem fœmineo vestitu indui, quippè non vestes, sed mores scorti inquinant. *Gregor. 3 Moral. V. Cœl. Rhodigin. lib. 6. lect. antiq. cap. 17.*

LXX.

Num Chorea concedenda?

MALE passim audiunt apud vetustiores. Diabolicæ vocantur à *Chrysost. in gen.* circuli, quorum centrum sit Diabolus *Guillen. sup. Evangel.* in jure civili olim prohibebantur, *leg. dies festos 11 C. de fer.* ut & in *Conc. Laodic. c. 26. q. 7.*

Impe-

Imperator Albertus dicere solebat: Venationem esse exercitium virile, saltationem verò convenire fœminis *Quercet. in diet. c. 11.* Fridericus III. voluit potius febricitare, quã saltare, & Alphonsus Siciliæ Rex Gallos judicabat leves, quod indulgerent choreis *AEn. Syl. de reb. Alphons.* Prætorium Magdeburgẽse cum civibus choreas agẽtibus, ignibus cœlo delapsis penitus deflagravit, *Bodin. 4. de Repub. c. 2. n. 406. sub fin.* Similis cujusdam exitii meminit *Crantz.* Verum si honestas prædominetur, cur tolerari non possent? Ex se certè actus indifferentes sunt, *Alan. 4. s. d. 6. Sylv. in summ. in verb. chorea.* Earum usus est vetustissimus. Primi saltatoriæ artis invẽtores fuerunt *Orpheus, & Musa Scal. l. 1. poët. c. 18.* Socrates eam magnifecit *Luc. l. de Saltat.* Poëtę in deorum laudem usi sunt saltatoris titulo *Ath. l. 1. c. 16.* Instituantur ergò choreæ inter verecundas personas, honesto loco, & tẽpore con-

veniente, non (ut hodiè pessimus mos fermè obtinuit) noctu: Tenebræ enim homines ad delinquendum incitant, *Ias. in l. Titius, § Lucius n. 17. v. nam tenebræ invitant. ff de lib. & posthum. ideò ll. 12. tabb.* prohibitum fuit noctu cœtus inire, *Greg. Tolos. in syntag. jur. l. 35. c. 6.* & paganorum sacra quondam noctu celebrari solita, omninò sublata sunt, *Covarr. l. 4. var. resol. c. 19. n. 10. Polyd. de Rip. de noct. temp. c. 39. n. 1. Baldw. ad l. 8. Romul.* Quid quod mali spiritus tempore nocturno suas choreas exercent, *si Olao Mag. l. 3. hist. sept. c. 81. & Tolosano l. 34. syntagm. c. 20. n. 16. 17.* credimus. Et quomodo impurissimi spiritus nō insidias struerent pudicitiæ saltantium, præsertim:

Dum joca, dum risus, dum dulces ore cachinnos
Fundunt & cunctos lascivia læta pererrat.

Ut loquitur *Angel. Barga. l. 6. Gynæceor.*

Occa-

Occasionem ergò peccandi vitemus, ne in peccatum incidamus *Greg.3. Moral.* quandoquidem alias omnia delicta noctu graviora præsumuntur. *Marsil.consil.83.num.16. Bl. in l.minorem C.de transact. Mascard. de probat.conclus.1114. nu.14. Pol. Rip.c.17.num.10.c.24.num.3.* Et ut tandem concludam saltatoribus istis tenebricosis oppono illud vulgare: Qui malè agit, odit lucem *cap.consuluit de offic.de leg. Abb. in c.1.de clandest. Spons.Bl.c.2.de fid.instr.* Conjunge *Cæl.l. 5.lect. Athen.l.1.c.16.*

LXXI.

An Iustitia rectè definiatur voluntas jus suum cuiq; tribuendi?

DEvolvimur jam ad auream Aristotelis de justitia doctrinã 5. *Eth.* pertractatam. Dicitur habitus, quo homines idonei sunt ad agendum ea quæ justa sunt, eademque agunt, & volunt. *Vlpian.* paulò aliter eandem virtutem

describit, *leg. justitia 20. ff. de just. & jur.* quod sit cõstans & perpetua voluntas jus suum cuiq; tribuendi. Finitionem istam multi multifariã exagitant. *Thom. 2. 2a. q. 58. a. 5.* acriter impugnat illud, quod justitia dicitur voluntas. Alii insufficientiæ eandẽ arguunt, cum enim & neminem lædere & honestè vivere sint principia juris, ut constat ex *l. 10. §. juris præcepta* malè ajunt hæc duo in datâ definitione omitti. Vide *Petr. Heig. ad d. §. & Duaren. ad h. t. c. 3.* Alii redundantiam prætendunt in vocabulo: *perpetua*, quandoquidem nihil per rerum naturam perpetuitatem sibi arrogare potest, *l. proponebatur 76. ff. de re jud.* ligẽ urgẽt unam voculam sufficere potuisse. Alii addunt justitiam ideò non posse dici perpetuam, & cõstantem, quòd ejus præcepta non rarò mutentur. *§. 11. Instit. de jur. nat. gent. & civil.* Quia verò *Donell. 2. com. 1. & Ehem. de pr. jur. l. 5. c. 5.* fatentur vocabulum voluntatis in defini-

definitione hac *Vlpiani* metonymicè accipi pro habitu, & hic posterior validissimè contra *Accursian. ac Vall. leg. 2. Instit. dialect.* eam tuetur, eumq; secutus *Heig. ad pr. inst. num. 18. & seqq.* tum etiam *Gilken. sup. 5. lib. Ethic. p. 11.* objecta modò tacta passim diluit, nostrum nõ est, ut eandem impugnemus, vel rejiciamus, cum præsertim hodiè à plerisque JCtorum recepta, & longo usu frequentata, ac confirmata sit, modo JCti & illam Philosophi nostri sinant intactam. *V. Piccol. gr. 4. Phil. Moral. c. 12.*

LXXII.

An hic intelligatur justitia divina?

DEfinitionem *Vlpiani* non de justitia ut virtute, sed ut deâ acceptãdum scribit *Coler. 1. miscell. c. 29.* In hujus sententiam descendunt, *Accurs. Hotom. Vult. in pr. instit. de just & jur. n. 5.* & in *Id. jur. p. 10.* qui omnes de divinâ duntaxat justitia eandem intellectã volunt. Ve-

rùm quia verba intelligenda ſunt pro ſubjectâ materiâ, & verò hic de tali juſtitia ſermo eſt, quã noſtris viribus hac in vitâ acquirere, & ſecundũ cujus præſcriptum externam obedientiam legibus præſtare poſſumus: cum è contra juſtitia divina non noſtra facultate, ſed ex mera gratia nobis contingat: abſonum plane videtur ex humanis ad divina velle ſaltum facere, & cœlum (q. dicitur) ac terram miſcere. Maneamus in circulo noſtro & cum *Iuſt.nov.69.&* 30. juſtitiam in humanarum virtutum cenſu habeamus. Quin *Simonides* qui ut autor hujus definitionis laudatur à *Plat.2.de Rep.* juſtitiam divinam planè ignoravit, *Dominic.Arum.exerc.Iuſt.1.th.* 9. Quare verò JCti appellantur ſacerdotes *l.1.§.1 ff de juſt.& jur. Reſp. Hæ non diſp.1.aſſert.5.* id fieri, non quod Deam aliquam colant, ſed quod legum, quæ ſacratiſſimæ appellantur, *l.leges 9.C.de leg.b. & conſtit.princ.* interpretes ſint &

ſacer-

ſacerdotes. Cætera quæ ad diſſolvendam ſententiam contrariam faciunt, expedita invenies apud *Montan. in pr. inſt. p. 39. Weſenb. ibid. & in paratit. ff. de juſt. & jur. n. 3. Donell. 2. com. 1. Bornchorſt. cent. 1. aſſ. 2. Pac. cent. 1. q. 4. Fab. ad l. 1. ff de juſt. & jur.* Interim haud inficias eo, juſtitiam quoad originem poſſe nuncupari divinã: quâ de re eruditiſſimè fabulatur *Heſiod. l. 1. op. & dier. Plato etiam in Protagor.*

LXXIII.

An intelligatur juſtitia univerſalis?

ITa non pauci ſentiunt. *Hopper. Phriſ. Angel. Matheac. in tr. de rat. jur. l. 1. c. 15. n. 3. Gilken. in 5. Ethic. Ariſt. c. 2. n. 5. Weſ. ad § juſtitia n. 4. de juſt. & jur.* Sed hi omnes perperam. Speciem enim virtutis tam *Ariſtoteles*, quam *Vlpian.* definire voluit, non virtutem totam *Arum. dict. diſp. 1. th. 10.* Ideò certè 5. librum *Ethic.* Philoſophus ſoli juſtitiæ deſtinavit,

vit, ut de ea sigillatim, & in specie ageret, *Dn. Philipp. Camerar. & alii Interpp.* Et mirum est adhuc quosdam reperiri, qui pro universali justitiâ hoc in loco tam pertinaciter pugnent, cum præsertim *Conn. 2. subcis. lect. 7.* multis verû faciat: Justitiam nullibi apud JCtos pro universali accipi, quam sententiam ut veram amplectuntur *Alciat. parerg. c. 3. Coras. de jur. civ. in art. redig p. 1. c. 23. Boleg. de jur. & aequit. c. 8. & 9 Ehem. de prin. jur. l. 5. c. 5. Schneid. Mynsing. & Heig. ad pr. inst. n. 12. & seqq. Treutl. vol. 1. disp. d. 1. th. 1. l. c.* qui annotat Wes. tandem primam sententiam repudiasse; & huic nostræ subscripsisse. Cæterum discrimen hic annotandum inter particularem & universalem justitiã, quod petitur. I. *Ex objectu.* Justitiæ enim particularis objecta propria sunt bona vel mala externa, in quibus potest esse lucrum vel damnum. II. *Ex actionibus.* Actiones justitiæ particularis sunt distribuere vel com-

commutare. III. *Ex fine.* Justitiæ particularis finis est, servare æqualitatem in distribuendo, & commutando: Justitiæ vero universalis objecta, actiones, & fines sunt eadem illa, quæ singulis virtutibus moralibus ascribuntur. Deinde, ut hoc etiam ex Aristotele tãgamus; Omnis πλεονέκτης vel particulariter injustus, etiã est παράνομος sive transgressor legum, & universaliter injustus: Sed non contra omnis παράνομος etiam est πλεονέκτης. Conjunge *Piccol. gr. 4. c. 13.*

LXXIV.

An Ius prius sit justitiâ?

INgentem hac de re esse conflictum *Vultej.* indicat *in pr. inst. n. 1.* Rem breviter expedito: Jus justitiæ effectus est; erit ergo posterius ipsâ justitiâ. Eãdem sententiam tenent JCti pleriq; *ex l. 1. in pr. ff. de just. & jur.* aliam tamen adhuc rationem afferunt, quando artem posterio-

ſteriorem eſſe cõtendunt eo, quod arte continetur. Jus autem eſt ars æqui & boni *d.l.1.ff.eod.* & §.1.*Inſt.h.tt.* Hinc plurimi derivant jus à juſtitiâ *Coraſ.l.1.ff.h.tt.* & *p.1. de art.jur.c.12. Conan.1.com.2.* nempe majori rei quam nominis habitâ ratione, cum nõ abſurdum ſit poſterius per naturam à priori denominationem ſortiri. *Anton.Govean.l.1.var.lect.c.18. Charond.l.1.πιθανῶν, Anton.Fab. ad l.1.h t.Obrech.diſp.de princ.jur.th.5.* Alias magis ἀκριβῶς deducetur à jubendo; *Donell.1.com.4. Arum.diſp.d.th.4.* vel juvando. Duriuſculæ notationes illæ ſunt: jus quaſi vis *Alciat.1.parerg.29.* vel à Jove patre juris *Scip. Gentil. l.ſing.orig. p.167.* redolent enim ſpiritum *Iacob.de Voragine.* Attexe *Vacon. à Vacun. l.1.declarat.31.n.4. Weſen.de juſt. & jur. in paratit.nu.14. Iacob.Ravard.tom.1.l.1.var.c.7.Bronchorſt.cent.1.aſſ.1.* Cęterum de diviſione juris in πολιτικὸν, φυσικὸν, νομικὸν, δεσποτικὸν, γαμικὸν ipſe Ariſtoteles

con-

consulatur, de juris speciebus apud JCtos tritis nihil dico, sed intra pelliculam me contineo.

LXXV.

An justitia particularis habeat species?

P*iccol.grad. 4.c.3.* particularem justitiam definit moderationem appetitus irascendi, ut in omni commutatione, & distributione externorum bonorum, æquum, & id quod decet expetamus, unde, ut & ex superioribus facile est colligere: Justitiam particularem esse duplicem, distributivam & commutativam: Illa distribuit honores & dignitates *l.pen. C. ad l.Iul.pecunias l.2.§.fin.ff. de leg. & pœnas l.sancimus C. de pœn.* Hæc in contractibus & commutatione rerum eam æqualitatem observat, ut quisque quod suum est consequatur, & neutra pars defraudetur. Græcis dicitur συναλλακτική. Ejus objectũ sunt τὰ συναλλάγματα quod vocabu-

cabulum *Argiropilus* vertit per cōmercia. *Zwinger.* verò per cōtractus, quam versionem postremam approbat, *Vlpian. in l. Labeo. 19 ff. de verb. signif.* Pertinebunt ergò ad hanc justitiæ speciem omnes contractus, emptio, venditio, locatio, conductio, commodatum, fidejussio, mutuum, depositum. In quibus omnibus forma observāda est *ἰσότης* æqualitas, quæ ex Arithmeticę proportionis analogiâ peti debet, & non personas, sed res tātummodo spectat, ut dicit *Acciajol. l. 5. c. 4.* sic si vendatur frumentum, pari pretio & mensura id accipiet dives & pauper. Qua autem ꝓportione in justitiâ distributivâ pœnæ debeāt infligi, an arithmetica, geometrica, vel harmonica, latè disceptatur ab *Alessandr. Piccol. l. 8. inst. Moral. c. 3. & 4. Bodin. 6. de Republ. c. 6. Hackelm. disp. 1. thes. 2. Arnis. l. 1. c. 18. p. 412. & seqq.* quos vide.

LXXVI.

LXXVI.

An Iurisprudentia sit scientia?

DIfferri poterat hæc aporia ad doctrinam de habitibus mentis *l. 6.* pertractatam, nos hic illam ventilabimus. Non desunt ex *ICtis* qui nimis calidè (an satis validè ambigo) disputāt: Jurisprudentiam esse scientiam, *Coras. l. de art. jur. c. 14. Hopper. de ead. mat. cap. 1. Chassan. in catal. gl. mund. p. 10. consid. 18. Petr. Gilken.* peculiari *tract. comment. eth. præfix.* qui Philosophis, *Zabarella* præsertim grādem dicam scribit, quod Jurisprudentiam scientiam esse negaverit: Verum rationibus nititur nimis lubricis: Exinde Jurisprudentiam scientiam esse evincere conatur, quod habeat nonnulla axiomata philosophica. In hoc uno omnium argumentorum latēt vires. Ast quàm vile, & exile hoc? Mathematica & Physica sæpe usurpāt axiomata metaphysica: Ergò ne Mathe-

thematica, vel physica est metaphysica? Consulat prius Kilkenius Zabarellam *comm. in lib. post.* & alios interpretes, & quid scientia Aristoteli sit ac dicatur ex ejus fontibus hauriat, postmodum quid obtinere possit, tenet. Nos interea à Jurisprudentia titulum scientiæ removebimus, sanctè promittẽtes, nos eundẽ ultrò reddituros, si illa privilegia sciẽtiarum ex Aristotelis indultu fuerit consecuta. Quid multis? ipsos JCtos audiemus. Illi Jurisprudentiam jam *studium Iacob. Ravard. l. 2. conjectan. c.* 10. jam *notitiam* appellant *Br. sson. 4. antiqq. c. 16. ICti* profitentur autem non scientiam inquit *Giphan. 1. inst. disp. 1. ad th. 4.* & ibidem addit vocabula artis & scientiæ confundi à *Cujac. lib. 1. obs. c. 28.* Scientia & disciplina non sunt scrupulosè distinguenda, ait *Dn. D. Setser. d. sp. 1. assert. 3. lit. a. & Dn. D. Valent. Forst. in pr. inst. ad* §. *2. n. 24. ex Donel. 1. com. 1.* scribit in jure nõ exactam methodum, sed ordi-

ordinem prudentiæ observari, id quod rursum argumentum est firmissimum Jurisprudentiam scientiam propriè dicinō posse quippe scientiæ accuratam methodum omninò postulant, & non possūnt aliter quam syntheticè tradi, sicut artes tantum analyticè; ut prolixè, & solidissimè (ceu solet omnia) demonstravit *Dn. Arnisæus in doctr. polit. c. 1.* Num verò jus possit in artem redigi vide apud *Coras. de jur. civil. in art. redig. l. 3. c. 1. Anton. Mass. Gales. l. 1. de exerc. jurisp. n. 7. Mercer. l. 1 opin. c. 3. Connan. 1. comm. 1. Petr. Greg. de prælud. opt. Iurisc. c. 1. Vult. in Id. Iur. Treutl. disp. 1. th. 2. vol. 1.*

LXXVII.

An ad essentiam legis requiratur ut scribatur, & ut bona sit?

LEGES in doctrinâ justitiæ silentio non sunt involvendæ. Quæro ergò, num de illarum substātiâ sit ut scribantur? Abnuo cum *Donell. 1. comm. 3.* We-

Wesenb. C de ll. n. 5. Vult. 1. de feud. c. 1. Lacedæmoniorum leges in scripturã nũquam fuerunt redactæ, *§. non ineleganter Inst. de jur. nat. gent. & civil.* quia animo potius quam calamo debebant custodiri secundum præceptum Lycurgi *Plut. in Lycurg.* Imperatorem dicendo legem condere, *Arum.* probat ex *l. 6. C. qui bon. ced. disp. 1. th. 16.* Ita ante *Cadmum* fuerunt quidem leges in Græciâ, sed nõ fuerunt literæ, si *Euseb.* credimus *leg. 10. præp. Evang. & Clem. Alex. 1. strom.* ubi tamen cum *Dn. Arumæo & Forster.* libenter admitto scripturam ad existentiam legis hodiè præsertim requiri, non tam quod à legendo dicatur *Niell disp. 1. feudal. th. 2.* (cum & à ligando dici possit) quam quod alias difficilimè vulgo inculcetur. Conjunge *Vac. à Vac. 4. declar. 63. n. 3. Menoch. 2. de arb. jud. q. 1. cent. 5. casu 420. n. 25. Petr. Greg. 5. partit. jur. tit. 12 l. 6.* Porrò nec ad essentiã legis pertinet, ut bona sit. Ephesiorum legem supra

reci-

recitavimus, quâ homines virtute exculti in exilium mittuntur, *Cic. 5. Tusc.* Lex quidem hæc est, sed pessima: Nec aliā ob causam tam accuratè Philosophus distinxit inter virum bonum, & civem bonum (quæ distinctio neque à iure aliena est, ut apparet ex *l. continuus 137. §. cum ita ff. de verb. obl. l. non cogēdum 45. ff. de procuratorib. l. Sed si unius 17. §. ait prætor ff. de injur.*) quam ut ostenderet multas leges malas ferri, quas qui observat civis quidem bonus est, sed bonus vir appellari nequit. Vide *disp. inter Alcibiad. & Pericl. apud Xenoph. de dict. & fact. Socr.* adjunge etiam *Alex. Piccol. l. 8. instit. moral.* An Christiani Ethicorum legibus uti possint & debeant, consule *Ioan. Dauth. de testam. n. 8. Duar. ad l. 1. ff. de pact.*

LXXVIII.

An æquitas stricto juri præferenda?

SUmmum jus sæpè summa malitia est, inquit *Terent. in Heautontim.* Ne

eigò

ergò tam acerbi sint judices, ut semper minima etiam errata ad lydium, quod dicitur, lapidem revocent: omnes ad errãdum sumus faciles *l. si servus servum ff. ad l. Aq. c. domino sancto dist. 50.* imbecillitatibus ergò humanis interdũ cõdoleant, humanũ quippè humanis casibus ingemiscere, quod suprà ex *Aug. Polit.* allatum. Poëtæ quondam Herculis clavam oleo madidam finxerunt, significaturi ictus justitiæ, misericordiæ oleo esse leniẽdos, *Dambud. ult. c. pract. crim.* & justitiam cum misericordiâ debere coambulare, *Ioan. de rer. rub. contr. rebell.* Hinc Aristoteles æquitatem juri rigoroso prætulit, hinc seriò monemur, ut faciliores simus ad liberãdum, quando obligãdum *l. Arrianus ff. de obl. & act.* hinc ipsæ leges judici æquitatem commẽdant, *l. placuit C. de jud. l. 4. §. interdum ff. de eo quod cert. loc. dar. l. 14. §. 13. ff. de relig. & sumpt. fun. l. in omnibus quidem, ff. de R. I.* Quis non potius *Augusti*

Cæsa-

Cæsaris *clementiam* laudaret, qui vix unquam capitis supplicium irrogare potuit, quin ex imo pectore suspiria duceret, *Senec. lib. de Clem.* quam *asperitatem Claudii*, qui in reum tantâ iracundiâ exarsit, ut cultellum, quem manu tenebat, in os illius adegerit. *Tranquill. in Claud. Bodin. l. 3. c. 5. n. 311.* Quis rigorosas illas & leges & executiones placido ferret animo, quibus *Vectius* civis Romanus, cum prætereunti Tribuno plebis nõ assurrexisset, interfectus est *Plu. in Grach.* vel quibus ob risum saltem in *Areopagitarũ* senatu pœna capitalis imminebat. *AEschin. contr. Timarch.* ut igitur concludamus, dicimus: Omnia reges ita debere esse temperata, & comparata, ut ad clementiam potius quam crudelitatem accedant, *Cassiod. e. 13 l. 4.* Cętera vobis relinquo pensitanda, qui in Themidos studiis consenuistis. Lector adeat *Gail. 1. obs. 150. Cæl. 7. lect. ant. c. 22. Claud. de Battand. in prax. crim. reg.*

153.n.11. *Bellovis.l.3.pract.c.19. Arum.ex* 20.*assert*.5. Et de distinctione æquitatis in scriptam, & non scriptam, an subsistere possit. *Arist*.5.*Eth*.10. *Aret.p.2.prob*. 59. *Duar.2.disp*.18. *Connan.1.comm*.11. Et de nobilissima quæstione: Num judex secundum *allegata & probata, an verò secundum propriam conscientiam pronunciare debeat*. V. quæ eruditè in utramque partem ex *th* 2. 2.*q*.67.*a*.2. *Card. à turr. crem. in c. judicat*. *Nicol. de Lyr. in* 23. *Exod. Ioan. Arbor. l*.9. *Theosoph. cap*.20. & aliis quam plurimis disputat *Didac. Covarr. in pr. varr. resol.* quid tenendum, dicis *Arum. exerc*.20 *assert*.3.

LXXIX.

An in judice requiratur scientia juris?

FATUA est quęstio, quæ non habet rationem dubitādi, dicitur in *l. Dimitius* 27. *ff. qui testam. fac. poss.* Vereor ne ista mihi hic scribatur dica. Sed quæ non rarò ad judicis officium evehuntur

tur illi, qui commedere saltem norunt, & quibus est κεφαλὴ ἐγκέφαλον οὐκ ἔχουσα, ne Respublica careat asinis, ut in simili dicebat *Bocac.* O divine *Plato* ubi nunc votum tuum de felicitate rerum publicarum à gubernaculo sapiẽtum dependente? magnam profectò partem evilnit: Quondam officia dignis deferebantur, hodiè indignis vẽduntur. *Bodin. l. 6. c. 1. n. 651.* Sed progredior. Ægyptii picturam justitiæ libris implebant, innuentes doctrinam in judice necessariò requiri. *Cœl. Rodig. l. 23. c. 18. & Apulej. de Philos.* Sapientiam tanquam proprium requisitum judicis urget. Judex ergò si conscientiæ suę benè consulere, & officio satisfacere velit, tantum sibi comparet scientiæ; quantum ad causas judicandas necessarium. *Manlium Torquatum* imitetur, qui pessimum exemplum se introducturũ verebatur, si alienis oculis Rempubl. administrandam susciperet. *Valer. Max l.*

 6. de

6. *de dict. & fact. mem. c.* 4. Ignorantiam juris neminem excusare ex *l. regula* 9 *& tot. tit. ff. de jur. & fact. ign. l.* 2. 3. 10. 12 C. *eod.* passim obvium. Quam graviter *Q. Mutius Sulpitium* ob ignorantiam juris reprehenderit, inquiens: Turpe est patritio, & nobili viro jus, in quo versatur, ignorare ex *l. necessarium* 2. §. *Servius ff. de orig. jur.* notissimum est: Quã grandem reprehẽsionem igitur merebitur judex juris ignarus, qppè qui secundum jus & fas dicere *Bl. in l.* 2. C. *de sent. ex brevic. recit. l. nemo* C. *de sent. & interloc. omn. jud. c. ne innitaris de const.* 6. *pa. ra q.* 5. §. *quia verò de jud. in Auth.* §. *jurisjurand. de defens. civil.* pœnam legũ minuere & aggravare. *Bellov. l.* 3. *pract. c.* 19 & liti finem imponere debet, *Novel.* 8 *n.* 1. Intolerabilis est ignorantia in illis qui præsunt, dicit *c. si in laicis dist.* 38. ... pore quæ mater est erroris *c.* 1. *dist.* 38. ... gnorantia judicis plærumque est cala- mitas innocentis, præclarè ita *Aug. l.* ...
de C...

de Civ. Dei c. 6. & verò verius eſt illud:

Homine imperito, nunquam quicquam injuſtius
Qui, niſi quod ipſe facit, nihil rectum putat.

Terent. in Adelph. act. 1. ſcen. 2. An autem per ignorantiam malè judicans impunitus relinqui debeat, & fui favore *l. Grachus C. ad l. Iul. de adult.* edocet prolixius *Hippol §. occurrunt, n. 3. ex tot. tit. de pœn. jud. qui malè judic.*

LXXX.

An jus Talionis reduci debeat?

ARiſt. 5. Ethic. 5. Pythagoræorum recitat ſententiam, qui jus, & juſtitiam nihil aliud eſſe voluerunt, quam talionem, ſive retributionem & compenſationem, quâ quis patiatur illud, quod alteri fecerat, ſive illud ex procæſſi, ſive ex improviſo commiſerit. Tale jus illi appellârunt ἀπλῶς δίκαιον, cujus executor apud inferos ſeveriſſimus fuit *Radamanthus* eum duobus fratribus,

Abaco & *Minoe*. Hinc pœna talionis ἀντιπεπονθὸς & ταυτοπάθεια à *Theoph. inst. de injur.* appellata, derivata est, quæ etiam *ll. 12. tabb.* comprehendebatur, & propugnatur contra *Phavorin. à Sext. Cæcil. apud Gell. l. 20. noct. Att. c. 1.* Hujus pœnæ exemplũ nobis proponitur in rege *Adonibezec. Iudic. 1. v. 6.* Et suo modo huc spectant loca, *Gen. 9. v. 6. Matt. 5. v. 38. Apoc. 13. 10.* ubi dicitur εἴ τις ἐν μαχαίρᾳ ἀποκτενεῖ, δεῖ αὐτὸν ἐν μαχαίρᾳ ἀποκτανθῆναι, cũ quo consentit *l. 1. §. 1. ad l. Corn. de fals. & l. nemo C. de episc. audient.* Ut ita de jure civili adhuc pœna ista videatur vigere: sic eidem favet *l. final. C de cal. l. 7. § fin. ff. ad l. Iul. l. si constiterit C. fin. regund. l. 4. C. de servit. fugit.* Quõdam accusatores se obligabant, & inscribebant ad similitudinem supplicii, si in probando deficerent, & ita jure puniebantur *l. si cui ff. de accus. l. 3. & ibi Dd. C. qui accus. non poss. l. ult. C. de accus.* quæ tamen obligatio, & inscriptio non admodum judica-

dicatur necessaria, à *Bart. in l. pen. §. ad crimen, ff. de publ jud. Gandin. tr. de malef. rubr. qualiter fiat accusatio Salyc. in l. qui crimen, C. qui accus. non poss.* licet ex arbitrio judicis plectendus sit ille, qui in probando defecit, ut censet *Alciat. l. 9. parerg. c. 8.* latè *Covarruv. l. 2. var. resol. c. 9. n. 1. & seqq. p.* (mihi) 232. Eandem talionis pœnā militasse in *Asia* autor est *Herod. in Uran.* idem de *Turcis* testatur *Georgewitz. l. de Turc. mor. & Lonic. l. 1. hist. Turc.* & adhuc hodiè in *Const. Elect. Sax.* relictis est locus Retorsioni, quæ ex eodem fonte videtur manare. Cæterum pœnam istam (quoad summum rigorem) in desuetudinem abiisse *ex jur. & histor.* eleganter deducit *Camerar. cent. 1. op. subcis. c. 99. ut & Alberic. in l. final. C. de accus. Fel. in c. inquisitionis n. 9. de accus. Spec. tit. de accus. §. 1. vers. nec mirum. Tull.* suo tempore de pœnę hujus acerbitate conqueritur, quando *Radamanthum* & fratres ejus *execrabiles* vocat *judices* 1.

Inst. 99. Imò ipse Dominus noster Jesus Christus sua benignitate pœnã istã temperavit. *Matth* 5. *Tolosan.* *l.* 38. *syntag* *c.* 3. *n.* 34. Aristoteles *d. l.* jus talionis eo sensu, quo Pythagoræi illud urgebant, omninò rejecit, quod neq; in distributiva, neq; commutativa justitia locum habeat, & ideo nec juris, nec justitiæ nomẽ mereatur. In distributiva sedem impetrare nequit, ibi enim ἀξία personarum attendenda: non eo modo plectendus, qui consulem verberavit, quò is, qui percussit servum, is enim maxima dignitate pollet: Hic omni autoritate destituitur, & pro nullo habetur *l. quod attinet*, *ff. de R. I.* *l.* 2. § 2. *ad l. aquil.* Pythagoræi omnem personarũ respectum excludebant. Neq; cum justitia commutativa consonat, in hac enim non semper eadem rependuntur pro iisdem, sed sæpè res diversæ permutantur cum diversis. Talio verò vult, ut eadem reddantur pro iisdem. Imò verò im-

impossibilitas in Talione latet, si enim quis ab alio lædatur per imprudētiam, ἀδύνατον est per eandē vindictam posse exerceri. *Gell. 3. noct.* Refer huc, quæ ex veteribus Rabinis & aliis autoribus prolixè disputat *Bodin. l. 7. de Republ. c. 6. num. 768.*

LXXXI.

An aliquis sibi possit facere injuriam?

Agit hac de re *Arist. c. 11. 5. Eth.* & negativæ subscribit. Probat sententiam suam tum ex naturâ universalis, tum particularis justitiæ: Qui universaliter injustus est, in aliquam legem impingat oportet: Nullæ autem leges latæ sunt de non faciendâ sibi injuria: De particulari justitia res similiter expedita est. Illa est virtus πρὸς ἕτερον, jam nemo à se ipso, dicitur ἕτερος, ubi noto: Aristotelem injuriam intelligere quatenus in actu externo injurioso ad aliū cōsideratur: alias si ἐν ἀπὸ τοῦ & καθ' ἀκου-

ρρλογίαν loqui velis, cum *Plat. in Gorg. & 4. de Republ.* dicere poteris: Hominē sibi ipsi inferre injuriam, quando cōtra rectæ rationis dictamē appetitui & affectibus nimis indulget. Sed nōne αὐτόχειρες injuriam sibi intulisse dicētur? Resp. Illos Reipub. potius injuriam inferre, cum eam membro quodam privent (aliter injuriam accepimus supra *n. 44.*) Refer *huc l. liber homo 13. ff. ad l. Aquill.* in qua dicit Ulp. Neminem esse dominum suorum membrorum, qua thesi (ut hoc ἐκ παρέργου addamus) nimium abutuntur illi, qui exinde arguere conantur: Virum non posse severius animadvertere in uxorem etiam enormiter malam, cum mulier sit pars corporis mariti *c. Admonere in pr. 33. q. 2.* Ut ut enim cum *Cas. in qq. Oecon. & Tiraq. l. 8. & 9. connub.* serio accusamus & damnamus illos, qui nulla sufficiēte causa præviâ, ex merâ contumacia, & corpus quasi exercendi gratiâ, vel motus

con-

concitandi, in miseras mulierculas irruunt, cum caute & comiter oporteat tractare uxores, *Lud. Viv. l. de off. marit. c. de eligend. ux. circ. fin.* & uxor graviter, ac sine causa, à viro verberata, licet nō possit cōtra maritum agere actione injuriarum, queat tamen agere actionē in factum ut maritus puniatur, *Alex. in in l. divortio §. si vir. col. 3. ff. solut. matr.* & petere separationē quoad thorum & mensam. *Schneid* 1. *Instit. tit.* 10. *argum. leg. consensu* 8. *C. de repud.* Ita è contraria parte istam execramur indulgentiam, quâ uxoribus ita frena laxantur, ut cum Socratis *Xanthippe* vel quidvis cōtra maritos tentent. Quis intempestivam illam misericordiam, & patientiam laudet, quam *Dorianus* ab uxore & socru non tantum verbis atrocissimis exagitatus, sed & verberibus exceptus, exercere solebat, qui tantum flere didicerat, *Gratian. de alberg. in Ganaret.* Certè si magnum onus est, stultitiā

& ineptias uxorũ ferre, ut inquit *Hen. Hammel. in §. actionum rubr. act. ex stipul. in pr. Instit. de act.* molestissimum futurũ illud, mulierẽ in omnibus habere obstrepentem & oggannientem: ibi ergò tentatis prius mediis omnibus, secundum consilium *Terent. in Evnuch. act. 4. scen. 7.* malo nolo malus quærẽdus cuneus *Bellovis. l. 1. pract. crim. c. 19. n. 17.* & à leniori pœna ad severiorem, à verbis ad verbera progrediendum, quæ severitas injusta dici non meretur, ut patet *ex c. si quis propriam uxorem 14. novell. 117. ut lic. matr. & av. c. mulierem 33 q. 5. c. placuit 33. q. 2.* Sed & hæc castigatio moderata sit, *c. duo ista 14. q. 3.* & ut patria potestas terminetur in pietate, non in atrocitate *l. divus 5. ff. ad l. Pompej. de parricid.* Summa: *putrita membra sunt amputanda, ne totum corpus trahatur ad contagium.*

LXXXII.

An melius sit pati quam facere injuriam?

De

DE illo etiam cum ambulatore nostro, antequā ex 5. libro abeamus, erimus solliciti. Utrumq; & facere, & pati injuriam malum est, inferēs enim injuriam plus, patiens minus habet: si verò ista duo inter sese comparentur, alterum melius, alterum pejus conspicietur. Et quidem τὸ inferre injuriam primâ fronte videtur applausum mereri. Melius esse prævenire quam præveniri tristissimum est. Ex quo principio disputant *ICti*, quod in conflictu nemo teneatur exspectare primum ictum, *arg. l. 5. ff ad l. Aquil. 3. §. qui armata ff. de vi, & vi arm. l. 3. C. de sicar.* W*es. p. 1. cons. 19. n. 15. & 16. Bocer. tr. de pugn. l. 2. c. 9. Gail. 2. obs. 110. n. 14. Cuj. 5. obs. 18. Bar. ad l. 1. de vi arm. Frid. Tiler an. in pandect. disp. 1. thes. 18.* & audacia timiditati præfertur. Verum rectè Philosophus noster cōcludit: Melius esse injuriam pati, quam inferre, hoc enim cum improbitate conjunctum est & plurima vitia

 secum

secum trahit, odium livorem, cupiditatem vindictæ: ast nihil horum de illo affirmari potest. Nos qui pretioso Christianorum nomine gaudemus, ne tãtum tales audiamus κατὰ τὸ λέγεσθαι, sed & verè simus, ut vovet *Ignat. in epist. ad Magnes.* ad tolerandum simus faciles, tardi ad vindictam *Bern. de agon. Christ.* approbemus τὸ τῆς ἀμνηστίας ψήφισμα *oblivionis plebiscitum*, quo omnium discordiarũ, & injuriarum memoria quódam abolebatur *Cicer. 1. orat. in Ant. Appian. l. 2. bell. civil. Vellej. Patercul. in histor. Rom.* Breviter: Simus patientes, iram relinquamus mundo, vindictam commendemus Deo *August. 7. Medit.* quivis nostrum in hac crucis scholâ isto se soletur symbolo: *Ut potiar patior*, quivis ardẽtibus gemitibus in verâ fidei πληροφορίᾳ hoc præsertim passionis dominicæ tempore quotidiè ita suspiret:

Christum in cruce quæram,
Crucem post illum geram,

Hostes

Hostes cum illo teram,
Palmam ab illo feram.

Hac διχῇ *librum* 5. claudo & *ad* 6. propero.

LXXXIII.

An Virtutes dianoeticæ ad Ethicam pertineant, & num à virtutibus moralibus differant?

SAtis diu in doctrina virtutum Moralium hæsimus: Æthna nūc in collem contrahenda, & paucis de iis, quæ superſunt, videndum *in* 6. *Eth.* Philosophus noster de virtutibus intellectualibus διάσκεψιν instituit, quas definit: ἕξεις τῆς ψυχῆς λογικῆς οἷς ἀληθεύει ἡ ψυχὴ τῷ καταφάναι, ἢ ἀποφάναι: Illas autem ad Ethicam pertinere non tantum inde liquet, quod omnis virtutum moralium vis ac ἐνέργεια in mediocritate, quæ secundum rectam rationem est, & à prudentiâ ostenditur, consistit, sed præsertim quod viam sternant ad obtinendū sum-

summum bonum theoreticum 10. *Eth.* 8. Nec qui perfectionem in Ethica affectat, practico saltem bono est contentus, ut autumat *Acciajol.* 1. *Eth.* 6. sed ulterius mentem ad diviniora elevat. Hinc rectè colligit *Piccol.* c. 4. *gr.* 5. & c. 8. *gr.* 9. virtutes illas rationis, ut *Cic.* appellat, non incidenter saltem (ut *Philopon.* opinatur) sed ex professo fuisse ab Aristot. tractatas, cum verè sint virtutes. Imò ipse Philosophus noster c. 12. 6. *Eth.* disertè testatur, sed de sapientiâ ideò egisse, quod summū bonum suo cōcursu compleat. Porrò virtutes dianoeticas, à moralibus differre, itidem patet. I. *Ex subjecto*, ut vocant, *inhæsionis*. Illæ enim & essentiam & existentiam suam obtinent in animo rationali, & ibidem τῆς ἐνεργείας munia exequūtur: Hæ verò in irrationali anima suam fingunt sedem, cum sint & hæreant in appetitu sensitivo, à rationis dictamine gubernato. II. *Ex objecto*: Illæ occupan-

cupantur, & exercent duntaxat in contemplatione, & cognitione veri: Hæ versantur in actione boni. III. Illæ dirigunt & disponunt ad beatitudinem contemplativam. Hæ ad εὐδαιμονίαν practicam. Conjunge *Thom. 1. secundæ q. 58. a. 1. & seqq. Piccol. gr. 5. c. 5. & de rer. defin. p. 38. Ioan. Reg. disp. log l. 2. probl. 5. p.* 481.

LXXXIV.

An inter virtutes intellectuales sit reale discrimen?

NUmerum primum exprimemus, paulò post consideraturi quidnã discriminis hic obtineat. Quinq; mẽtis habitus numerantur ab *Arist. 6. Eth.* scientia, ars, prudentia, intelligentia & sapiẽtia. Absit autem de nudis istis vocabulis lites feramus, hoc quippè esset περὶ ὄνου σκιᾶς litigare, ut loquitur *Gal. 3. de diff pulf. c. 1. & Soph. in Cedal. ap. Suid.* Neq; enim ignoramus Philosophum appel-

appellationibus horum habituum sæpius fuisse abusum, ibi inprimis locorum, ubi nulla necessitas exigebat, ut habitus isti distinguerentur: Quin Plato ἐπιστήμην, τέχνην, σοφίαν, μάθημα & μάθησιν promiscuè usurpavit, ut ex *Dn. Buman. hypomnem. log. c. 6.* annotavimus *disp. Log. 2. th. 9.* & *Gal. in c. 2. de art. med.* medicinam per scientiam definit, quam idem *c. 30. de const. art. c. 1.* ad artes effectivas refert: Verum ipsæ res vocabulis istis contentæ ἀκριβῶς nobis tenendę, & distinguendæ sunt, ut hac in re *Arist. h. l.* claram nobis prælucet facem, dum ex professo de hac materiæ tractās, cuilibet horum habituum suam peculiaré ascribit finitionem, quæ variatio cum diversitate objectorum discrimē inter hosce habitus ὀφθαλμοφανερῶς nobis demonstrabit. I. *Scientia* est ἕξις ἀποδεικτικὴ ἐξ ἀναγκαίων *6. Eth. 3. 1. post. 2. 1. M. M. 35. 5. Eud. 3.* Ejus objectum τὸ ἐπιστητὸν, quod in illa potissimū cadit, quæ sunt

αὐλὰ,

ἀΐδιον, ἀγέννητον, & ἄφθαρτον. 5. *Eud.* 6. Hinc *Zab.* 1. *de nat. log. c.* 2. scientiã vocat cognitionem certã rerum simpliciter necessariarum & sempiternarum. II. *Ars* est ἕξις μετὰ λόγου ποιητική 6. *Eth.* 4. 1. *M M.* 35. 5. *Eud.* 5. (de differẽtia ποιήσεως & πράξεως. vid. 6. *Met.* §. 1. & *Scot in prolog.* 1 *sentent.*), objectum ejus sunt τὰ ποιητικά. III. *Prudentia est* ἕξις ἀληθὴς μετὰ λόγου πρακτικὴ περὶ τὰ ἀνθρώπῳ ἀγαθὰ καὶ κακά, 6. *Ethic.* 5. 1. *M. M.* 35. Hujus objectum sunt τὰ πρακτά. IV. Intelligẽtia est ἕξις ἣ τὰς ἀρχὰς γνωρίζομεν. Objectũ hujus sunt ipsa principia sive ἀξιώματα scientiarũ. V. Sapientia est νοῦς καὶ ἐπιστήμη τῶν τιμιωτάτων. 6. *Eth.* 8. 1. *Met.* 2. 3. *Eud.* 6. Hujus objectum sunt res omnes, earũq; causæ, quæ sub hominis cognitionem cadere possunt. Annecte *Thom. l. d q.* 59. *a.* 1. *Scalig. exer.* 307. *s.* 31. ante omnia *Piccol. gr.* 5. *c.* 8 *& seqq.*

LXXXV.

An præter enumeratos alia adhuc danda habituum series? Ajo.

AIo cum doctoribus de peripato, & illos Ramistas rideo, qui sepositâ omni habituum discretione, ipsis etiam inferioribus disciplinis, artis & scientiæ titulum decernere non erubescunt. Quid apud illos magis tritum q̃ dialecticam artem differendi insignire; & pro appellatione ista tanquã pro aris & focis pugnare. Quamvis verò errorem istum palliare conentur autoritate *Monlorii, Sib: k, tr. 1. sua analitic. c. 1. Thom. 4. Metaph. lect. 4. Scot. q. 1. predic. Avic. c. 1. logic.* vix tamen sub ἀκυρολογία ista tutum impetrabunt latibulum, cũ in scholis eruditis, quas penes hac in parte est & vis & norma loquendi, longè accuratiora desiderentur. Certè verborum & terminorum neglectus rerũ parit incertitudinem, obscuritatem, & confusionem *Ant. Hering. de fidejuss. c. 2. n. 4. Waremund. ab Erenb. in med. pro fœd. c. 3. n. 4* Logicam ab arte longissimè abludere patet: Ars enim ad ποίησιν sive

mate-

materialem operationem alligatur à Philosopho, id quod verba τεχνάζειν, θηρᾶν, ποιεῖν, luculenter docent: discursus verò corpori non est alligatus 3. *an.* 11. Eadem etiam à scientia remotissima est, hæc quippe de subjecto per causas affectiones demonstrare nititur, & ita solummodo distinctam subjecti explicationem intendit *Averr. comm.* 23. Illa verò non contemplatur subjectum, sed in eo tota est, ut in subjecto aliquid producat. Paucis: ἐπιστήμην toto cœlo differt à τρόπῳ ἐπιστήμης, illa enim simul quærere absurdum ponuntur *Aristot.* 2. *Met.* §. 15. ubi per τρόπον ἐπιστήμης logicã intelligit, interprete *Thom.* Conjunge *Averr. com.* 15. *Arist.* 1. *Met.* 1. 11, *Met.* 6. 1. *Elench.* 11. 1. *Rhet. ad Theod.* c. 1. Proinde vel ob solum logicæ germanum, ac gnesiũ genus obtinendum alia quærenda est habituum series, quam *Zabar. ex.* 1. *Top.* 9. elicuit 1. *de nat. log.* c. 10. & disciplinis organicis, sive instrumentalibus accõmoda-

tes: Duo vincula fortius ligare quam unum, ut dicitur *in l.re conjuncti ff. de ll.* Si verò cõparatio instituatur inter artẽ solam, & solam naturam, jam affirmativæ propositæ quæstionis favemus cũ *Phil.7. Metaph.§.4.2. Phys.§ 79. Simpl. ibid. Gal. de morb. vulg. l.6. comm.5. Plotin. ennead. 4.l.1. & enn.3.l.8. Averr. in l. de gen. & Corr.* Natura constanter & immutabiliter, nihil frustra agit *2. Phys. § 7. sub fin. 2. de gen. an. c.4.* Unde illud celebre *ex 1. de cæl.31.* Deus & natura nihil faciunt frustra, ars verò facile aberrare potest, *Piccol. d. grad. c.59.* sapientissimi etiam possunt labi artifices, cum non labi divinum sit, *l. 2. §. si quis autem C. de veter. jur enucl.* Natura substantia est nõ accidens, non habitus ut ars: Substantiam autem plus nobilitatis obtinere, quam accidentia apud omnes in confesso est. Vide quæ disput. *Arist. 7. Met. §.4.* Natura substantiam producit, de accidente quis hoc affirmabit? Certè nullum

nullum ens agit ultra suum gradum. Quid verò, si *Paracelsi* admiratores nobis difficultatē injicerent, & cum *Cas. 2. Phys. c. 1.* principium illud negarent. Quid si producerent *Albert. l. 3. de mineralib. c. 9. Henricum de Gandav. quodl. 5. q. 3. Lem. de occult. nat. mirac. l. 2. Arnol. de vill. nov. in rosar. Phil. Lull. de art. Chym. Zim. de diff. nat. & art.* qui omnes verum aurum arte posse effici opinantur? Quid si hujus rei exempla afferrent? *Ianum Licinium* aurum fabricasse scribit, *Peter. l. 8. cap. 20.* aureum illum militem Richardum Kelly idem præstitisse assertor est, *Cas. 2. Phys. p. 212.* qui posterior adhuc aliud de Paracelsistis annotat, illos nempè gloriari, quod hominem sine maris & fœminę amplexu, sola arte Chymica procreare possint, ibid. p. 206. (quæ assertio supplicium meretur, non responsum.) Poteramus sanè latissimum hic ingredi disputandi campum de auro illo, quod subtilitatum mi-

magistro etiam suspectū est, *exerc.106.* 6. & sine peccato vix potest vendi ex sententiâ *AEgid. ap. Perer. l. 8. p. 409.* Verum quia hoc esset extra circulum oberrare, & in *specul. Phil. natural disput 3.* hæc prolixè à nobis discussa sunt, merito hic nos continemus, lectorem ad *Cardan. l. de subtil. & l. 10. de var. rer. Th. 2. mt. d 7. q. 5. à 1. Avic. sup. l. 1. met.* remittentes & hoc unicum urgentes: Artem quidem imitari naturam *Scal. exer. 101. 12.* Sed in quantum potest: quæ ipsa imitatio etiam ICtû placet in § *minorem. Institut. de adopt.* Annecte, si placet, *Scalig. exerc. 307 s. 31. & Simpl. ad §. 79. Physic.*

LXXXVII.

An fraus cum prudentiâ conjungenda?

ITA quidem nostri temporis sentiunt Pseudopolitici, quibus fraudis nomen dulce est, & jucundum illud ἀλωπεκίζειν πρὸς ἑτέραν ἀλώπεκα. *Astutam vapido servare in pectore vulpem.* Sed

M per-

perperam. Virtus enim vitio adjuvari non debet seipso contenta. *Senec.l.1.de ir.cap.* 9. Ex omni vita fraus & simulatio tollenda est, *Tull.3.off.* Nihil prodest inclusam esse conscientiam, patemus Deo, inquit iterum *Seneca ap. Lactant.l.6.inst.24.* Hæc Ethnici. Et quomodo nos concedemus de nobis dici: *Fronti nulla fides, Iuven.satyr.2.* Expressè profectò jubemur deponere πᾶσαν κακίαν, καὶ πάντα δόλον, καὶ ὑποκρίσεις. *1.Pet. 2.v.1.* Malus mihi sit Christianus, cui *Os dulcore litum, sed fellis acore cor intus.* Non sine causa igitur *Iusto Lipsio à Greg.Thomson.in vind.verit.advers.Lips.* grandis scribitur dica, quod *l.4.pol.c.13.* fraudem non tantum laudaverit, sed etiam suaserit, ubi ex *Cic.pro Rosc.* affert, quod cum argutis & malis vivamus, colligit inde: Simus ergò nos arguti, mali, & cretisemus inter Cretes, *cent.1.epist.22.* Qu[illegible] procul abfit alienis exemplis peccamus *Senec.de vit.beat.c.1.* Quin si exemplis

emplis contendere licet, quid *Gibeonitæ* fraude & fuco suo impetrabant? maledictionem, *Ios.22.v.23.* Quid *Absolon*, qui in decipiendi ac fallendi arte ita excellebat, ut cor subditis suffuraretur *2. Sam.15. vers.6.* tragicum obitum *2. Sam.18.* Quare corda & aures Apostolicæ illi admonitioni dies noctesque patere sinamus: μὴ συσχηματίζεσθαι τῷ αἰῶνι τούτῳ, & ut ad Aristotelem redeamus probè consideremus, illum *6. Eth.* 4. non fraudem (quæ res fœda est *Thucid.l.1.*) Sed εὐβουλίαν σύνεσιν, & γνώμην prudentiæ, ut famulas adjunxisse, hoc nimirum est, quod *Piccol. dicit sub fin. c. 35. gr.5.* prudētiam jam formatam tanquam propriæ affectiones comitantur *Circumspectio, vigilantia, cautio &c. Vide orat. Thom. Stapleton. de nostr. temp. Polit.*

LXXXVIII.

An detur quædam Virtus Heroica?

NE nobis occinatur illud *Aristanet. ex l.1. epist.28.* περὶ κενὴν ψάλλεις,

ante omnia inquiramus oportet, num talis quædam Virtus detur, qualem jam ſumus contemplaturi. Quâ in re conſulendus eſt ante omnia Philoſophus noſter. Ille I. ſuo exemplo nobis accendit facem, quando in 7. *Eth.* tam præclarè virtutis diſertiſſimè meminit, eamq; τὴν ὑπὲρ ἡμᾶς ἀρετὴν ἡρωικήν τινα, καὶ θείαν appellavit, *cap.* 1. II. Gradus virtutum attendamus: Sunt quædam ex illis inferioris conditionis, ſemivirtutes dictæ (*v. Piccolom. gr.* 3. *c.* 1. *& ſeqq.*) ſunt quædā mediocris dignitatis: quare non ſit quæ faſtigium teneat; & præ reliquis potentius & eminentius ſplēdicet? Eſt certè talis, quæ homines ſupra humanam conditionem elevat, *Piccolom. gr.* 6. *cap.* 1. & divinus ferè motus ciet *Dan l.* 1. *Eth. Chriſt. c.* 21. III. Exempla ſuppeditabunt hiſtoriarum annales, multa perſequi non eſt animus. Ex profanis contemplare *Alexandrum apud Curt. l.* 3. Cogita *Cæſarem*, *&*

Epa-

Epaminundam ap. Val. Max l.3 c.2. Adspice *Attil. Regul. ap. Cic. 3. offic.* Ex sacris mirare *Samson. Iud.15. David 1. Sam.17. Eliam. 1. Reg. 28.* Ex nostro seculo intuere *Megalandrum Luther.* & quos ex amplissima Venetorum Republica semper Virgine cumulatim ut oculatus testis producit *Picc t 11. p. 546.* Licet autem rarissimi sint, qui tam insigni virtute insigniuntur *Ioh. Cas. lib.7. Eth c.1.* ita ut eorum nomina uni ferè insculpi possint annulo, ut ille dicebat apud *Flav. Vopisc. in Aurelian.* idcirco tamen nobilissima hæc planta ex virtutũ horto minime evellenda, in flore & vigore suo sarta potius, & tecta conservanda. Cæterum (ut hoc ἐπιβλήματος loco annectamus) virtus hæc heroica ab *ἔρως* videtur dici (cæteras enim notationes, quas congessit *Piccolom. in pr. gr. 6.* libentes prætterimus) cujus rationem reddere voluerunt poëtæ, fingentes Heroas ex amore Deorũ & hominum

M 3 oriri,

AJo cum doctoribus de peripato, & illos Ramistas rideo, qui sepositâ omni habituum discretione, ipsis etiam inferioribus disciplinis, artis & scientiæ titulum decernere non erubescunt. Quid apud illos magis tritum q̃ dialecticam artem disserendi insignire; & pro appellatione ista tanquā pro aris & focis pugnare. Quamvis verò errorem istum palliare conentur autoritate *Moꞏlorii, Sib: k. tr. 1. sua analitic. c. 1. Thom. 4. Metaph. lect. 4. Scot. q. 1. prædic. Avic. c. 1. logic.* vix tamen sub *ἀκυρολογία* ista tutum impetrabunt latibulum, cū in scholis eruditis, quas penes hac in parte est & vis & norma loquendi, longè accuratiora desiderētur. Certè verborum & terminorum neglectus rerū parit incertitudinem, obscuritatem, & confusionem *Ant. Hering. de fidejuss. c. 2. n. 4. Waremund. ab Erenb. in med. pro fœd. c. 3. n. 4* Logicam ab arte longissimè abludere patet: Ars enim ad *ποίησιν* sive

mate-

materialem operationem alligatur à Philoſopho, id quod verba τεχνάζειν, ψυχὴν, ποιεῖν, luculenter docent: diſcurſus verò corpori non eſt alligatus 3.*an.* 11. Eadem etiam à ſcientiâ remotiſſima eſt, hæc quippe de ſubjecto per cauſas affectiones demonſtrare nititur, & ita ſolummodo diſtinctam ſubjecti explicationem intendit *Averr.comm.*23. Illa verò non cõtemplatur ſubjectum, ſed in eo tota eſt, ut in ſubjecto aliquid ꝑducat. Paucis: ἐπιστήμη toto cœlo differt à τρόπῳ ἐπιστήμης, illa enim ſimul quærere abſurdum ponuntur *Ariſtot.*2.*Met.*§.15. ubi per τρόπον ἐπιστήμης logicã intelligit, interprete *Thom.* Conjunge *Averr.com.*15.*Ariſt.*1.*Met.*1.11,*Met.*6.1.*Elench.*11.1.*Rhet.ad Theod.c.*1. Proinde vel ob ſolum logicæ germanum, ac gneſiũ genus obtinendum alia quærenda eſt habituum ſeries, quam *Zabar.ex.*1.*Top.*9.elicuit 1.*de nat.log.c.*10. & diſciplinis organicis, ſive inſtrumentalibus accõmoda-

tes: Duo vincula fortius ligare quam unum, ut dicitur *in l. re conjunctis ff. de ll.* Si verò cōparatio instituatur inter artē solam, & solam naturam, jam affirmativæ propositæ quæstionis favemus cū *Phil. 7. Metaph. §. 4. 2. Phys. § 79. Simpl. ibid. Gal. de morb. vulg. l. 6. comm. 5. Plotin. ennead. 4. l. 1. & enn. 3. l. 8. Averr. in l. de gen. & Corr.* Natura constanter & immutabiliter, nihil frustra agit 2. *Phys. § 7. sub fin. 2. de gen. an. c. 4.* Unde illud celebre *ex 1. de cœl. 31.* Deus & natura nihil faciunt frustra, ars verò facile aberrare potest, *Piccol. d. grad. c. 59.* sapientissimi etiam possunt labi artifices, cum non labi divinum sit, *l. 2. § si quis autem C. de veter. jur enucl.* Natura substantia est nō accidens, non habitus ut ars: Substantiam autem plus nobilitatis obtinere, quam accidentia apud omnes in confesso est. Vide quæ disput. *Arist. 7. Met. § 4.* Natura substantiam producit, de accidente quis hoc affirmabit? Certè

nullum

nullum ens agit ultra suum gradum. Quid verò, si *Paracelsi* admiratores nobis difficultatē injicerent, & cum *Cas.2.Phys. c.1.* principium illud negarent. Quid si producerent *Albert.l.3. de mineralib.c.9. Henricum de Ganday. quodl.5.q.3. Lem. de occult. nat.mirac. l.2. Arnol.de vill. nov.in rosar. Phil. Lull. de art. Chym. Zim. de diff. nat.& art.* qui omnes verum aurum arte posse effici opinantur? Quid si hujus rei exempla afferrent? *Ianum Licinium* aurum fabricasse scribit, *Perer.l. 8.cap.20.* aureum illum militem Richardum Kelly idem præstitisse assertor est, *Cas.2.Phys.p.* 212. qui posterior adhuc aliud de Paracelsistis annotat, illos nempè gloriari, quod hominem sine maris & fœminę amplexu, sola arte Chymica procreare possint, ibid.p. 206. (quæ assertio supplicium meretur, non responsum.) Poteramus sanè latissimum hic ingredi disputandi campum de auro illo, quod subtilitatem

ma-

magistro etiam suspectū est, *exerc.106.* *s.6.* & sine peccato vix potest vendi ex sententiâ *AEgid. ap. Perer. l.8. p.409.* Verum quia hoc esset extra circulum oberrare, & in *specul. Phil. natural disput 3.* hæc prolixè à nobis discussa sunt, merito hic nos continemus, lectorem ad *Cardan. l. de subtil. & l.10. de var. rer. Th. 2. Sent. d 7. q.3. à 1. Avic. sup. l.1. met.* remittentes & hoc unicum urgentes: Artem quidem imitari naturam *Scal. exer.101. 12.* Sed in quantum potest: quæ ipsa imitatio etiam ICtis placet in § *minorem. Institut. de adopt.* Annecte, si placet, *Scalig. exerc.307. s.31. & Simpl. ad §.79. l. Physic.*

LXXXVII.

An fraus cum prudentiâ conjungenda?

ITA quidem nostri temporis sentiunt Pseudopolitici, quibus fraudis nomen dulce est, & jucundum illud ἀλωπεκίζειν πρὸς ἑτέραν ἀλώπεκα. *Astutam vapido servare in pectore vulpem.* Sed

perperam. Virtus enim vitio adjuvari non debet seipso contenta. *Senec.l.1.de ir.cap.* 9. Ex omni vita fraus & simulatio tollenda est, *Tull.3.off.* Nihil prodest inclusam esse conscientiam, patemus Deo, inquit iterum *Seneca ap. Lactant.l.6.inst.*24. Hæc Ethnici. Et quomodo nos concedemus de nobis dici: *Fronti nulla fides, Iuven.satyr.*2. Expressè profectò jubemur deponere πᾶσαν κακίαν, καὶ πάντα δόλον, καὶ ὑποκρίσεις. 1. *Pet.* 2.v.1. Malus mihi sit Christianus, cui *Os dulcore litum, sed fellis acore cor intus.* Non sine causa igitur *Iusto Lipsio à Greg.Thomson.in vind.verit.advers.Lips.* grandis scribitur dica, quod *l.4.pol.c.*13. fraudem non tantum laudaverit, sed etiam suaserit, ubi ex *Cic.pro Rosc.* affert, quod cum argutis & malis vivamus, colligit inde: Simus ergò nos arguti, mali, & cretisemus inter Cretes, *cent.1.epist.*21. Quid? nd o? absit alienis exemplis peccamus *Senec.de vit.beat.c.*1. Quin si ex-

emplis

emplis contendere licet, quid *Gibeonitæ* fraude & fuco suo impetrabant? maledictionem, *Ios.22.v.23.* Quid *Absolon*, qui in decipiendi ac fallendi arte ita excellebat, ut cor subditis suffuraretur *2. Sam.15. vers.6.* tragicum obitum *2. Sam.18.* Quare corda & aures Apostolicæ illi admonitioni dies noctesque patere sinamus: μὴ συσχηματίζεσθαι τῷ αἰῶνι τούτῳ, & ut ad Aristotelem redeamus probè consideremus, illum *6. Eth. 4.* non fraudem (quæ res fœda est *Thucid.l.1.*) Sed ἀβουλίαν, σύνεσιν, & γνώμην prudentiæ, ut famulas adjunxisse, hoc nimirum est, quod *Piccol. dicit sub fin. c. 35. gr. 5.* prudētiam jam formatam tanquam propriæ affectiones comitantur *Circumspectio, vigilantia, cautio &c. Vide orat. Thom. Stapleton. de nostr. temp. Polit.*

LXXXVIII.

An detur quadam Virtus Heroica?

NE nobis occinatur illud *Aristanet. ex l.1. epist.28.* περὶ κενὴν ψάλλεις,

Epaminundam ap. Val. Max l.3 c.2. Adspice *Attil. Regul. ap. Cic. 3. offic.* Ex sacris mirare *Samson. Iud. 15. David 1. Sam. 17. Eliam. 1. Reg. 28.* Ex nostro seculo intuere *Megalandrum Luther.* & quos ex amplissima Venetorum Republica semper Virgine cumularim ut oculatus testis producit *Picc t. 11. p. 546.* Licet autem rarissimi sint, qui tam insigni virtute insigniuntur *Ioh. Cas. lib. 7. Eth c. 1.* ita ut eorum nomina uni ferè insculpi possint annulo, ut ille dicebat apud *Flav. Vopisc. in Aurelian.* idcirco tamen nobilissima hæc planta ex virtutū horto minime evellenda, in flore & vigore suo sarta potius, & recta conservanda. Cæterum (ut hoc ἐπιβλήματος loco annectamus) virtus hæc heroica ab *ἔρως* videtur dici (cæteras enim notationes, quas congessit *Piccolom. in pr. gr. 6.* libentes prætérimus) cujus rationem reddere voluerunt poëtæ, fingentes Heroas ex amore Deorū & hominum

oriri, id quod etiam *Platonici* crediderunt, si *Francis. Vales. cap.* 8 *de sacr. Philos.* adhibenda fides, qui ex dæmonum sive geniorum & hominũ commixtione Heroas ortos delirârunt, quasi denominatio ista sine absurditate hac defendi & salvari non posset, quam ad nauseam usque denuo recoxit *Francisc. Georg. tom.* 1. *problem.* 54. & *tom.* 6. *probl.* 330. 331, obscè scribens: Dæmones esse corporeos, habere proprium semen, posse concumbere, generare, cujus quisquiliis breviter oppono illud: τὸ πνεῦμα σάρκα, καὶ ὀστέα οὐκ ἔχει, *Luc.* 24. *v.* 39. generare igitur nequit. Conjunge *August. l.* 16. *C. D. c.* 23. ubi examinat illorum opinionem, qui Gigantes (*Gen.* 6. *v.* 4.) ex dæmonibus natos tradunt, & si lubet *Perer. in Gen. l* 8. tum etiam denomine Herois eundem *August. l.* 10. *C. D. c.* 21. *Tolos.* etiam *l* 6 *de Rep. c.* 5. *n.* 5. *p.* 318.

LXXXIX.

An Virtus Heroica à morali differat specie?

Doctor

Doctor Angelicus 1. *secunda q.4.a.3.* affirmativam tenet, cujus fundamenta ponit. I. In exemplo τῆς ἐλευθεριότητος & μεγαλοπρεπείας, quæ licet in eâdem versentur materie, pro distinctis tamen virtutibus ab Aristotele agnoscuntur. Idem judicium est de φιλοτιμίᾳ & μεγαλοψυχίᾳ. II. ἐναντικειμένῳ. Vitium quippe est specie distinctum à feritate. Sed contraria opinio nobis magis est ad gustum, quæ statuit: virtutem Heroicam saltem per magis & minus, non autem specie à virtute morali discerni, cum nec genere, nec objecto ab hac differat; imò ad eundem finem tendat, ad quem virtus communis, *Keckerman syst. Eth. l.3. c.5.* Pro resolutione dubii cum *Piccol. d. grad. c.5.* assumo §. 2 & 10. *Metaphys.* ubi docemur, specie distingui dupliciter contingere. I. Per principia interna, ipsam οὐσίαν & quidditatem concernentia. II. Per externa κατὰ συμβεβηκὸς materiem saltem at-

tingentia. Quoad prius certum est virtutem Heroicam à virtute communi non discerni specie, quoad posterius discrimen illud clarum & perspicuum est. Expedita hinc nascitur responsio ad *Thom. ἐνστάσεις*. Ad 1. Virtutes istæ quas producit distinguuntur omninò specie, sed nõ quoad οὐσίαν, verum quoad accidentia. Ad 2. dico majorem distinctionem cõvenire vitio, quam virtuti, vitium enim infinitum, virtus finita est *Arist.1. Eth.2. Piccol.* addit regulam illam: Quot modis dicitur unum oppositorum, totidem dicitur etiam alterum, non semper procedere de absolutâ distinctione ex ipsâ essentiâ deprompta, sed tantum de distinctione rationis. Vide etiam *Goclen.in qq. Eth.q. 66.* Porrò virtus Heroica culmen, apex splendor, & suprema perfectio est non tantum justitiæ, ut quidam voluerunt, sed omnium virtutum moralium *Piccol.d.l. Dan. l.1.c.21. 24.* Unde habitus

dicitur

dicitur non tam humanâ diligentia acquisitus, quam divinitus nobis collatus 7. *Eth.* 1. Et huc pertinet illud *Tul. ex. 2. de nat. Deor. Nemo vir magnus sine afflatu divino exiſtit.*

XC.

An virtus Heroica cadat in fœminas?

DE hoc non immeritò dubitaveris. Plato enim jamdudum anceps hæsit, in quonam animalium genere ponere deberet mulierem, rationalium an brutorum *Arnis. l. 1 pol c. 9. p. 227.*

ὄντων μέγιστόν ἐστι θηρίον γυνή

inquit Menand. quod ad amussim imitatur Italus:

La donna è la maggior bestia del mondo

Fœminam esse monstrũ & marem occasionatũ, non pauci Philosophorum statuerent ex *l. 2. de gen. an. c. 3. & de hist. an. l. 8. c. 2. Alb. Magn. 2. I. hys. tr. 1. c. 5. Alcin. de doctr. Plat. c. 15. V. Thom. 1. p. q. 99 art. 2.*

Sparsæ sunt ante paucos annos chartæ, quæ mulieres ex hominum censu eximere debebant, quibus sese opposuit *Dn. D. Simon. Gediccus.* JCti mulieres ob carentiam judicii, inopiam consilii, & multas infirmitates alias, quas latè persequitur *Tiraq. l. 1. con. n. 20. & seqq. l. 9. nu. 228. Neviz. in silv. nupt. l. 4. num. 162. Pruckman. de diff. utr. sex.* non tantum ab officiis civilibus excludunt, (*v. l. 2. ff. de R. I. l. fœmina 12 ff. de edend. l. cum prator ff. de jud. l. 1. § 2. de postul. l. 1. ff. ad S Ct. Velle.*) à successione feudorũ removent, à quâ etiam antiquissimâ Saliorum lege exulabant, *tit. de allod. Bodin. l. 5. n. 745.* (*v. c. 1. §. ad filias de success. feud. c. 1. §. hoc autem notandum, qui feud. dar. poss. Bl. ad leg. quotiens 12. C. de suis, & legit. & in c significavit extr. de rescr. Iacobin. de S Georg. tr. de feud. Mynf. cent. 6. obs. 100. nu. 9. Vult. l. 1. de feud. c. 4. n. 2. Borch. de feud. c. 1. n. 10.*) à publicis congressibus arcẽt (*v. l. si qua illustris ad S Ctm Orsic.*) adeoq; in multis

juris

juris articulis earum conditionem deteriorem statuunt, quam masculorum (*l. in multis 9 ff. de stat. hom.*) Sed & eò ex illis quidam progressi sunt, ut ex *text. in l. si quis 38. §. qui abortionis ff. de pœn.* scribere non erubuerint, in jure nomē hominis mulieri derogari, quorum duces *Cuj. l. 6 obs. 21. Scip. Gentil. 1. parerg. 3.* Nihil hic addam de celebri mulierū malitia, quam odiosam materiam ab aliis quam plurimis prolixè video tractatā. ... disputabo de exosa gynæcocra- ... è & elegantissimè ... *7. de Repub. c. 11.* ... ebo, non decere nos ta... ipere sexum illum, ad quem ... turali, & amicabili quadam propensione ducimur, *Arist. 1. Pol. 2. t. in l. adversus 4. C. de crimin. expilat. hæred. Imol. in l. rei judicatæ 15. §. socero quoq. ff. solut. matr. Didac. Covarruv. in 4. decret. p. 2. c. 1.* cum alias audituri simus illud, quod Theobaldus V m-

brorum Dux à muliercula Beneventana audire coactus est: *Quid fœminæ egimus quod bellum nobis indiceres*, quam lepidā historiam ex *Luitbrand.l.4.c.4.& Alc.7. parerg. cap.23.* recitat *Camer. cent.1. oper. subcis.c.pen.* Cæterum ut superius positas ἐνοχλήσεις verbo saltem attingamus, grandis impietas est nobilissimam Dei creaturam horrendo monstri nomine deformare; Contra *Cuj. & Gentil.* facit *Treutl.vol.1.disp.2.thes.1.lit.c.* & prolixe *Gœdd. in tt.16.l.50 pandect. de* [illegible] *ad l.1.n.31. & seq* [illegible] *verb.signif. l. Ma*[illegible] *§ 1 ff. de lib hom* [illegible] *§.1.ad l. Cor*[illegible] *d.l.si quis § qui abo*[illegible] late deducit. Ad quæstionem ergò propositam affirmativæ manus damus & mulieres (quo nomine tam nuptæ quam innu[illegible]æ veniunt, tam in communi loque[illegible], quā in juris usu, ut iterum *ex l quærritur 4 §. mulierem, ff de ædilit. edict.l servis § mulierib.*

lierib.ff.de legat. & aliis textibus colligit. *Gœdd. d. l. ad l. 13.*) hujus etiam virtutis capaces esse constanter asserimus. I. Quia sunt participes rationis & quam plurimæ literis leguntur imbutæ: *Corinna* cũ *Pindaro* carmine certavit. *Suid.* *Aspasia* Philosophis palmam præripuit. *Plat. in Sympos.* de *Hipatiâ* idem testatur *Socrat. in tripart. l. 11. c. 12.* Vide *Tiraq. leg. conn. 11.* ubi prolixum literatarum fœminarum texit catalogum. II. Quia in istas cadit feritas, ut constat. Opposita autem in eodem nata sunt fieri. III. Exempla id edocent. Agmen meritò ducit *Penthesilea Regina Amazonum*, quam ideò *Achilles* in Scammandrum fluviũ præcipitavit, quod naturæ, sexusq; cõditionẽ superare fuerat ausa, *Dict. Cretens. l. 4. de bell. Trojan.* Fortissima bellatrix fuit *Artemisia* Cariæ Regina, *Herod. l. 1. Polyæn. l. 8. stratag.* Mauvia Saracenorum *Socr. l. 4. c. 36. Theod. l. 4. c. 23. Sozomen. l. 6. c. 38.* Semiramidem feliciter

vas se transmutatos putant, *Gal. 3. de loc. aff.* quidam in cuculos, gallos se cõversos arbitrãtur, quemadmodum varias istiusmodi phantasias recenset, *Ioseph. Quercet. in diat. polyhist. s. 1. c. 9.* Talis inprimis est λυκανθρωπία, quæ est exuberantia atræ bilis, ejusmodi Phantasmata ciens, ut homines hoc modo laborantes in lupos se transformatos opinetur. Esse enim in λυκανθρωπίᾳ puram putam imaginationẽ, cum ratione testantur historiæ. Quis enim crederet tantam vim inesse artibus magicis, ut per illas substantia una in aliam possit transmutari. *Petro Pomponatio* Italiæ quondam medico lycanthropos oblatus, & ejus ope à melãcholiâ liberatus & in integrũ restitutus fuit, *Ioan. Ewich. de sagar. natur.* Sed quid hæc ad nos pertinent? vobis ista disputanda relinquo, qui *Galeno & Hipocrati* nomẽ dedistis. Lector adeat *Wier. de præstig. dæmon. l. 3. c. 10. Plin. l. 8. c. 22. Camer. cent. 1. c. 72.*

mendicos horreo inclusos crudeliter combussit, ac eorum ejulatum mutium voci æquiparavit, sed à tergo suam statim sensit Nemesin.

XCII.

An dentur quædam semivirtutes?

MAgnum *lib. 7. partem Philosophus* noster consumit in doctrina de continentia & incontinentia, de tolerantia item & mollitie ac statim sub initium istius libri distinguit virtutes in perfectas & imperfectas, quarum hæ ita appellantur, quod in illis nondum omnimodè lucta inter rationem & appetitum est sopita, sed adhuc gliscit, quare etiam semivirtutes à *Piccol. gr. 3.* passim vocitantur. Neque verò operosè disputemus necessum est, an tales quæpiam semivirtutes dentur, cum hac in re à probatissima magistra experientia sufficienter instruamur: Quot sunt hodiè, qui nihil frequentius ingeminant, quam illud Medeæ.

Video,

Video meliora proboq;
Deteriora sequor.
Tantum nimirum lucta illa rationis & appetitus obtinet virium. Continentia est virtus imperfecta compescendum sibi sumens appetitum cupiendi *Piccol. gr. 3. c. 13.* Tolerantia idem præstare satagit in appetitu *irascendi*: Objectum continentiæ sunt, Voluptates circa potum & Venerem, opponitur ei in defectu semivitium nomine carens, cum quis voluptates adeò aversatur, ut ne quidem propter honestam voluptatem aliquid laude dignum suscipere velit: In Excessu, Incontinentia, quâ tum affectibus aliis, tum in primis gula & Venere ita quis rapitur, ut à pravis cupiditatibus invitus quodammodo ad peccandum pertrahatur, *Keckerman. lib. 3. c. 4.* Incontinētia porrò alia est θηριώδης qualis monstrosorū hominum, ἀνθρωποφάγων; alia νοσηματώδης qualis in mulieribus nonnullis prægnantibus,

pica laborantibus, qua de re consulatur *Lemn. l. 1. de occ. nat. mirac. c. 4. & 5. Conjung. Camerar. cent. 1. c. 42.* Tolerantię in excessu opponitur durities, in defectu mollities. Sed de his omnibus accuratius instrueris à *Piccol. l. d.*

XCIII.

An mollities mulierum propria?

ITA prima fronte videtur *Covaruv.* nomen mulieris à mollitie derivat, *p. 2. c. 7. §. 6. p. 130. col. 1. & Ambros. c. quod proposuisti 32. q. 7.* Mulier molliori corpore est, ut moneatur intra tectum manere, & lanam tractare. *Xenophon. in Oecon.* Ennius descripturus segnitiem & mollitiem militum inquit: *O juvenes, juvenes animos geritis muliebres. Sesostris* rex Ægyptiorum gentibus timidis à se devictis *muliebria genitalia* adsculpsit, earum ignaviam depicturus *Herod. l. 2.* Cyrus Lydos per Mazanem subactos habitum muliebrem induere & gestare jussit, ut illi pro mollibus & effœmi-

natis

natis haberentur, qui antea ferocissimi & strenui fuerant bellatores *Iust.l.1. Polyæn.l.7.stratag.* Sed enim *Tholosan.* rectè *arguit l.7.de Repub.c.11.n.76.* mollitiem fœminis solis malè ascribi, cum mulieres id magis à consuetudine quam natura assequantur, quod molles conspiciantur, quæ ratio æquè militare potest in viris, quam in fœmellis, & nota sunt exempla fœminarum maximis laboribus præsertim bellicis exercitiis assuetarum. Præterea *Amazonas* fortitudine celebres: De Bunduicâ muliere Britannicâ scribit *Xiphilin. ex Dion.* quod contra Paulinum Romanorum ducem exercitum duxerit 230000. militum Sparethra Amorgis Sacarũ regis uxor Cyrum armata manu invasit, & præter virorum trecẽta millia, etiam mulierũm ducenta in aciem eduxit, ac de Cyro victoriam reportavit. *Ctes.l.7.rer. Persicar.* De Olha Igoris principis Muscovitarum uxore simile asserit *Sigism. Bar.l.*

1.rer.

rer. Muscov. plurium meminit *Tholos. c. dict.* Ex viris quot producere possemus *Sardanapali* imitatores, de quo *Iust. l. 1. Athen. l. 12. c. 12. Oros. l. 1 c. 19. Constantin. Manass. de inter. Sardan.* Sybaritas, tam masculos quam fœmellas, luxui & mollitiei fuisse addictissimos refert *Athen. in dipnosoph. l. 12. c. 6.* licet de mulieribus inspecie proditum, eas tam maturè ad convivia fuisse vocatas, ut per integrum annum otium ipsis supperteret ad corpus veste auroq; ue exornandum. *Ang. Polit. in miscell c. 15. p. 239. edit. Basil. an. 53. ex Plut. conviv. 7 sapient.* Athenienses auro, ornatine dicam an onerati, in publicū prodierunt, & pueris sellas complicatas, quas portabant, explicantibus, in foro consederunt, ut ita in ornatu suo publicè aspectarentur, *Arist. in probl. l. 58. de conviv.* Quod num strenuitatis, an mollitiei signum sit, facilè judicatur. Quid de nostro dicam tempore, nonne (cæteris quam pluri-

mis

discant. Peropus profecto foret, ... nostro tempore cura Spartano... servaretur, qui id negotii P... jungebant, ut quotidie vest... ret, ne quid induceretur à decen... bitu alienum, *Ael. an. l. 14. c. 7.* Hodie iteranda erat *lex vestiaria Tiber. Caesar.* Sisena Statilio Tauro & L. Libione Coss. ab urb. cond. 769. promulgata, cujus meminerunt *Dio Cass. l. 7. histor. Rom. & Alex. ab Alex. l. 5. gen. dier. c. 19.* & lex Appia, quam sanxit C. Oppius tribunus plebis, Q. Fabr. Maximo, T. Sempronio Graccho Coss. an. V. C. 540. tempore belli Punici: cujus sensus: *Ne qua mulier plus semuncia auri haberet, neu vestimento versicolori uteretur.* Sed optabimus ista, vix sperabimus. Vide *Tolosan. l. 1. c. 11.* & exempla mollitiei partim naturalis, partim acquisitae lege apud *Strabon. l. 5. geograph. & Val. Max. l. 9. c. 1. Dan. l. 12. c. 6.*

XCIV.

dienſem in Ariſtocratiam convertit, *Ath.l.10.dipnoſ.c.15.* Illa fecit ut Childericus Rex Francorum regno ejiceretur, *Aim.l.1.de geſt.Francor.c.7.* Quid Culculeno Scotorum regi Veneris & Iacchi mancipio acciderit, cõmemora *Hect. Boet.l.11. hiſt.Scotic.* Quid regno Trojano raptus Helenæ intulerit, cui quæſo non eſt cognitum? Iſtiuſmodi ergò voluptatem omni vipera nocentiorem, *Chryſoſt.orat.de fat.* cujus appetẽtia plena eſt anxietatis, ſatietas verò pœnitẽtiæ, *Boet.l.3.phil.conſol.* meritò ex animo deteſtamur: Illam verò, quæ cum honeſtate conjuncta eſt, amamus ac veneramur. Talis eſt voluptas animi ex contemplatione exurgens, de quâ 7. *Eth.* 12. Talis eſt, [illegible] ex rebus laudabilibus, & [illegible] *Pecc. gr.9.c.15.* Ita Scriptura [illegible] proponit nobis voluptates [illegible] expetendas, *Pſ.119.v.16* [illegible] quaſdam verò extremè vitandas, *Luc.8.*

 v.14.

Polybiſt.1.cap.ult. Sed *Læta mens perpetuum convivium.*

XCV.

An amicitia neceſſario ineunda?

AD nobilem illum dilabimur virtutis fructum amicitiam, quam *Ariſtot.*8.*Eth.* ſuis coloribus depingendam præſumit. Eam ſi aliquanto latius conſideres, deprehendes quod omnibus hominibus ſummè ſit neceſſaria, prout diſputat *Philoſ.c.*1.Infantibus neceſſaria eſt πρὸς τὴν τροφὴν, καὶ παιδείαν, Adoleſcentibus πρὸς τὰς καλὰς πράξεις, ſenibus πρὸς τὴν θεραπείαν καὶ βοήθειαν, divitibus πρὸς τὴν χρῆσιν, pauperibus πρὸς τὴν καταφυγήν: Sin verò preſſius & strictius ſumas, prout à Piccol. definitur, & explicatur *grad.* 7. *c.* 3. *& ſeqq.* dico iterum eam neceſſariam eſſe, ubi neceſſitatem intelligo non fatalem & inevitabilem, quò inclinare videtur *Plat.in Lyſid.* vel ex aſtris dependentem, quippe quæ in corpora quidem noſtra

agere possunt, *Coll. Con. 2. de cœl. c. 9. Plotin. ennead. 2. l. 3.* animos autem nostro cogere nequeunt, ut rectè sentit *Scot. 1 sent. dist. 14. q. 3.* & eruditissimè ex *Thom. p. 1. q. 115. Aristot. 8. phys. §. 83.* disputat. *Tolosan. l. 21. c. 9. n. 18. & seqq.* sed ex hypothesi, quam Aristot. 2. *Phys. c. ult.* indigitat: extra amicitiam enim benè vivere non possumus. *Plato* quidem 3. *de L. Plut. in thes. Thucid. l. 1.* & alii produnt majores nostros absque conversatione mutuâ vixisse: Verum Aristot. 1. *Polit. 2* multis rationibus probat, ipsum instinctum naturalem homines ad societatem ineundam impellere, & in primis illud urget, quod homo naturâ sit animal civile, cum quo etiam JCti faciunt in *l. ut vim ff de just. & jur. l. 2. §. novissim. ff. de orig. jur. l. non dubito ff. de capt. & postlim. revers.* Petit etiam argumentum à sermone, qui non nisi in societate adhiberi potest. Et quis credat naturam, quæ sapientissima magistra est, *Scalig. ex. 6.*

exer. 6. sermonem frustra concessisse, cum fermè hoc solo secundum *Plutar.* homo differat à brutis; nisi quis velit credere Achillis equum Xanthum fuisse locutum, & prophetico spiritu domino suo mortem prædixisse, quod *Homer. Iliad.* 19. annotat: Vel bovem Romam ita increpasse: *Roma tibi cave. Iul. Obseq. de prodig. c.* 53. Nemo tam demens erit, ut persuaderi sibi patiatur Pythagoram à Causo fluvio solenniter cum salute exceptum, nisi cum *Clem. Alexand. in stromat.* negotium ad magicas illusiones referat. Simile judicium sit de Didonea quercu apud *Rhodig. l.* 29. *c.* 15. Patet ergò amicitiam suaderi ab ipsa natura, *Ioh. de Lignan. de amic. c. de dist. amic. nu.* 7. ut rem honestam *l. lata,* 223. §. *amicos ff. de V. sign.* & virtuosam, *Eberh. in Topic. p.* 722. ut vinculum Reipublicæ fortissimum, *Tol. s. l.* 1. *c.* 3. *n* 12. & *l.* 11. *c.* 13. *n* 5. & certissimum Thesaurum, quod *Phalet. Tyan.* etiam agnovit

agere possunt, *Coll. Con. 2. de cœl. c. 9. Pl*
tin. ennead. 2. l. 3. animos autem nostr
cogere nequeunt, ut rectè sentit *Scot.*
sent. dist. 14. q. 3. & eruditissimè ex *Tho*
p. 1. q 115. Aristot. 8 phys. §. 83. disputat. *T*
losan. l. 21. c. 9. n. 18. & seqq. sed ex hypo
thesi, quam Aristot. 2. *Phys. c. ult.* indig
tat: extra amicitiam enim benè vive
non possumus. *Plato* quidem 3. *de*
Plut. in thes. Thucid. l. 1. & alii produn
majores nostros absque conversation
mutuâ vixisse: Verum Aristot. 1. *Polit.*
multis rationibus probat, ipsum instin
ctum naturalem homines ad societa
tem ineundam impellere, & in prim
illud urget, quod homo naturâ sit an
mal civile, cum quo etiam JCti faciu
in *l. ut vim ff de just. & jur. l. 2. §. novissim*
ff. de orig. jur. l. non dubito ff. de capt. & pos
lim. revers. Petit etiam argumentum
sermone, qui non nisi in societate ad
hiberi potest. Et quis credat naturam
quæ sapientissima magistra est, *Scali*
ex. 6

exer. 6. sermonem frustra concessisse, cum fermè hoc solo secundum *Plutar.* homo differat à brutis; nisi quis velit credere Achillis equum Xanthum fuisse locutum, & prophetico spiritu domino suo mortem prædixisse, quod *Homer. Iliad.* 19. annotat: Vel bovem Romam ita increpasse: *Roma tibi cave. Iul. Obseq. de prodig. c.* 53. Nemo tam demens erit, ut persuaderi sibi patiatur Pythagoram à Causo fluvio solenniter cum salute exceptum, nisi cum *Clem. Alexand. in stromat.* negotium ad magicas illusiones referat. Simile judicium sit de Didonea quercu apud *Rhodig. l.* 29. *c.* 15. Patet ergò amicitiam suaderi ab ipsa natura, *Ioh. de Lignan. de amic. c. de dist. amic. nu.* 7. ut rem honestam *l. lata.* 223 § *amicos ff. de V. signi.* & virtuosam, *Eberh. in Topic. p.* 722. ut vinculum Reipublicæ fortissimum, *Tol. s. l.* 1. *c.* 3. *n* 12. & *l.* 11. *c.* 13. *n* 5. & certissimum Thesaurum, quod *Phaler. Tyran.* etiam agnovit

2.epist.12.ad Agl. Amicus fidelis validũ est munimentum, inquit, *Anton. Melyt. in loc. comm. serm.* 24. Solem è mundo tollunt, qui tollunt amicitiam *Ambros. de amicit.c.7.* Qui tandem? Audiamus naturam, colamus amicitiam, sed cum bonis, sed cum dignis, à pravorũ enim consortio sanctum amicitiæ nomẽ abhorret, *Bodin.l.1.de Repub.c.1.* cum bonis & dignis, inquam, consuescamus, eos quotidianâ conversatione nobis arctè devinciamus, illam scilicet tanquam necessarium amicitiæ requisitum maximopere ursit, *Arist.8. Eth.c.5.* & hoc est quod *Gilhausen* intendit, inquiens: Amor inter amantes per frequentem invisationem probatur in *Arb.civ.c.6* §. 27. sed pergemus, & sciscitabimur.

XCVI.

Num inter homines diversa Religionis firma queat esse amicitia?

MALLEM sanè decisivam ab aliis potius audire, quam ipse ferre.

Sed

Sed alea jacta est, pergendum ergò. Diversa hominũ sunt ingenia, Ognun ha il suo umore, ait Ital. Διάφοροι φύσεις βροτῶν, *Eurip. in Iphigen.* Diversitas autem illa & naturarum & sententiarum, per amicitiam ad harmoniam quandam reduci potest:

Non eadem sentire bonos de rebus iisdem
Incolumi licuit semper amicitiâ.

An ita etiam in religione? quæ μία ἀνθρώπου φυλακὴ secundum *Mercur. Trismegist.* & solum fundamentum illud est, quo regna fulciuntur, *Tolosan.* latè l. 8. c. 8. n. 1. & *seqq. Bodin.* 4. *de Repub.* c. 2. Non existimo, illud *Sambuc.* repono:

Dissentire pios fidei de rebus iisdem
Non licet incolumi semper amicitiâ.

Amicitiæ sedes in corde est *Symmach. l.* 4. *c.* 42. quemadmodum etiam religionis *Id. l.* 10. *c.* 25. unde *Seneca* suadebat non in atrio, sed pectore quærendum amicum, *lib.* 6. *de benefic. c.* 34. Quomodo verò pectora per religionis diversitatem.

ral. τὶς συμφώνησις χριςῷ πρὸς βελίαλ: ἢ τὶς μερὶς πιςῷ μετὰ ἀπίςου, *2. Cor. 6. v. 15.* An ob temporale quoddam commodum claudicabimus in utramque partem, *1. Reg. 18. v. 21.* Absit! μὴ γίνεσθε ἑτεροζυγοῦντες ἀπίςοις, inquit iterum *Apost. l. d. v. 14.* & seriò prohibet idem, ne tanquã parvuli fluctuãtes quolibet doctrinæ vento circumferamur *Eph. 4. v. 14.* Nec vim horum argumentorum eludunt nostri temporis Pseudopolitici, quando cum *Bodin. l. 4. c. ult. Lips. 4. polit. 3.* (*vide Concil. Chalced. cap. 3. & l. nemo clericus C. de sum. Trin. & fid. Cathol.*) disputationes de articulis controversis sepeliendas existimant: Ut ut enim nos etiam intimis gemitibus pacem Ecclesiæ quotidiè imploremus, quia tamen ubique Satan serit zizania, illa amputanda saltem (si funditus evelli nequeunt) ne pretiosissimum triticum supprimant. Et quare *D. Paul.* scripturam dixit ὠφέλιμον πρὸς ἔλεγχον, καὶ ἐπανόρθωσιν *2. Tim. 3. v. 16.* si i-

ste

ste fit, ex sententia Aristarchorum cessare debet? *Waremund. ab Erenberg* (ut se vocat) *in medit. pro fœder. c. 2. n.* 87. meminit anathematum, quæ malitiosi turbatores (ut ille orthodoxos ex sententia *Domini della nove discuf.* 3. honoris sc. gratia insignit) in suæ confessionis socios vibrare soleant, & urget: Nullum in quo aliquid Christi, damnandum. An hæc sint satis solida, judicent cordati. Sanè prætextus iste multis hæreticis commodissimum præbet latibulũ; imò nulla hæresis est, quæ non glorietur nomine Christi, ut idem agnoscit ex *Novell. constit.* 109. *d. l. n.* 241. Ergone nulla hæresis damnanda? Et quid quæso Christi in illis esse dicetur, qui eundem omnipotētem Dominum à throno majestatis & potentiæ suæ deturbare conantur? Anathemata ex infecto cerebro (ut ille loquitur) spiramus nulla, lingua & Stylo S. S. utimur, & semper utemur: εἴ τις οὐ φιλεῖ τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν,

ἤτω

ἔτω ἀνάθεμα, μαρὰν ἀθά, 1. *Cor.16.v.22.* Hic sto, nec moveor! Nolite ulterius amicitiam & fraternitatem nostrã ambire, Zwinglisequi! Sancti Ignatii vox est, imo sit omnium piorum: *Nemo potest amicus aut frater meus esse, qui Dominum meum blasphemat D.Georg. Myl.disp. de pac.Eccles.th.81.*

XCVII.

An inter senes & Iuvenes firma contrahatur amicitia?

VIx crediderim; & ipsum Philosophum in negativam cõcedere video, *l.8.Eth.c.8.& c.6.* In æqualitate amicitiam consistere docet idem *c.1.n.* *libr.ex Plat.1.de ll. Quod simile est, firmam servat amicitiam* ὅμοιον ὁμοίῳ φίλον, unde Phythagoræ symbolum natum est: φιλία ἰσότης, & illud elegantissimum Italorum: *Ove non è ugualità, Mai perfetto amor sarà.* At quæ æqualitas vel similitudo inter juvenes & senes? Juvenes, qui-

quibus adhuc fervidus est circum præcordia sanguis, ad lætitiam & delitias sunt proclives: senes propter onus, q castinent (χαλεπὸν τὸ γῆρας ἐστὶν ἀνθρώπῳ βάρος, in Menand fragm.) sunt δύσκολοι, voluptatum osores, & ideò ad conversandum inepti, quod breviter indicare voluit Horat. inquiens: Canities morosa est: Porrò vera & firma amicitia sine querelâ est, senes verò impatientes sunt, & queruli, scilicet τὸ γῆρας οὐκ ἔρχεται μόνον. Ex his rationibus etiam disputant Politici, in matrimonio contrahendo maxime æqualitatis rationem habendam, etiam quæ ad ætatem, cum in illo firmissima ineatur amicitia, gl. in l. quod si nolit 31. §. qui mancipia, ff. de adil. edict. Ioan. de Lup. tr. de mat. col. 5. Pares nimirum cum paribus facilimè congregantur, Cic. in Cat. maj. l. pupill. §. 1. de tut. & cur. dat. l. 1. de excu. tut. Qui juvenes sumus maximè pulchritudine trahimur, inquit noster Arnis. l. pol. c.

pl.c.3.p.9.. Ex aspectu scilicet amor gignitur, cujus rei rationem reddit *Scal. exer.300.s.3.* & Juvenalis pro prodigio habet, quod cæcus amans nunquam visæ puellæ amore flagraverit, ut refert *Erasm. Chiliad.1.cent.2.Prov.79.* Quæ verò in vetulis pulchritudo? Quæ conjugalis affectio esse potest inter bellā & tenellam virginem, & frigidum ac rigidum senem:

Militat in teneris annis amor hospes amœnus

Est in canitie ridiculosa Venus

l.inc.cum in juventute extr de præsumpt. Non absq; causa igitur deridet *Euseb.§. præpar.Evang.c* 10. oraculum Apollinis, quod responderat juveni virginē præ viduâ esse ducendam, quasi hoc non satis vulgare esset, & ab ipsâ naturâ inculcaretur. Sed hæc aliò pertinent.

XCVIII.

An amico reconciliato fidendum?

Veram & sinceram fidem meritò ipsam

ipsam amicitiæ germanæ animam vocaveris, quâ exspirante cadaver amicitiæ sit remansurum. Strictissimè ergò & religiosissimè sanctum fidei depositum ab illis tenendum, qui veræ amicitiæ laudem ambiũt. In omnibus cõtractibus integra requiritur fides, *l. & qui* 10. *C. de distract. pign. l. si qui unic. C. de suffrag. l. de contract.* 3. *de resc. vend.* quæ & Reip. basis creditur, *Curt. l.* 1. *de pact. n.* 3. Ideo veteres solẽnia illa verba semper subjecerunt: ἄνευ δόλου καὶ ἀπάτης *Herod. l.* 8. & ipsis etiam hostibus fidem datam servarunt *v. Bodin.* 5. *de Repub. c.* 6. Quanto magis in amicitia fides illæsa conservanda, qua animi Penelopes q nexu conglutinantur: Si uspiam, certè hic grave est fidem fallere, *l. hoc edict.* ... *ff. de pecun. const.* Si uspiam favores sunt ampliandi, odia v. amputanda, quod dicitur in *l. cum quidã ff. de lib. & posth. l. fi. C. de edict. Adr. c. de R. l. in Sex.* hic certè & odia relecanda & favores cumulan-
di

di. Quid verò si quis amicorum fidem fregerit, & in gratiam redire cœperit, fidendum ne illi? Sanè accuratissimo hic opus judicio. Gravissimè enim dixit *Alb.* Imperat. II. hujus nominis (ex Solon. φίλους μὴ ταχὺ κτῶ, οὓς δ' ἂν κτήσῃ, μὴ ἀποδοκίμαζε.) Amicum ne temerè asciveris, ascitum ne leviter rejeceris. *Camer. cent.* 1. *c.* 35. Ad errorem omnes sumus proclives, ita natura nostra fert imbecillitas *l.* 2. §. *si quis autem C. de vet. jur. enucl.* & sæpè bonus dormitat Homerus. Quare non omnia acta & facta ad rigidum examen vocemus, nec ob unum vel alterum nævum amico valedicamus, discamus φίλον τροποφορεῖν, juxta illud Italorum: *Ama l'amico tuo, Con il difetto suo.* Ubi autem ob scelera & convitia amicitia dissoluta fuit, reconciliatio vix potest esse firma. *Syr.* 12. *v.* 10. nisi planè & plenè cōspiciatur, omnes etiam reliquias odii esse evulsas: unde jus nō censet illum idoneum ju-

dicem vel testem, qui paulo ante erat inimicus, dubium enim adhuc est, nũ non aliquæ simultatis scintillulæ post reconciliationem remanserint, *Didac. Covarr. in pract. qq. c. 18. q. 3.* & *Cicero* recôcilia iones ejusmodi suspectissimas habet *orat. pro Milon.* Neq; enim facilè odiorum fomentis interit. *Fazell. de reb. Sic. poster. decad. l. 3. c. 2.* & proinde satius est apertum, quam occultum hostem habere. *Senec. 3. de benef.* & tenenda regula Epicharmi: νᾶφε καὶ μέμνησο ἀπιστεῖν. Antigonus Syriæ Rex nimium fidens sodalibus, ab illus occisus est. *Plin. de vir. illustr. c. 54.* Ita Dion jugulatus à Calippo, *Plutarch in Dion. Syracus.* Philippum in acie tutiorem fuisse, quam in theatro scribit *Q. Curt. l. 4. de gest. Alexan.* Verè ergò dixit Apollonius Thyanæus se regnum conservasse multos honorando, paucis credendo. *Philost. in vit. Apollon.* Quare ut omnes insidiæ occultæ præciderentur, Romani veteres.

tes, si graves inciderant simultates, amicitias solenniter renunciabant, *Iac. Ravard.tr.de Reg.Iur.*ut palam testarentur: Fidem frangenti fidem non servādam, *arg.l.cum proponas* 17. *C.de transf.F. Piccol.gr.7.c.21.*

XCIX.

An πολυφιλία laudanda?

CELEBRE est illud *Hesiodi*: μήτε πολύξεινον, μήτε ἄξεινον καλέεσθαι: Neque multorum, neq; nullorum hospes vocari debes. Similiter *Aristoteles* noster. 9. *e.*10. colligit: Virum bonum neque ἄφιλον, neq; πολύφιλον esse debere. Quibusdam enim amicis hominē indigere in hac vita civili superius latè deductum, & facit infirmitas humana adjutorem quotidiè deposcens, quippè εἷς ἀνὴρ οὐδεὶς ἀνήρ, secund. *Zenodot.* & semper δεῖται ἀνδρὸς ἀνήρ Pindar. Πολυφιλίαν autem approbandam nō esse Philosophus multipliciter probat. I.

Vera amicitia consistit ἐν ὑπερβολῇ in summo & excellenti gradu, qui in πολυφιλίᾳ locum habere nequit, ideo in conjugio tanquam firmissimâ amicitiâ duæ tantũ junguntur personæ, quia affectio & amor conjugalis in plures dividi nequit, *c. gaud. ext. de divort.* II. In amicitiâ gnesiâ & firmâ alter alteri valde debet placere. Quomodo autem unus pluribus simul & similiter placebit; quin omnibus placere studens nemini placet, & notissimum est illud: οὐδ᾽ ὁ Ζεὺς πάντας ἁνδάνει. III. Amicitia vera tantum est inter bonos (ἀγαθὸς ἀγαθῷ μόνος μόνῳ φίλος Plat. in Lys.) qui sunt pauci:

Rari quippè boni numero vix sunt totidem quot
Thebarum portæ, vel divitis ostia Nili.

Iuvenal. Satyr. 13. IV. Vera amicitia longum tempus, & diuturnam explorationem requirit, neq; enim unicuiq; est dextra porrigenda, ut dicebat *Pythagor.*

thagor. sed illi quem probaveris, quocum modium salis absumpseris, & cujus fides in adversis tibi innotuerit (ἐν τοῖς κακοῖς μὲν οἱ ἀγαθοὶ σαφέστατοι *Eurip. in Hec.*) Unde verò tantum temporis sumendum quantum ad explorationē istam necessarium? V. Inutilis est πολυφιλία, nam pluribus velle inservire & elargiri, detrimentosum futurum esset nostris facultatibus. Et quemadmodū fluvius in multos rivos deductus tenuis fluit & languidus, ita benevolentia in multos districta languescit; *Plutarch. in apopht.* Tandem injucunda etiam est πολυφιλία. Multi enim amici plus tædii quam delectationis afferūt, Quod rarum, illud carum, τὸ σπάνιον τίμιον *Plat. in Euthyd.* Eleganter iterum Itali: idem *Tutte le cose rare s' hanno in gran prezzo, e care*, idem per *l. eam ad ea ff de ll. Senat. q3 consult.* probari scribit *Angel. Monosin. l. 3. flor. n. 202. p. 139.* Copia verò parit nauseam, *Liv. vid.* cætera apud *Piccol. gr. 7.*

C.

An Philosophis fasces imperii committendi?

Vix affirmaveris, tam malè passim audit hoc genus hominum & apud nos & apud vetustiores. Stultissimi vocantur Philosophi ab *Anaxipp. Comic.* Turbatores Rerumpublicarum, *à Tolos.l.10.c.6.n.2.* Patriarchæ hæreticorum, à *Tertull. l. 9. contr. Marcion.* Turpe censetur diu philosophari apud *Gell. l. 10. c. 22.* Agrippa suasit Octaviano, ut philosophorum consuetudinem & conversationem evitaret, *Dio Cass. l. 52. Antonin. Caracall.* opera Aristotelis comburi jussit, *Xiphil. ex Dion. in Caracall.* Quondam Philosophos in exilium fuisse pulsos patet ex *Dion. in Vespas. Athen. l. 13. dipnosoph. Gell. l. 15. c. 12.* quam plurimos eorum occisos refert, *Xiphilin. in Domit.* Pythagoræos in specie combustos prodit *Polyb. l. 2.* Pessimècos

mè eos vixisse itidem testantur quam plurimi historicorum, ac eo etiam nomine grandem illis scribunt dicam *Socratem* adulterii incusat *Porph. l. de hist.* Senecam scortationis *Cass. in Neron.* Platonem luxuriæ *Ath. l. 11 c. 22.* Aristotelem impuritatis, *Laert. l. 5.* Non erit jam nostrum sciscitari, an hæc omnia rectè & meritò dicta ac facta sint; (amplior enim ad hoc requireretur disserendi cāpus) illud, quod ad materiam hanc propriùs accedit, expediemus. Præposteros autē censores judicamus illos, qui absq; discrimine omnes Philosophos à Reip. gubernamine arcendos existimant. Ut enim libenter fatemur, quod *Tolos.* habet *l. 17. c. 7. n. 26. in pr.* Philosophos in solâ contemplatione occupatos ad gerendam Rempublicam & functiones civiles esse ineptos, cum alia sit ratio altercationum in scholis, alia rerum gerēdarum, *Plut. in Pericl.* ita seriò urgemus Philosophis

practicis clavum Reipublicæ esse concredendum: Platonem hic imitamur, qui 5. *de Repub. f.* 466. beatas pronunciat Respubl. quas Philosophi gubernent, qui idem tamen in *Theat. f.* 127. Philosophos in administranda Republ. Taleti similes judicavit, qui cœlum suspiciens in foveam incidit & Thracensibus risum movit, *Conr. Lycosth. in apophth. p.* 213. Elegantissimè scripsit, *Callimach. in Apoll.* Panacæam stillare ex crinibus Apollinis, & felicem esse civitatem, in quam guttæ ejus decidant: Solâ nimirum sapientiâ regitur orbis, *Patrit. l.* 1. *de Regn.* id quod *Marcus Imperator* optimè novit, qui ideo ex variis regionibus viros doctrina claros convocavit, ut Commodus filius erudiretur, *Herod. l.* 1, *Ang. Politian. ib.* & graviter dictum est à *Trajan. Imp. Rom. Rex illiteratus est quasi asinus coronatus*, *Chassan. p.* 5. *glor. mund. cons.* 10. ut ita rectè fuerit acclamatum *Tacito* in senat. Rom. *Quis melius quam*

litera-